

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS**

ELONA BENDARAVIČIŪTĖ

**NEDARBO LYGIO MAŽINIMO GALIMYBĖS
TAIKANT VALSTYBĖS FISKALINĖS POLITIKOS
PRIEMONES**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovas
doc. dr. A. Dobravolskas**

VILNIUS, 2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

NEDARBO LYGIO MAŽINIMO GALIMYBĖS
TAIKANT VALSTYBĖS FISKALINĖS POLITIKOS
PRIEMONES

Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L10010

Vadovas
doc. dr. A. Dobravolskas
2013 12 ...

Recenzentas
.....
2013 12 ...

Atliko
VSEmns1-01 gr. stud.
E. Bendaravičiūtė
2013 12 12

VILNIUS, 2013

TURINYS

TURINYS.....	3
PAVEIKSLAI.....	4
LENTELĖS.....	6
SANTRUMPOS.....	7
ĮVADAS	8
1. NEDARBO TEORIJA	10
1.1 Nedarbo vertinimo kriterijai	10
1.2 Nedarbą lemiantys veiksniai	13
1.3 Valstybės fiskalinės politikos įtaka nedarbui	16
2. ISPAIJOS NEDARBO MAŽINIMO GALIMYBIŲ, TAIKANT VALSTYBĖS FISKALINĖS POLITIKOS PRIEMONES, METODOLOGIJA.....	19
2.1 Ispanijos nedarbo rodiklių analizė	21
2.2 Ispanijos Vyriausybės taikomų fiskalinės politikos priemonių mažinant nedarbą analizė.....	33
3. ISPAIJOS NEDARBO MAŽINIMO GALIMYBIŲ, TAIKANT VALSTYBĖS FISKALINĖS POLITIKOS PRIEMONES, KRYPTYS	46
IŠVADOS	57
LITERATŪRA	61
ANOTACIJA	67
ANOTATION	68
SANTRAUKA	69
SUMMARY	70
PRIEDAI.....	71

PAVEIKSLAI

1 pav. Nedarbo priežasčių koncepcijų žemėlapis.....	15
2 pav. Realiojo BVP ir užimtumo augimas, procentinis pokytis tarp 2008 ir 2009 m.....	19
3 pav. Koreliacijos koeficientų įverčių skalė	20
4 pav. Ekonomiškai aktyvūs ir neaktyvūs gyventojai Ispanijoje 2012 m. (mln. gyventojų)	21
5 pav. Nedarbo lygis Ispanijoje 2002-2012 m., %	21
6 pav. Nedarbo lygis Europos Sąjungoje 2007 m. ir 2012 m., %	22
7 pav. Bedarbių skaičiaus augimas lyginant su ankstesniais metais Ispanijoje 2007-2012 m., %.....	24
8 pav. Metinis realiojo BVP augimas Ispanijoje ir ES-15 1996-2007 m., %.....	24
9 pav. Statybų sektoriaus dalis BVP 2000-2009 m., %.....	25
10 pav. Būsto kainų indeksas Ispanijoje 1996-2013 m. (2005 m. I ketv. = 100).....	25
11 pav. Namų ūkių įsiskolinimo procentinė dalis nuo disponuojamų pajamų 1995-2008 m., %	25
12 pav. 1 metų Euribor ir būsto paskolų palūkanų norma Ispanijoje 1995-2013 m., %	26
13 pav. Užimtų gyventojų pokytis, lyginant su ankstesniais metais, pagal ekonominius sektorius Ispanijoje 2012 m., %.....	27
14 pav. Nedarbo lygis pagal amžiaus grupes Ispanijoje 2004-2012 m., %.....	28
15 pav. Nedarbo lygis pagal įgytą išsilavinimą Ispanijoje, %	28
16 pav. PISA-2009 rezultatai	29
17 pav. Imigrantų ir Ispanijos vietinių gyventojų nedarbo lygis 2007 ir 2011 m., %.....	30
18 pav. Nedarbo lygis Ispanijos regionuose 2012 m., %.....	30
19 pav. Ilgalaikio nedarbo ir bendro nedarbo lygio santykis Ispanijoje 2005-2012 m., %.....	31
20 pav. Adaptavimasis prie sumažėjusio darbo krūvio dėl finansinės krizės Ispanijos ir Vokietijos įmonėse, %.....	31
21 pav. Namų ūkių pasiskirstymas pagal ekonominiu atžvilgiu aktyvius gyventojus Ispanijoje 2012 m., %.....	32
22 pav. Namų ūkių pasiskirstymas pagal ekonominiu atžvilgiu aktyvius gyventojus Ispanijoje 2006 m., %.....	33
23 pav. Ispanijos biudžeto deficitas ir valstybės skolos santykis su BVP 2000-2012 m., %.....	36
24 pav. Užregistruotų streikų skaičius Ispanijoje 2005-2012 m.	37
25 pav. Išlaidų pasyvios užimtumo politikos priemonėms ir BVP santykis Ispanijoje 2004-2011 m., %	38
26 pav. Nedarbo išmokų dosnumo rodiklis ir mokesčių našta Ispanijoje, %	39
27 pav. Išlaidų specialioms užimtumo priemonėms ir BVP santykis Ispanijoje 2004-2011 m., %.....	40
28 pav. Išlaidų specialioms užimtumo skatinimo priemonėms ir BVP santykis 2011 m., %	40
29 pav. Išlaidų specialioms užimtumo skatinimo programoms ir BVP santykis Ispanijoje 2004-2011 m., %.....	41
30 pav. Išlaidų mokymo programoms visų išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms santykis 2008 m., %.....	42
31 pav. Išlaidų tarpininkavimo paslaugoms įsidarbinant ir visų išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms santykis 2008 m., %	43
32 pav. Santykis tarp bedarbių skaičiaus ir juos aptarnaujančių Darbo biržų darbuotojų	44

33 pav. Nedarbo lygio (%) ir išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms (mln. EUR) trendo linijų palyginimas 2004-2013 m.	49
34 pav. Aktyvių ir pasyvių užimtumo politikos priemonių dalis Ispanijos biudžete 2004-2013 m., %	50
35 pav. Mokymo programų dalyviai, susiradę darbą baigę mokymus, %	51
36 pav. Bedarbių ir dirbančių asmenų skurdo rizikos lygis Ispanijoje 2004-2012 m., %.....	54
37 pav. Minimalaus darbo užmokesčio ir vidutinės bedarbio pašalpos dydžių skirtumas Ispanijoje 2003-2012 m., EUR	54
38 pav. Ispanijos piliečių nuomonė apie nacionalines ir ES institucijas.....	55
39 pav. Ispanijos piliečių nuomonė apie institucijų efektyvumą, įveikiant krizės padarinius	55

LENTELĖS

1 lentelė. Ispanijos nacionalinis biudžetas 2004-2013 m.	46
2 lentelė. Pearson koreliacijos koeficientas tarp nedarbo lygio ir biudžeto deficito.....	47
3 lentelė. Pearson koreliacijos koeficientas tarp nedarbo lygio ir aktyvios užimtumo politikos	48
4 lentelė. Pearson koreliacijos koeficientas tarp subsidijų įmonėms, įdarbinusioms neįgaliuosius, ir darbo sutarčių, sudarytų su neįgaliaisiais, skaičiaus	51
5 lentelė. Pearson koreliacijos koeficientas tarp paramos verslo pradžiai ir įmonių skaičiaus indekso	52
6 lentelė. Pearson koreliacijos koeficientas tarp nedarbo lygio ir pasyvios užimtumo politikos.....	53

SANTRUMPOS

EPA (*Encuesta de Población Activa*) – Ispanijos gyventojų apklausa, kurią nuo 1964 metų vykdo Ispanijos statistikos departamentas.

ICTWSS (*Database on Institutional Characteristics of Trade Unions, Wage Setting, State Intervention and Social Pacts*) – Amsterdamo universiteto duomenų bazė, talpinanti informaciją apie profesinių sąjungų veiklą bei kolektyvines derybas tarp vyriausybės, darbdavių ir profesinių sąjungų.

ILO (*International Labour Organization*) – Tarptautinė darbo organizacija.

INE (*Instituto Nacional de Estadística*) – Ispanijos statistikos departamentas.

OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) – Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

PISA (*Programme For International Student Assessment*) – Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos organizuojamas tyrimas, skirtas įvertinti mokinių skaitymo gebėjimų, matematinio raštingumo ir gamtamokslinio raštingumo rezultatus.

SEPE (*El Servicio Público de Empleo Estatal*) – Ispanijos nacionalinė darbo birža.

SEPG (*La Secretaría de Estado de Presupuestos y Gastos*) – Ispanijos biudžeto ir finansų komitetas.

IVADAS

Temos aktualumas. Nedarbas viena svarbiausių šiuolaikinių makroekonominių problemų, sukelianti nuostolius tiek makroekonominiu, tiek mikroekonominiu lygmeniu. Žmonės, netekę darbo, praranda pajamų šaltinį, patiria gyvenimo lygio smukimą, psichologinį diskomfortą, praranda turėtus įgūdžius. Kai nedarbo lygis yra aukštas, šalyje nepagaminamas potencialus nacionalinis produktas, į valstybės biudžetą surenkama mažiau mokesčių, o socialinės išmokos bedarbiams išauga. Tai lemia biudžeto deficito atsiradimą bei valstybės skolos augimą ir vis prastesnę šalies ekonominę situaciją. 2008 metais prasidėjusi globalinė finansinė krizė atskleidė Ispanijos ekonominį nestabilumą. Prieš tai išgyventas vadinamasis „aukso amžius“ pasirodė buvęs tik iliuzinis, nes esant stabiliam ekonominiam augimui šalis nesugebėjo pasirengti laukiantiems išbandymams. 2012 metais Ispanijos nedarbo lygis siekė 25 procentus, o kas antras Ispanijos gyventojas negalėjo rasti darbo ilgiau nei vienerius metus. Tolesnė ekonominė situacija šalyje priklauso nuo to, kokių veiksmų imsis Ispanijos Vyriausybė, siekdama padėti šaliai išeiti iš ekonominių sunkumų. Todėl tampa ypač svarbu nustatyti šiuo metu tinkamiausias ir efektyviausias fiskalinės politikos priemones, nes jų taikymas gali greičiau paskatinti ekonominio aktyvumo didėjimą ir situacijos darbo rinkoje gerėjimą.

Tyrimo šaltiniai. Šiame magistro baigiamajame darbe yra remiamasi moksliniais darbais, nagrinėjančiais nedarbo problemą ir jo priežastis. Apie nedarbą Lietuvoje rašė N. Černiauskas, J. Moskvina, A. Sakalas, D. Skučienė, I. Vetlov, E. Virbickas, užsienyje – M. I. Aceleanu, G. Allard, J. I. Conde-Ruíz, V. Farber, M. Friedman, P. García del Barrio, J. I. García-Pérez, J. M. Keynes, F. Muñoz-Bullón, E. Phelps ir kiti autoriai.

Tyrimo problema. Kokios nedarbo lygio mažinimo galimybės, taikant valstybės fiskalinės politikos priemones.

Tyrimo objektas. Šio magistro baigiamojo darbo objektas yra valstybės fiskalinės politikos įtaka nedarbo lygiui.

Tyrimo hipotezės. Valstybės vykdoma fiskalinė politika daro įtaką šalies nedarbo lygiui. Aktyvios užimtumo politikos priemonės yra efektyvesnės nei pasyvios.

Tyrimo tikslas. Nustatyti, kokias priemones valstybė turėtų taikyti, norėdama pagerinti darbo rinkos padėtį.

Tyrimo uždaviniai. Siekiant šiame darbe numatyto tikslo, sprendžiami tokie uždaviniai:

1. Atskleisti nedarbo teoriją.

2. Išanalizuoti nedarbo rodiklius.
3. Pateikti valstybės taikomas priemones siekiant įveikti nedarbo problemą.
4. Įvertinti nedarbo lygio mažinimo galimybes, taikant valstybės fiskalinės politikos priemones.

Tyrimo metodai. Darbo tikslui pasiekti ir keliamiems uždaviniams įgyvendinti naudojami šie metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė.
2. Norminių ir teisinių dokumentų analizė.
3. Statistinių duomenų analizė.
4. Pearson koreliacijos koeficiento skaičiavimas.

Darbo struktūra. Darbas sudarytas iš įvado ir trijų skyrių. Pirmame skyriuje yra atskleista nedarbo teorija: nedarbo vertinimo kriterijai, nedarbą sąlygojantys veiksniai bei valstybės vaidmuo siekiant įveikti nedarbo problemą. Antrame skyriuje pateikta nedarbo lygio mažinimo galimybių, taikant valstybės fiskalinės politikos priemones, metodologija: išanalizuoti nedarbo rodikliai bei valstybės taikomos priemonės, siekiant įveikti nedarbo problemą. Trečiame skyriuje įvertintos nedarbo lygio mažinimo galimybes, taikant valstybės fiskalinės politikos priemones. Pagrindiniai šio darbo aspektai yra apibendrinti išvadose. Darbe pasiremti ir cituoti bibliografiniai šaltiniai yra nurodyti literatūros sąrašė. Pagrindinės darbo tezės yra išdėstytos santraukose lietuvių ir anglų kalbomis.

1. NEDARBO TEORIJA

1.1 Nedarbo vertinimo kriterijai

Nedarbas – tai rinkos ekonomikos šalims būdingas socialinis reiškiny, kurio esmė ta, kad dalis šalies gyventojų, galinčių ir norinčių dirbti samdomąjį darbą, neturi darbo (Ekonomikos terminų žodynas). Nedarbas yra viena svarbiausių makroekonominių problemų, kurios atsiradimas siejamas su moderniąja visuomene.

Istoriškai visuomenėse gyvavo keturios pagrindinės stratifikacijos sistemos: vergija, kastos, luomai ir klasės (Giddens, 2001, p. 270). Kastos Europoje neįsivyravo. Jos pirmiausia siejamos su Indijos subkontinento kultūromis ir induizmo tikėjimu. Vergoviniai santykiai Europoje egzistavo tik Antikos laikais. Viduramžiais Europos kontinente vergovinius santykius pakeitė luominė sistema. Iki pat pramonės perversmo Anglijoje, kol kapitalistiniai santykiai neištūmė feodalizmo, o luomų vietos neužėmė klasės, nedarbo problema neegzistavo, nes neegzistavo samdomas darbas.

Klasių sistema daugeliu atžvilgių skyrėsi nuo vergijos, kastų ar luomų. Klasę galima apibrėžti kaip plačios apimties socialinę grupę, turinčią bendrus ekonominius išteklius, kurie stipriai veikia šios grupės gyvenimo būdą. Esminius klasinių skirtumų pagrindus sudaro turto nuosavybė ir užimtumas (Giddens, 2001, p. 270). Nors čia jau pabrėžiama užimtumo svarba, tačiau apie visuotinį nedarbą dar nekalba net Karlas Marxas, klasinės visuomenės teorijos pradininkas. Jis daugiau užsimena apie darbininkų „atstūmimus“. Pirmuoju ir klasikiniu veikalu nedarbo tema iki šiol yra laikomas William Henry Beveridge kūrinys „Unemployment: A Problem of Industry“ (1909 m.). Autorius savo 1903–1909 metų ekonominiuose tyrinėjimuose naujai pažvelgė į Anglijos pramonę kankinančią problemą ir suformulavo pirmuosius modernaus nedarbo apibrėžimus. Jis taip pat išskyrė svarbiausias šio reiškinio priežastis ir pasekmes. (Černiauskas 2011, p. 79)

Vieno iš nedarbo istorijos ir teorijos tyrinėtojų Phineaso Baxandallo manymu, termino „nedarbas“ atsiradimas buvo vienas pagrindinių indikatorių, žymėjusių modernios nedarbo sampratos atsiradimą. Tuo metu dėl plintančio nedarbo net imta vartoti sąvoka „nedarbo politika“, mat tokią politiką ėmė vykdyti atskirų šalių vyriausybės, siekdamos sumažinti šio reiškinio pasekmes. (Černiauskas 2011, p. 78)

Klasikinės ekonomikos teorijos, t.y. pažiūrų, vyravusių iki Didžiosios depresijos 1929-1933 metais, požiūriu (Friedman, Phelps), svyravimai ūkyje kyla dėl laikino disbalanso darbo rinkoje – darbo užmokesčio lygis pakyla per aukštai ir darbo jėgos pasiūla dėl to ima viršyti paklausą, plečiasi nedarbas. Nedarbas lemia darbo užmokesčio kitimą, darbo jėgos paklausa padidėja, gamyba vėl ima

augti ir grįžta pusiausvyra. Darbo užmokesčio lankstumas, buvo manoma, garantuoja pastovų, tik trumpam pertraukiamą visišką užimtumą. (Simanavičienė, Užkurytė 2009, p. 941)

XX amžiuje Didžiosios depresijos metu ypač išaugęs nedarbo lygis skatino ekonomistus daug dėmesio skirti nedarbo problemai ir galimiems jo sprendimo būdams. Tuo laiku buvo suformuotas naujas požiūris į ekonominių ciklų svyravimus ir jų veiksnius. Dž. M. Keinso ir jo šalininkų nuomone, ekonomikos nestabilumo pirminė priežastis yra privačių kapitalo investicijų lygis ir jo svyravimai. Investicijų dinamika savo ruožtu priklauso nuo visuminės paklausos struktūros ir jos elementų kitimo. Todėl geriausia priemonė ekonominiams ciklams ir jo padariniams įveikti – didinti valstybės išlaidas.

Esminiai darbo rinkos reguliavimo pokyčiai įvyko 1919 m. Ženevoje įsteigus Tarptautinę darbo organizaciją. Tarp Tarptautinės darbo organizacijos išleistų konvencijų ypatingą reikšmę turėjo konvencijos, skirtos nedarbo ir užimtumo klausimams (1919 ir 1948 metai). Jose buvo nurodyta, kad valstybės narės privalo steigti valstybines įstaigas, kurios teiktų nemokamas paslaugas bedarbiams, ir kartu apibrėžtos pagrindinės darbo biržų funkcijos: laisvų darbo vietų paieška, bedarbių konsultavimas ir įdarbinimas, profesinis mokymas ir perkvalifikavimas. Tai reiškė, kad prasidėjo naujas valstybinio darbo santykių reguliavimo etapas, ženklinantis civilizuotą, teisinį darbo jėgos gynyimą ir jos apsaugą.

Taigi nedarbo svarbos suvokimas kinta laiko tėkmėje priklausomai nuo šalyje vyraujančios situacijos. Šiuolaikinėje visuomenėje nedarbas yra pripažįstamas kaip viena iš svarbiausių makroekonominių problemų, sukelianti nuostolius tiek mikroekonominiu, tiek makroekonominiu lygiu.

Nagrinėjant nedarbo pasekmes siaurąja prasme, pastebima, kad darbuotojai praranda darbo pajamas. Nedarbo pašalpos iš dalies kompensuoja pajamų netekimą nedarbo atveju, bet jų išmokėjimas turi griežtas išlygas, o išmokų dydis niekada nepasiekia turėtų pajamų lygio. Todėl nedarbas daugeliui asocijuojasi su individo ar šeimos finansiniais sunkumais. Nedirbant taip pat prarandama darbo patirtis. Kita šio reiškinių pusė, kai žmogus, įstumtas į priverstinį nedarbą, patiria psichologinę prievartą. (Simanavičienė, Užkurytė 2009, p. 942) Žmonės, netekę darbo, ne tik praranda pajamų šaltinį, bet ir patiria gyvenimo lygio smukimą, neturi socialiai naudingo užsiėmimo, o tai skatina blogą savęs vertinimą, nevisavertiškumo jausmą, nepasitikėjimą ateitimi, savo gebėjimais, norą maištauti, moralės normų devalvaciją.

Plačiąja prasme nedarbas gali būti nagrinėjamas kaip darbo jėgos ir kitų gamybos išteklių neefektyvaus panaudojimo priežastis. Kai ekonomika nepajėgi sukurti pakankamai darbo vietų tiems, kurie nori ir gali dirbti, kai užimtumas krinta žemiau apibrėžto lygio, šalis netenka dalies nacionalinio produkto, kuris lieka nepagamintas. Bendra nuostolių suma susidaro dėl negamintų prekių ir paslaugų ir dėl išmokėtų nedarbo pašalpų. (Simanavičienė, Užkurytė 2009, p. 942)

Tradiciškai yra išskiriami trys nedarbo tipai: laikinasis nedarbas, struktūrinis nedarbas ir ciklinis nedarbas (Snieška ir kt., 2001, p. 397-399; Skominas, 2006, p. 41).

Laikinas nedarbas – tai nedarbas, atsirandantis normaliam darbo paieškos procese.

Struktūrinis nedarbas – tai nedarbas, atsirandantis, kai darbo paklausos struktūra neatitinka darbo pasiūlos struktūros profesijos, kvalifikacijos ar teritoriniu atžvilgiu.

Ciklinis nedarbas – tai nedarbo tipas, atsirandantis esant ekonomikos nuosmukiui, kurį sukelia bendrųjų išlaidų nepakankamumas.

Be tradicinių tipų Skominas (2006, p. 41) taip pat išskiria laisvanorišką ir priverstinę bedarbystę. Laisvanoriškas nedarbas atsiranda tuomet, kai darbuotojai nesutinka dirbti už siūlomą darbo užmokestį, arba ieško geresnio darbo, keičia gyvenamąją vietą ir pan. Priverstinis nedarbas – tai tradicinis nedarbas, atsirandantis tuomet, kai norinčių dirbti ir darbo vietų skaičius neatitinka, nes norinčių dirbti yra daugiau nei darbo vietų arba darbuotojų kvalifikacija skiriasi nuo tos, kurios pageidauja darbdaviai.

Nedarbo sąvoka yra neatsiejama nuo užimtumo sąvokos. Užimtumas – tai teisėta darbinė žmonių veikla, kuriant materialines vertybes ir teikiant paslaugas, siekiant patenkinti asmeninius ir visuomeninius poreikius, duodanti jiems uždarbį – darbo pajamas. Užimtumas, skirtingai nei darbas, yra ne tik veikla, bet ir ekonominiai bei teisiniai santykiai tarp žmonių, dalyvaujančių darbo kooperacijoje. (Ekonomikos terminų žodynas)

Tarptautinė darbo organizacija gyventojus skirsto į ekonominiu atžvilgiu aktyvius ir neaktyvius gyventojus. Ekonominiu atžvilgiu aktyvūs gyventojai – tai gyventojų dalis, sudaranti darbo jėgos pasiūlą prekių ir paslaugų gamyboje. Aktyvūs gyventojai toliau skirstomi į užimtus gyventojus ir bedarbius. Užimti gyventojai – tai gyventojai, dirbantys visų nuosavybės formų įmonėse, įstaigose, organizacijose ir ūkiuose, taip pat asmenys, atliekantys karinę tarnybą bei laikinai nedirbantys dėl ligos, atostogų, steikų ir kita. (Snieška ir kt., 2001, p. 378-379)

Bedarbiai – tai darbingi asmenys, kurie neturi darbo, bet aktyviai jo ieško. Pagal Tarptautinės darbo organizacijos standartus, priimtus 13-oje ir 14-oje tarptautinėse užimtumo statistikos specialistų konferencijose, atliekant Europos Bendrijos darbo jėgos atrankinį tyrimą bedarbiams priskiriami 15-74 metų amžiaus asmenys, kurie:

1. tiriamosios savaitės metu neturi darbo, t.y. neturi apmokamo arba savarankiško darbo ir nedirba (vieną valandą ar ilgiau);
2. šiuo metu gali dirbti, t.y. gali pradėti dirbti apmokamą darbą arba dirbti savarankiškai per artimiausias dvi savaites po tiriamosios savaitės;

3. aktyviai ieško darbo, t.y. per keturių savaičių laikotarpį, kuris baigėsi tiriamąją savaitę, ėmėsi konkrečių veiksmų apmokamam arba savarankiškam darbui susirasti arba kurie rado darbą, kurį pradės dirbti vėliau, bet ne vėliau kaip po trijų mėnesių.

Pagal Europos Komisijos reglamentą Nr. 1897/2000 aktyviems darbo paieškos veiksmams priskiriama:

1. ryšių su valstybine darbo birža palaikymas ieškant darbo, nesvarbu, kas ėmėsi tokios iniciatyvos (jeigu registracija pratęsiama tik dėl administracinių priežasčių, tai nelaikoma aktyviu veiksmu);
2. ryšių su privačia agentūra (laikino įdarbinimo agentūra, darbuotojų paieškos ir atrankos paslaugas teikiančia įmone ir t.t.) palaikymas ieškant darbo;
3. tiesioginis kreipimasis į darbdavius;
4. darbo ieškojimas per draugus, gimines, sąjungas ir t.t.;
5. darbo paieškos skelbimų pateikimas ir reagavimas į darbo pasiūlos skelbimus;
6. darbo pasiūlos skelbimų nagrinėjimas;
7. įdarbinimo testų ar egzaminų laikymas arba dalyvavimas pokalbiuose;
8. žemės, patalpų arba įrengimų ieškojimas;
9. paraiškų leidimams, licencijoms ar finansinėms lėšoms gauti pateikimas.

Neaktyvūs šalies gyventojai – tai moksleiviai ir studentai, lankantys dieninio mokymo įstaigas; asmenys, gaunantys senatvės, lengvatines ar invalidumo pensijas; namų šeimininkės ir asmenys, prižiūrintys vaikus; asmenys, netekę vilties rasti darbą ir jo nebeieškantys; taip pat kiti asmenys, kurie nenori dirbti. (Snieska ir kt., 2001, p. 379)

1.2 Nedarbą lemiantys veiksniai

Istorijos tėkmėje susiformavo du skirtingi požiūriai į nedarbą sukeliančias priežastis: neoklasikinis ir keinsistinis.

Neoklasikinės teorijos šalininkai išskiria šias pagrindines priežastis:

- ✓ minimalaus darbo užmokesčio įstatymų taikymas;
- ✓ profesinių sąjungų veikla;
- ✓ skatinančių darbo efektyvumą darbo užmokesčio sistemų įvedimas.

Norint įveikti nedarbo problemą, neoklasikai siūlo:

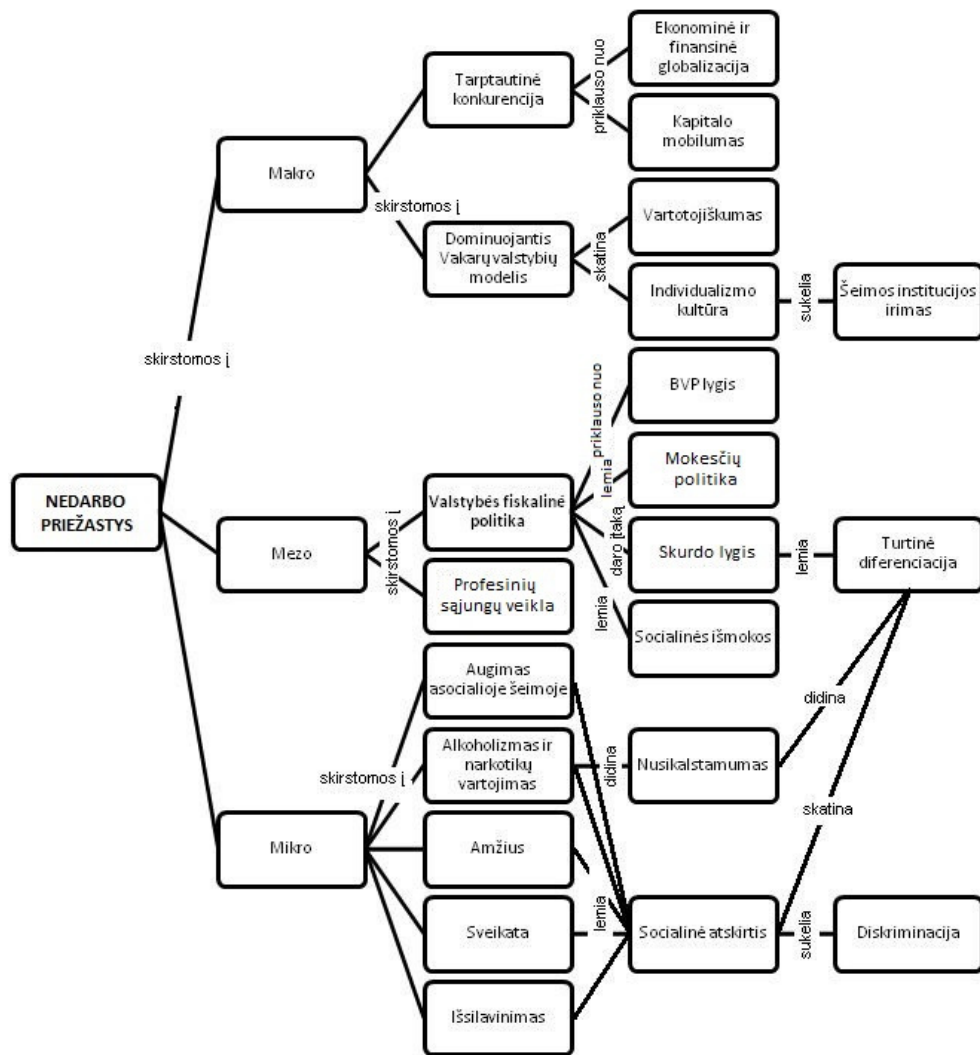
- ✓ nenustatyti minimalaus darbo užmokesčio;
- ✓ mažinti nedarbo pašalpas;
- ✓ apriboti profesinių sąjungų įtaką;

- ✓ tobulinti įdarbinimo įstaigų informacinę sistemą;
- ✓ organizuoti profesinį mokymą bei suaugusiųjų permokymą.

Dž. M. Keinsas ir jo pasekėjai teigia, kad kiekvienoje šalyje gyventojų užimtumo lygį lemia efektyvios bendrosios paklausos dydis, kurį sudaro vartojimo paklausa ir investicijų paklausa. Jeigu bendroji paklausa nepakankama arba ima mažėti, sumažėja ekonominis aktyvumas. Prasidėjus ekonomikos nuosmukiui, padaugėja bedarbių, kyla nedarbo lygis. Tuo tarpu bendrajai paklausai padidėjus, ekonomika pagyvėja, bedarbių pradeda mažėti. Taip yra todėl, kad nuosmukio metu sumažėja prekių ir paslaugų gamybos apimtis, o kartu ir darbo paklausa. Ekonominiam aktyvumui didėjant, vyksta atvirkščias procesas. Augant įmonių produkcijos paklausai, plečiasi gamyba, priimama daugiau darbuotojų. Kuo ilgesnis ekonomikos pakilimo laikotarpis ir kuo jis intensyvesnis, tuo nedarbo lygis labiau mažėja. (Sakalas, Leščinskienė 2008, p. 666) Todėl keinsistai nedarbo problemą įveikti siūlo mažinant mokesčius ir didinant valstybės išlaidas, t.y. teikiant daugiau valstybinių užsakymų įmonėms, subsidijuojant atskiras darbuotojų grupes, skatinant viešųjų darbų organizavimą.

Dažniausiai minint nedarbo problemą ir jos priežastis yra kalbama apie ciklinį nedarbą. Natūralusis nedarbas, kuris apima laikinąjį ir struktūrinį nedarbą, yra laikomas priimtiniu reiškiniu, nes jo pilnai išvengti neįmanoma dėl natūralios darbuotojų kaitos atskiruose žmogaus gyvenimo etapuose: pirmojo darbo paieška, gyvenamos vietos keitimas, vieno darbo keitimas į kitą, kuris yra geriau apmokamas, turintis didesnę paklausą darbo rinkoje ir pan. Tačiau kai kurie mokslininkai (Olivier Blanchard, Lawrence Summers) įvardija nedarbo histerezės problemą. Teigiama, kad jei dėl kokių nors priežasčių nedarbo lygis stipriai išaugo, tai, net ir išnykus šio veiksnio poveikiui, išlieka liekamosios pasekmės – nedarbas nenukrenta iki normalaus lygio, t.y. ilgi aukšto nedarbo lygio periodai lemia natūraliojo nedarbo lygio augimą. (García del Barrio, Gil-Alana, 2009, p. 219)

Taip pat nedarbą lemiančius veiksnius galima skirstyti pagal įtakos paplitimo laipsnį į makro, mezo ir mikro priežastis (žr. 1 pav.). Globalios, arba makro, priežastys veikia tarptautiniu mastu ir paliečia ne vieną valstybę. Kiekvienoje šalyje glūdinčias, arba mezo, priežastis galima apibrėžti tos šalies makroekonominiais ir makrosocialiniais rodikliais. Asmeninės, arba mikro, priežastys yra susijusios su žmogaus asmeninėmis savybėmis bei aplinka, kurioje asmuo užaugo ir susiformavo kaip asmenybė.

Šaltinis: sudaryta autorės

1 pav. Nedarbo priežasčių koncepcijų žemėlapis

Pasaulis, žengiantis globalizacijos keliu, yra susijęs įvairiais lygmenimis, todėl kiekviena šalis yra priklausoma ne tik nuo jos piliečių ir valdžios, bet taip pat ir nuo tarptautinių tendencijų. Pasaulinė ekonomika tampa vis labiau integruota, tarpusavyje susijusi. Ekonominė ir finansinė globalizacija didina konkurenciją tarp valstybių ir jų viduje, dėl šios priežasties asmenys, ieškantys darbo dažnai konkuruoja ne tik su savo tautiečiais, bet ir kitų šalių gyventojais. Kitas svarbus nedarbą sąlygojantis veiksnys – dominuojantis Vakarų vystimosi modelis, labiau orientuotas į kiekybę, o ne į kokybę, skatinantis vartotojiškumą. Tai taip pat glaudžiai siejasi su išaugusiu darbdavių mobilumu, kuris neleidžia kelti savo sąlygų, o verčia prisitaikyti prie siūlomų. Tai ypač būdinga trečio pasaulio valstybėms, kurios nesugeba pasirūpinti savo piliečių teisėmis. Užsienio investuotojai diktuoja savo sąlygas, o su jomis nesutikus ar bandant priešintis, darbdaviai darbo jėgos tiesiog ieško kitose šalyse. Taigi darbo jėgos paklausa mažiau priklausė nuo jos sąnaudų, kai kapitalas ir darbo jėga buvo mažiau

mobilūs. Šiuolaikiniame pasaulyje mobilus kapitalas lemia darbo apmokėjimą, ypač tuomet, kai šalis bet kokia kaina stengiasi pritraukti investuotojus. Taip pat svarbiu reiškiniu tampa globalinės krizės, prasidėjusios vienoje šalyje, jos paveikia ir kitų šalių ekonomikas bei darbo rinkas.

Situacija darbo rinkoje taip pat priklauso nuo bandros šalies ekonominės situacijos: BVP lygio, infliacijos, bei vyriausybės priimamų sprendimų dėl minimalaus darbo užmokesčio, valstybės išlaidų, mokesčių dydžio. Pavyzdžiui, prie nedarbo lygio augimo prisideda nepalanki smulkiąjam verslui mokesčių politika, kuomet sąžiningai mokėdamas mokesčius, smulkusis verslininkas ne tik neturi pelno, bet dažnai patiria nuostolių ir taip žlugdamas didina bedarbystę. Nuo bedarbystės lygio priklauso ne tik tiesioginės darbuotojų pajamos ir jų šeimų finansinė padėtis, bet ir valstybės biudžeto pajamos. Didelis bedarbių procentas reiškia ir dideles biudžeto išmokas nuo valstybės priklausomai visuomenės daliai.

Trečia grupė priežasčių – tai su žmogaus asmeninėmis sąvybėmis, susiję veiksniai, tokie kaip amžius, išsilavinimas, šeimos ir aplinkos įtaką susiformavusiam požiūriui į darbą. Pavyzdžiui, augimas asocialioje šeimoje gali lemti vėlesnį alkoholizmą bei narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimą, kurie turi didelės reikšmės nenorui dirbti bei skurdo plitimui. Dėl girtuokliavimo išyra šeimos, auga skyrybų skaičius, smunka žmonių moralė ir sparčiai daugėja nusikaltimų. Girtavimas pagreitina fizinį, moralinį ir dvasinį degradavimą, didėja savižudybių skaičius. Kita svarbi priežastis – išsilavinimo stoka. Būtent išsilavinimo neturėjimas neleidžia būti visapusišku, adaptuotis prie pakankamai greitai besikeičiančių gyvenimo sąlygų, kas apriboja galimybes įsidarbinti ar kurti naujas darbo vietas, steigiant nuosavą verslą.

1.3 Valstybės fiskalinės politikos įtaka nedarbui

Fiskalinė politika – tai valstybės finansų naudojimas, siekiant sušvelninti arba panaikinti bendrojo nacionalinio produkto svyravimus, reguliuojant bendrąją paklausą (Snieška ir kt., 2001, p. 156).

Valstybės fiskalinė politika paprastai apima:

1. šalies biudžeto sandarą, biudžeto deficito reguliavimą;
2. mokesčių politiką – kaip valstybės pajamų politikos išraišką;
3. valstybės išlaidų politiką;
4. valstybės skolos politiką (Rakauskienė, 2006, p. 216).

Taigi fiskalinės politikos įgyvendinimas susijęs su valstybės biudžeto formavimu ir naudojimu. Tačiau prieš toliau analizuojant fiskalinės politikos priemones, pirmiausia reikėtų išsiaiškinti, kodėl valstybė apskritai turėtų spręsti nedarbo problemą ir ar ji tai daro efektyviausiai, kadangi praktikoje

kyla daug nesutarimų dėl viešojo ir privataus sektorių santykio. Bendra tendencija, pastebima pasaulyje nuo XX amžiaus pradžios, – tai valstybės išlaidų dalies bendrame vidaus produkte (toliau BVP) augimas. Vokiečių ekonomistas Adolfas Vagneris XIX amžiuje suformulavo dėsni, kuriame teigiama, kad teisinėje gerovės valstybėje išlaidų rūšys ir dydis, palyginti su privačiu sektoriumi, didėja, todėl auga valstybės išlaidų dalis bendrame vidaus produkte.

Valstybių evoliucijos eigoje vyriausybės vaidmens visuomeniniame ir ekonominiame gyvenime išaugimas sąlygojo dviejų skirtingų požiūrių susiformavimą. Vienas požiūris gina rinkos laisvę ir mano, kad šiuolaikinė valstybė visuomeninį gyvenimą reguliuoja daugiau, nei jai derėtų, nes toks valstybės aktyvumas gali sukelti didelius visuomeninius kaštus. Tuo tarpu kitų nuomone, vyriausybė turėtų plėsti savo funkcijas ir labiau prisidėti prie piliečių gyvenimo lygio pagerinimo. Jie grindžia savo nuomonę rinkos netobulumo pavyzdžiais ir būtinybe užtikrinti lygybę. Pavyzdžiui, keinsistai daug dėmesio skyrė fiskalinės politikos taikymui ciklinių svyravimų metu, ir teigė, kad fiskalinė politika turi veikti kaip stabilizavimo įrankis ir būti priešpriešinio ciklo: ekonominio nuosmukio metu vyriausybė turi didinti išlaidas ir mažinti mokesčius, siekdama sumažinti recesijos poveikį ekonomikai, o ekonominio pakilimo metu – mažinti vyriausybės išlaidas ir didinti mokesčius, t.y. vykdyti stabdančiąją fiskalinę politiką. (Sinevičienė, Vasiliauskaitė, 2010, p. 1024)

Vyriausybės vaidmuo ekonominiame ir socialiniame šalies gyvenime labai priklauso nuo susiklosčiusių istorinių aplinkybių, tradicijų, kultūros, ekonominės situacijos bei valdančiosios partijos politinių pažiūrų. Visos šios aplinkybės lemia skirtingų priemonių pasirinkimą bei taikymo mastą. Pavyzdžiui, neo-liberalioje valstybėje didelis vaidmuo tenka aktyvioms darbo rinkos skatinimo priemonėms ir palyginti mažas socialinėms išmokoms. Socialistinių pažiūrų vyriausybė atvirkščiai daugiau dėmesio skiria pajamų perskirstymui per socialines transferas, kurio pagalba stengiamasi įgyvendinti visuotinę lygybę.

Apskritai, galima išskirti dviejų tipų užimtumo skatinimo priemones: tai aktyvios priemonės ir pasyvios priemonės. Pasyvios užimtumo politikos priemonėmis yra stengiamasi sumažinti darbo netekimo pasekmes, pirmiausia pajamų praradimą. Šios priemonės nėra orientuotos į nedarbo naikinimą, o siekia pagelbėti žmonėms susidūrusiems su laikiniais finansiniais sunkumais. Aktyvios užimtumo politikos priemonės – tai priemonės, orientuotos į nedarbo priežasčių šalinimą.

Prie aktyvios užimtumo politikos priemonių priskiriama:

- ✓ įvairių atskirų darbuotojų grupių darbo užmokesčio subsidijos;
- ✓ bedarbių perkvalifikavimo finansavimas;
- ✓ viešųjų darbų organizavimas;
- ✓ įdarbinimo įstaigų veiklos tobulinimas;
- ✓ smulkaus ir vidutinio verslo rėmimas;

- ✓ investuojamo pelno neapmokestinimas;
- ✓ biurokratijos mažinimas, sudarant sąlygas lengviau kurti naujas įmones;
- ✓ subsidijos persikeliantiems dirbti į tas vietas kur didesnė darbo paklausa.

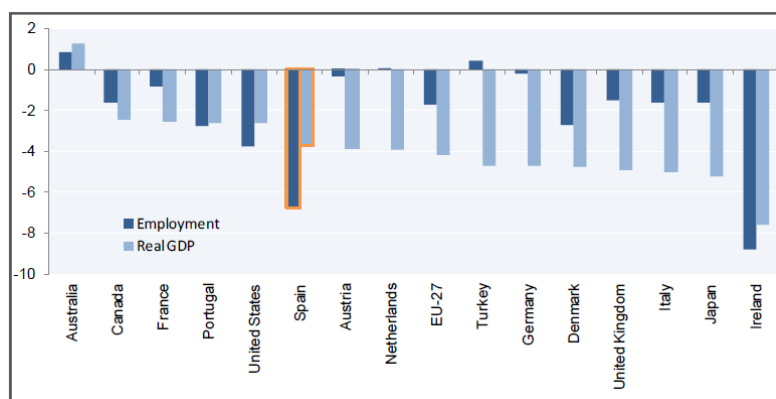
Taip pat prie aktyvios užimtumo politikos priemonių yra priskiriamos ir ūkio stabilizavimo priemonės, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai gerina padėtį ir darbo rinkoje.

Apibendrinant, nedarbas – tai rinkos ekonomikos šalims būdingas socialinis reiškiny, kurio esmė ta, kad dalis šalies gyventojų, galinčių ir norinčių dirbti samdomąjį darbą, neturi darbo. Istorijos tėkmėje susiformavo du pagrindiniai požiūriai į nedarbą lemiančius veiksnius bei priemones šiai problemai įveikti. Neoklasikinis požiūris sieja nedarbą su rinkos sąlygų iškraipymu, kuris atsiranda dėl vyriausybės vykdomos politikos: minimalaus darbo užmokesčio nustatymas, bedarbių pašalpos ir pan.; ar profesinių sąjungų veiklos. Jų nuomone, geriausias būdas įveikti nedarbą, leisti rinkai pačiai nustatyti pusiausvyros darbo užmokesčio lygį, naikinant minimalaus darbo užmokesčio įstatymus, apribojant profesinių sąjungų veiklą, mažinant bedarbio pašalpas, kurios neskatina prisiimti už save atsakomybę ir lemia „valstybės išlaikytinių“ skaičiaus augimą. Tuo tarpu keinsistai nedarbo lygio kitimus sieja su cikliniais ekonomikos svyravimais, todėl nedarbo problemą siūlo įveikti skatinant bendrąją paklausą. Tą padaryti gali vyriausybė ekonominio nuosmukio metu didindama valstybės išlaidas ir taip skatindama ekonominį aktyvumą. Šiuolaikinėse išsivysčiusiose visuomenėse vyriausybių vaidmuo neatsiejamas nuo visuomeninio ir ekonominio šalies gyvenimo, todėl kiekvienos valstybės vyriausybė mažesniu ar didesniu mastu vykdo užimtumo skatinimo politiką, kurią sudaro dvi dalys: pasyvi ir aktyvi politika. Pasyvios užimtumo politikos tikslas: padėti bedarbiams, susidūrusiems su laikiniais finansiniais sunkumais. Aktyvi užimtumo politika yra nukreipta į naujų darbo vietų kūrimą bei darbuotojų patrauklumo darbdaviams didinimą, vykdant perkvalifikavimo programas, teikiant subsidijas, taikant mokesčių lengvatas ir kt.

2. ISPAIJOS NEDARBO MAŽINIMO GALIMYBIŲ, TAIKANT VALSTYBĖS FISKALINĖS POLITIKOS PRIEMONES, METODOLOGIJA

Nors globalinė finansinė krizė prasidėjo panašiu metu visoje Europos Sąjungoje, jos sukeltos problemos ir jų rimtumas labai skiriasi tarp šalių. Kai kurios šalys sugebėjo įveikti krizę lengviau, tuo tarpu kitos susidūrė su rimtomis infliacijos, nedarbo ir kitomis ekonomikos nuosmukio problemomis. Dar 2010-2011 metais atrodė, kad Ispaniją kur kas mažiau negu Graikiją ar Portugaliją palietė pastarųjų metų viešųjų finansų krizė, be to – tai yra viena iš didžiųjų Europos Sąjungos ekonomikų, kuriai atsilaikyti krizės sąlygomis tarsi būtų ir lengviau. Tačiau atėjus 2012 metams paaiškėjo, kad Ispanija pagal kiekvieną mėnesį blogėjančius ekonominius ir socialinius rodiklius vejasi Graikiją ir joje situacija tampa kur kas kritiškesnė negu Portugalijoje ar Italijoje (Guogis, 2012, p. 214).

Viena iš didžiausių problemų, su kuria susiduria Ispanija, yra aukštas nedarbo lygis. Kaip matyti iš 2 paveikslėlio, Ispanija buvo viena iš tų šalių, kurioje užimtumo mažėjimo tempas tarp 2008 ir 2009 metų buvo didesnis nei realiojo BVP mažėjimas. Kitos šalys susidūrusios su šia problema – Airija, Jungtinės Amerikos Valstijos ir Portugalija. Visgi Ispanijos situacija ypatinga ir tuo, kad užimtumo procentinis pokytis tarp 2008 ir 2009 metų buvo beveik dvigubai didesnis nei realiojo BVP mažėjimas tuo pačiu laikotarpiu. Užimtumas Ispanijoje per šį laikotarpį sumažėjo 6,8 procentiniais punktais, kai tuo tarpu realusis BVP – 3,7 procentiniais punktais.

Šaltinis: ILO 2011, p. 18.

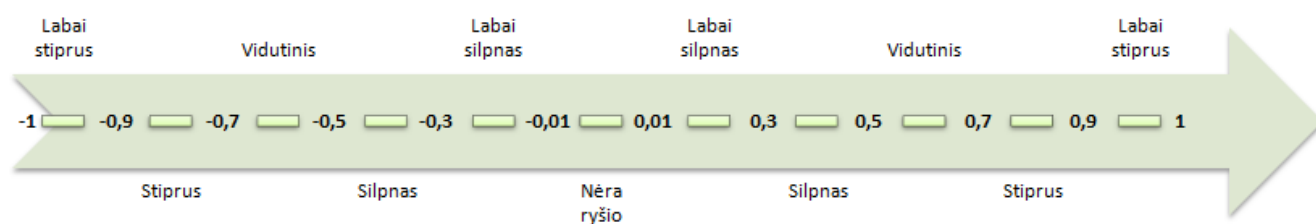
2 pav. Realiojo BVP ir užimtumo augimas, procentinis pokytis tarp 2008 ir 2009 m.

Pasak Aceleanu (2013, p. 136) skirtingą situaciją Europos Sąjungos šalių darbo rinkoje nulėmė konkrečios šalies ekonominė būklė prieškriziniu laikotarpiu, ekonomikos struktūrinės charakteristikos ir taikoma darbo rinkos politika. Šio darbo tikslas ir yra išanalizuoti Ispanijos Vyriausybės taikomas fiskalinės politikos priemones, siekiant įveikti nedarbo problemą, bei nustatyti, kurios priemonės yra efektyviausios. Šiam tyrimo tikslui pasiekti yra keliama tokie uždaviniai:

1. Išanalizuoti Ispanijos nedarbo rodiklius.
2. Nustatyti Ispanijos Vyriausybės taikomas fiskalinės politikos priemones, skirtas pagerinti Ispanijos darbo rinkos situaciją.
3. Įvertinti, ar egzistuoja ryšys tarp Ispanijos Vyriausybės taikomų fiskalinės politikos priemonių ir nedarbo rodiklių.
4. Apibendrinti tyrimo rezultatus ir pateikti efektyviausias fiskalinės politikos priemones mažinant nedarbą Ispanijoje.

Tyrimo skaičiavimams atlikti buvo surinkti, susisteminti ir panaudoti Ispanijos statistikos departamento, Tarptautinės darbo organizacijos, Europos Sąjungos statistikos departamento, Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, Ispanijos nacionalinės darbo biržos ir Ispanijos biudžeto ir finansų komiteto duomenys. Tyrimo metu buvo analizuojamos Ispanijos Vyriausybės taikomos aktyvios ir pasyvios užimtumo politikos priemonės, skirtos įveikti nedarbui. Tyrimo imtis – 10 metų, t.y. 2004-2013 metų laikotarpis. Toks laiko periodas buvo pasirinktas tam, kad būtų galima stebėti rodiklių pokyčius tiek prieškriziniu laikotarpiu, tiek jau prasidėjus globalinei finansinei krizei. Taip pat ganėtinai ilgas 10 metų laikotarpis leidžia tiksliau įvertinti ryšį tarp taikomų valstybės fiskalinės politikos priemonių ir nedarbo rodiklių kitimo bei nustatyti šio ryšio stiprumą. Tyrimo naudoti duomenys pateikti 1 priede.

Darbe, siekiant nustatyti ryšį tarp taikomų valstybės fiskalinės politikos priemonių ir nedarbo rodiklių kitimo yra naudojamas statistinės analizės metodas – Pearson koreliacijos koeficiento skaičiavimas. Ryšio stiprumui tyrime įvertinti yra vadovaujama žemiau pateikta koreliacijos koeficientų įverčių skale (žr. 3 pav.).

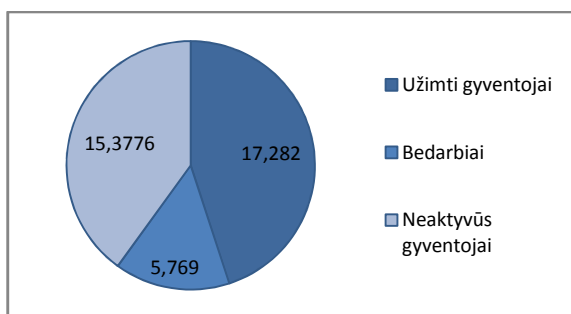
Šaltinis: sudaryta pagal Čekanavičių, 2011.

3 pav. Koreliacijos koeficientų įverčių skalė

Kiekybiniu metodu tyrime naudojama, siekiant gauti objektyvius ir patikimus duomenis, vertinant ryšį tarp taikomų valstybės fiskalinės politikos priemonių ir nedarbo rodiklių kitimo. Kiekybinei analizei atlikti skaičiuojamas Pearson koreliacijos koeficientas, nes jis parodo dviejų kintamųjų, matuojamų pagal intervalų skalę, tarpusavio ryšį. Statistiniai skaičiavimai buvo atlikti naudojantis SPSS Statistics programa.

2.1 Ispanijos nedarbo rodiklių analizė

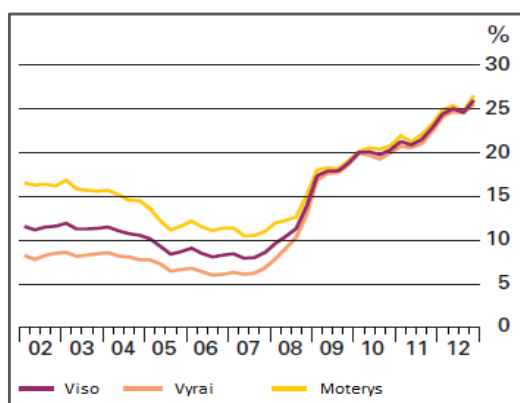
Ispanijos statistikos departamento duomenimis 2012 metų pabaigoje Ispanijoje buvo 38,429 milijonai gyventojų, kurių amžius 16 ir daugiau metų (España en cifras 2013, p. 27). Aktyvių gyventojų Ispanijoje 2012 metais buvo 23,051 milijonai, iš jų 17,282 milijonų buvo užimtų gyventojų ir 5,769 milijonai bedarbių, kas sudarė 25 procentus visų aktyvių gyventojų. Neaktyvių gyventojų Ispanijoje 2012 metais buvo 15,378 milijonų arba 40 procentų visų šalies gyventojų. (žr. 4 pav.)

Šaltinis: sudaryta pagal España en cifras 2013, p. 25.

4 pav. Ekonomiškai aktyvūs ir neaktyvūs gyventojai Ispanijoje 2012 m. (mln. gyventojų)

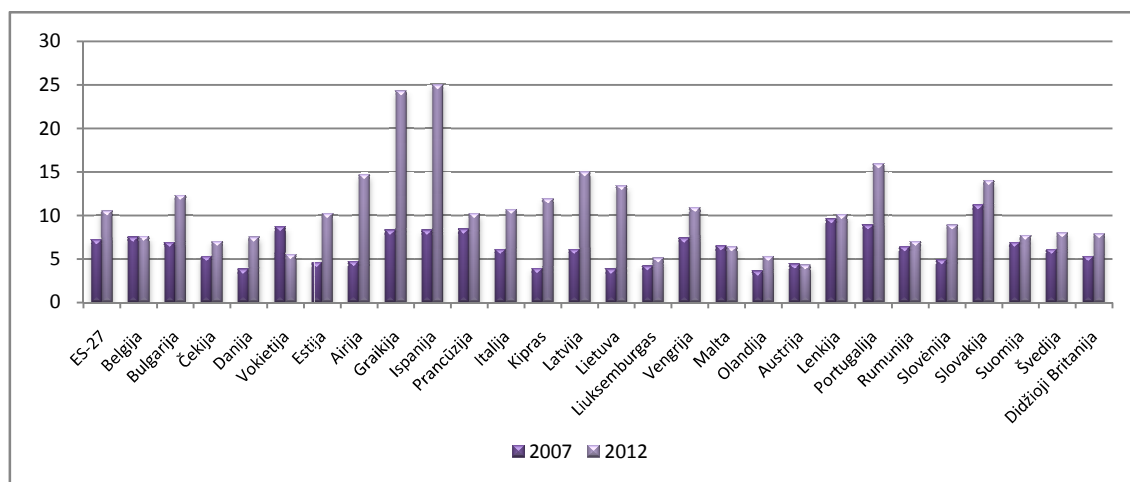
Nedarlo lygis yra vienas plačiausiai naudojamų rodiklių, kalbant apie darbo rinkos padėtį šalyje. Tai bedarbių ir ekonominiu atžvilgiu aktyvių šalies gyventojų, kitaip šalies darbo jėgos, santykis, išreikštas procentais. 5 paveikslėlyje yra pavaizduotas nedarbo lygio kitimas Ispanijoje 2002-2012 metų laikotarpyje. Kaip matyti iš paveikslėlio, nedarbo lygis iki pat krizės pradžios mažėjo ir 2007 metais pasiekė žemiausią lygį – 8,3 procentus, tačiau jau nuo 2008 metų nedarbo lygis ėmė kilti. 2008 metais nedarbo lygis siekė 11,3 procentus, 2012 metais – 25 procentus.

Šaltinis: España en cifras 2013, p. 25.

5 pav. Nedarbo lygis Ispanijoje 2002-2012 m., %

Nedarbo lygis išaugo didžiojoje dalyje Europos Sąjungos šalių prasidėjus globalinei finansinei krizei, tačiau su didžiausia problema susidūrė Europos Pietų regionas: Ispanija, Graikija ir Portugalija (žr. 6 pav.). Šiose šalyse nedarbo lygis 2012 metais atitinkamai siekė 25 procentus, 24,3 procentus ir 15,9 procentus.

Šaltinis: sudaryta pagal Eurostat duomenis.

6 pav. Nedarbo lygis Europos Sąjungoje 2007 m. ir 2012 m., %

Tarp šių valstybių galima išvelti vieną bendrumą: jos visos priklauso Viduržemio jūros regiono šalių valstybės gerovės modeliui. Šis gerovės modelis orientuotas į šeimas, kur vyraujantis vaidmuo tenka šeimai išlaikančiam vyrui, užtikrinančiam būtinas socialines garantijas savo šeimai. Socialinėje paslaugų sferoje vyrauja pensijų aprūpinimo sistema, socialinių, švietimo ar vaikų priežiūros paslaugų sistemos silpnos. Modelis pasižymi mažu pilietiniu aktyvumu ir didele gyventojų priklausomybe nuo socialinės apsaugos, tačiau vis tiek skundžiamasi dėl per mažos jos „aprepties“. Darbo rinka, pasižyminti nelankstumu, gausi socialinių kontrastų tarp aukštus atlyginimus gaunančių viešojo sektoriaus administratorių ir menkus atlyginimus gaunančių eilinių dirbančiųjų. (Guogis, 2012, p. 219)

Pasak Europos Komisijos, lankstumo garantijos susijusios su sėkmingu perėjimu iš vieno gyvenimo etapo į kitą: iš mokyklos į darbą, iš vieno darbo į kitą, iš nedarbo laikotarpio į darbą, iš darbo į pensiją. Lanksti darbo rinka susijusi su geresnio darbo siekimu, galimybėmis siekti aukštesnių pareigų ir tinkamiausia talento sklaida. Lankstumo garantijos susijusios ir su lanksčiu darbo organizavimu, kai gebama greitai ir veiksmingai prisitaikyti prie naujų gamybos poreikių ir įgyti naujų įgūdžių (Moskvina, Skučienė, 2009, p. 25-26).

Lanksti darbo rinka leidžia sparčiau atkurti ekonominę pusiausvyrą, įvykus staigiam ekonominių sąlygų pasikeitimui (ekonominiam šokui). Ji sumažina valstybinio reguliavimo poreikį siekiant makroekonominio stabilumo, daro tolygesnę ekonomikos plėtrą, esant nepakankamam kitų

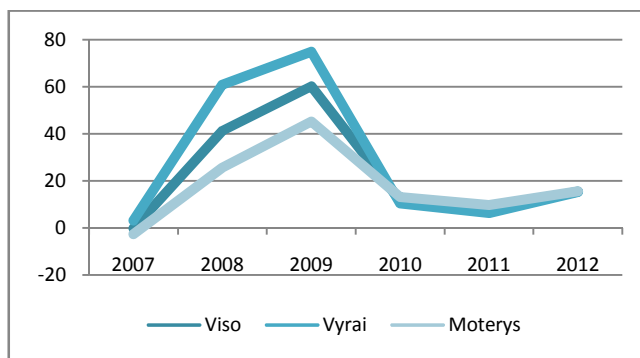
ekonomikos savireguliacijos mechanizmų veikimui, taip sumažindama ekonominius nuostolius ir padidindama žmonių gerovę. (Vetlov, Virbickas, 2006, p. 5)

Ispanijos darbo rinkos lankstumo stoka stiprią įtaką turi profesinės sąjungos, kurios daro didelį poveikį darbdavių ir Vyriausybės priimamiems sprendimams. Pavyzdžiui, pagrindinis darbo užmokesčio dydžio nustatymo būdas Ispanijoje yra kolektyvinės derybos. 2009 metais 82,46 procentai visų darbo sutarčių sudarė kolektyvinės sutartys (ICTWSS duomenys). Tokios kolektyvinės sutartys yra sudaromos po darbdavių ir profesinių sąjungų derybų. Ispanijoje derybos yra vykdomos trimis lygiais: nacionaliniu, ūkio šakos ir įmonės lygiu. Didžioji dalis sprendimų yra priimama ūkio šakos lygiu, todėl dažnai priimami sprendimai galioja ir tiems, kurie nepriklauso profesinėms sąjungoms. (Rohlfer, 2012, p. 51)

Profesinės sąjungos tarytum suskaido darbuotojus į dvi grupes: „insaiderius“ ir „autsaiderius“. Profesinės sąjungos, siekamos naudoti savo nariams – „insaideriams“, siekia jiems nustatyti aukštesnį darbo užmokestį nei reikalauja rinka. „Autsaideriai“, jų požiūriu, gali likti ir bedarbiais, nes jie nepatenka į profesinių sąjungų reguliavimo sferą. (Sakalas, Leščinskienė 2008, p. 666-667) Toks susiskaldymas žalingas, siekiant bendrų tikslų, ypač ekonominio nuosmukio laikotarpiu, kuomet įtakingų profesinių sąjungų veikla, nukreipta tik į atskirų grupių interesus, trukdo vyriausybei priimti sprendimus, kurie naudingi bendrai šalies ekonomikos būklei.

Be bendrų visam Europos Pietų regionui būdingų veiksmų, Ispanijoje taip pat vyravo ir specifinės sąlygos, padariusios įtaką dabartinės situacijos darbo rinkoje susiklostymui. Toliau detaliau apžvelgsiu situaciją Ispanijoje prasidėjus globalinei finansinei krizei bei priežastis, nulėmusias netolygumus tarp atskirų demografinių grupių.

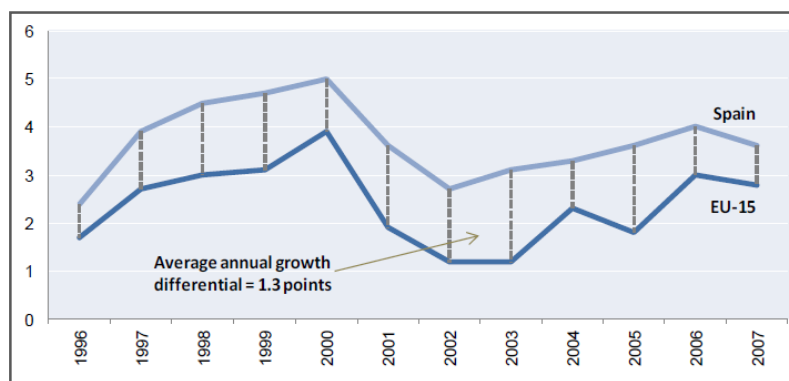
7 paveikslėlyje yra pavaizduotas metinis bedarbių skaičiaus augimas Ispanijoje 2007-2012 metų laikotarpyje. Kaip matyti daugiausia žmonių neteko darbo Ispanijoje pirmaisiais globalinės finansinės krizės metais. Bedarbių procentinis pokytis tarp 2007 ir 2008 metų buvo 41,3 procentai, o tarp 2008 ir 2009 metų – 60,2 procentų. Vėliau bedarbių skaičiaus augimas tapo šiek tiek lėtesnis, tačiau jis išlaikė teigiamą tendenciją iki pat 2012 metų pabaigos. Pirmaisiai krizės metais didžiausia dalis netekusių darbo buvo tarp vyrų: procentinis pokytis tarp 2007 ir 2008 metų buvo 60,8 procentai, tarp 2008 ir 2009 metų – 74,8 procentai.

Šaltinis: sudaryta pagal España en cifras 2008-2013.

7 pav. Bedarbių skaičiaus augimas lyginant su ankstesniais metais Ispanijoje 2007-2012 m., %

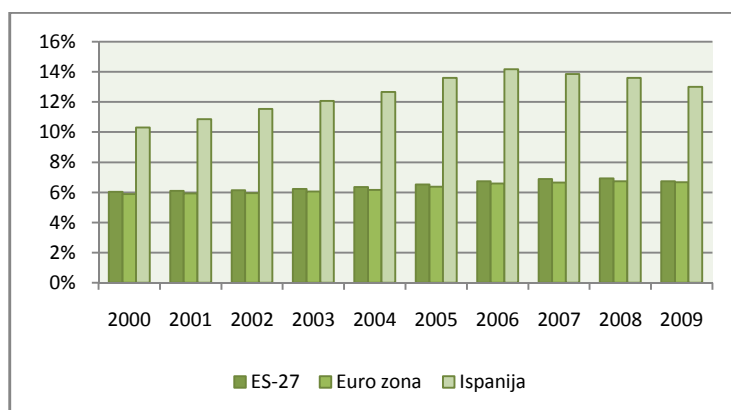
Tokį netolygumą tarp vyrų ir moterų nedarbo lygio kitimo pirmaisiais globalinės finansinės krizės metais nulėmė Ispanijoje susiklosčiusi situacija ikikriziniu laikotarpiu. Atsigavusi po XX amžiaus dešimto dešimtmečio pradžioje išgyventos krizės, Ispanija patyrė ilgo ir nuoseklaus ekonomikos augimo laikotarpį. Ispanijos dešimties metų ekonomikos rodikliai iki globalinės finansinės krizės pradžios rodė gerą ekonominę situaciją šalyje. Ispanijos realusis BVP ne tik augo visu tarpkriziniu laikotarpiu, bet taip pat buvo užfiksuoti kur kas didesni augimo tempai lyginant su kitomis ES šalimis (žr. 8 pv.).

Šaltinis: ILO 2011, p.14.

8 pav. Metinis realiojo BVP augimas Ispanijoje ir ES-15 1996-2007 m., %

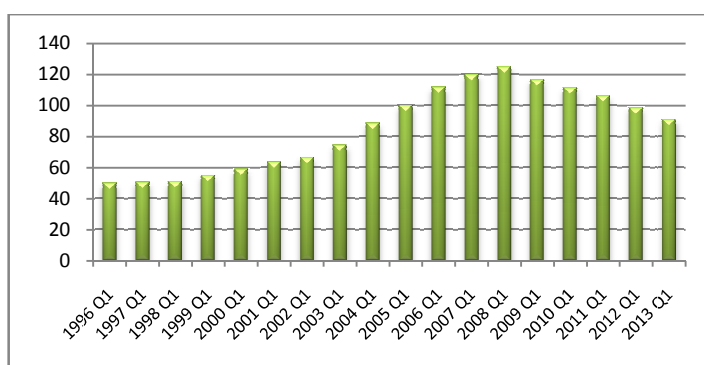
Tokiam realiojo BVP augimui Ispanijoje tarpkriziniu laikotarpiu įtakos turėjo statybų sektoriaus plėtra. Kaip matyti iš 9 paveikslėlio, 2000-2009 metų laikotarpyje Ispanijoje statybų sektoriaus santykis su BVP viršijo beveik dvigubai ES-27 ir euro zonos santykį. 2005-2008 metais Ispanijoje 14 procentų BVP buvo pagaminama statybų sektoriuje, tuo tarpu ES-27 ir euro zonoje tik 6-7 procentai tuo pačiu laikotarpiu.

Šaltinis: sudaryta pagal INE duomenis.

9 pav. Statybų sektoriaus dalis BVP 2000-2009 m., %

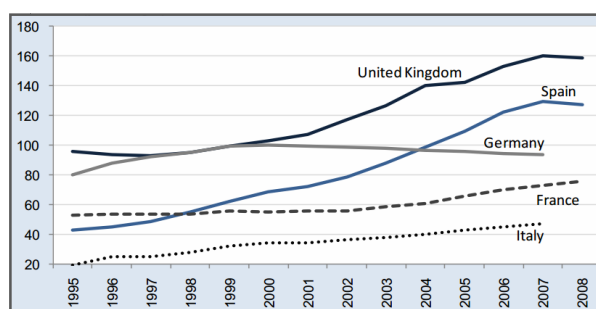
Statybų sektoriaus plėtrą tarpkriziniu laikotarpiu nulėmė keletas priežasčių. Visų pirma, išaugusios būsto kainos. Būsto kainos Ispanijoje tarp 1996 metų pirmo ketvirčio ir 2008 metų pirmo ketvirčio pakilo beveik 2,5 karto (žr. 10 pav.).

Šaltinis: sudaryta pagal Ministerio de Fomento.

10 pav. Būsto kainų indeksas Ispanijoje 1996-2013 m. (2005 m. I ketv. = 100)

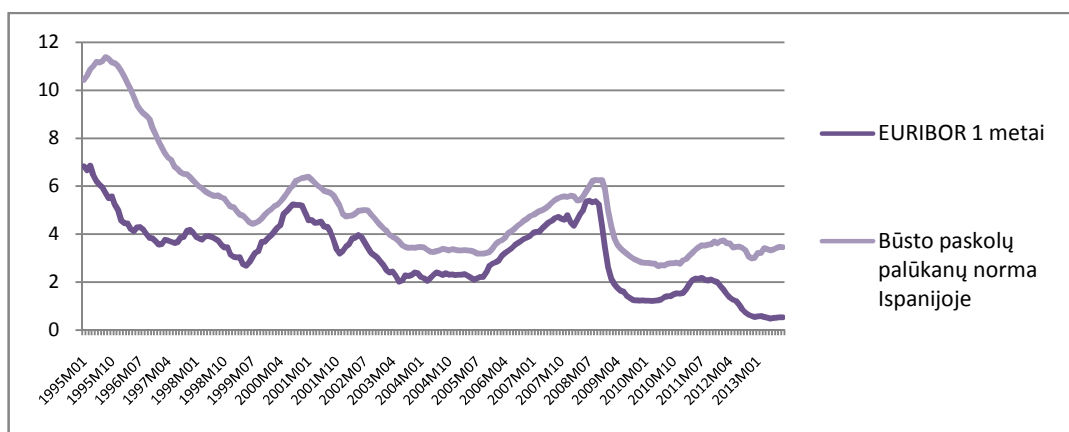
Būsto kainų augimas Ispanijoje iššaukė namų ūkių įsiskolinimo augimą. Namų ūkių įsiskolinimo kaip procentinės disponuojamų pajamų dalies augimas Ispanijoje tarp 1995 ir 2007 metų buvo lygus 86 procentiniams punkтам (žr. 11 pav.).

Šaltinis: ILO 2011, p.15.

11 pav. Namų ūkių įsiskolinimo procentinė dalis nuo disponuojamų pajamų 1995-2008 m., %

Toks Ispanijos namų ūkių įsiskolinimas gerokai lenkia namų ūkių įsiskolinimą kitose išsivysčiusiose šalyse (žr. 11 pav.). Išimtis Didžioji Britanija, kurioje taip pat, kaip ir Ispanijoje minėtuju laikotarpiu smarkiai augo tiek būsto kainos, tiek namų ūkių įsiskolinimas kaip procentinė disponuojamų pajamų dalis. Tokia situacija Ispanijoje buvo nulemta keleto priežasčių. Visų pirma, tarpkriziniu laikotarpiu išaugo pajamų vienam gyventojui rodiklis, kas sukūrė iliuziją apie vis gerėjančias gyvenimo sąlygas ateityje. Vidutinės metinės vieno darbuotojo pajamos išaugo nuo 16 763,43 eurų (2 789,2 tūkstančių pesetų) 1995 metais iki 20 123,44 eurų 2006 metais (INE duomenys). Kita priežastis – santykinai žema palūkanų norma Ispanijoje nagrinėjamoju laikotarpiu. 1998-2008 metų laikotarpiu skirtumas tarp 1 metų Euribor ir būsto palūkanų normos Ispanijoje neviršijo 2 procentinių punktų, nuo 2005 metų pabaigos iki 2007 metų vidurio skirtumas buvo ypač mažas tarp 0,5 ir 0,8 procentinių punktų (žr. 12 pav). Taip pat buvo prailgintas būsto paskolų teikimo laikotarpis nuo 10-15 metų 1980 metais iki 25-30 metų 2000 metais. (ILO, 2011, p. 15) Dėl to gerokai sumažėjo mėnesinės įmokos dydis už būsto paskolas. Dėl visų šių priežasčių paskolos tapo labai patraukliu būdu įsigyti nuosavam būstui. Reikėtų paminėti ir tai, kad norui įsiskolinti už galimybę turėti nuosavą būstą įtakos turėjo ir kultūriniai aspektai. Ispanai yra labai sėslūs žmonės, prisirišę prie šeimos, gimtojo miesto. Nuosavo būsto turėjimas yra laikomas didele vertybe Ispanijoje, todėl žmonės mielai ėmė paskolas, nes tai atrodė geresnė alternatyva nei nuomotis gyvenamąją vietą visą laiką.

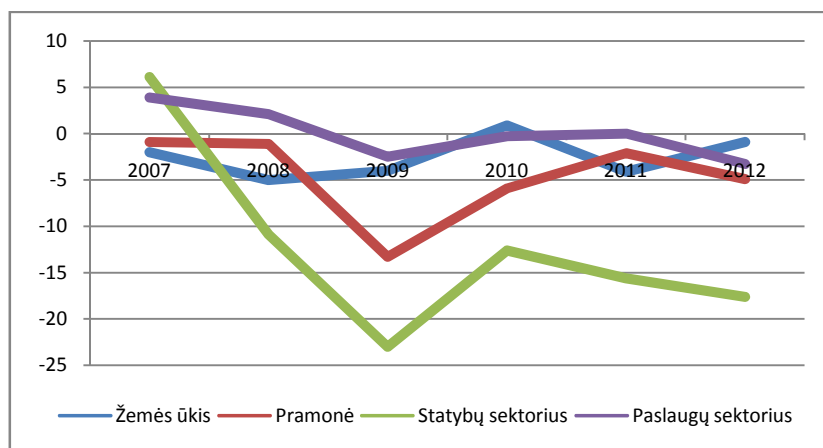

Šaltinis: sudaryta pagal INE ir Eurostat duomenis.

12 pav. 1 metų Euribor ir būsto paskolų palūkanų norma Ispanijoje 1995-2013 m., %

Dėl tokios susiklosčiusios situacijos, Ispanijos ekonomikos stabilumas tapo ypač pažeidžiamas prasidėjus globalinei finansinei krizei. Šis pažeidžiamumas labai greitai tapo akivaizdus po to, kai pradėjo kristi būsto kainos (žr. 10 pav.). Nenuostabu, kad būtent asmenys, dirbę statybų sektoriuje, pirmiausia nukentėjo prasidėjus globalinei finansinei krizei. Nukritus būsto kainoms ir statybų sektoriui patyrus stagnaciją, daug statybų sektoriuje dirbusių žmonių neteko darbo. Kaip matyti iš 13 paveikslėlio, dar 2007 metais užimtumas statybų sektoriuje augo: buvo užfiksuotas 6,1 procentinis

pokytis lyginant su praėjusiais metais. Po to užimtų gyventojų statybų sektoriuje su kiekvienais metais vis mažėjo: 2008 metais – 10,9 procentų, 2009 metais – 23 procentais, 2010 metais – 12,6 procentų, 2011 metais – procentų ir 2012 – 17,6 procentų. Be statybų sektoriaus stipriai nukentėjo ir pramonės sektorius: didžiausias užimtų darbuotojų pramonės sektoriuje skaičiaus mažėjimas užfiksuotas tarp 2007 ir 2008 metų, kuris lygus 13,3 procentų.

Šaltinis: sudaryta pagal España en cifras 2008-2013.

13 pav. Užimtų gyventojų pokytis, lyginant su ankstesniais metais, pagal ekonominius sektorius Ispanijoje 2012 m., %

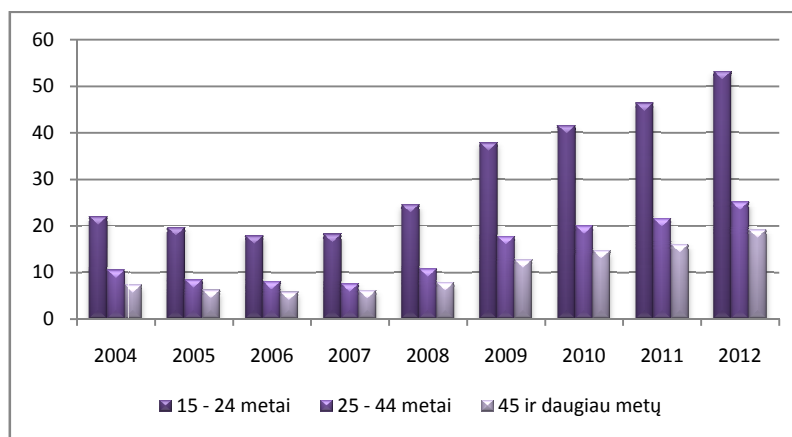
„Sprogus nekilnojamojo turto burbului“, su problemomis susidūrė ir finansinis sektorius, nes asmenys, paėmę paskolas nebeišgalėjo jų grąžinti, o užstatyto turto vertė smarkiai krito. Ispanijos Vyriausybė apsiėmė padėti bankams, susidūrusiems su likvidumo problemomis. Neturėdama galimybės išleisti daugiau pinigų į apyvartą, buvo priversta didinti valstybės skolą. (Schwartz, 2013, p. 275) Tai dar labiau pagilino ir taip sunkią šalies ekonominę situaciją ir prailgino ekonomikos gaivinimo laikotarpį.

Kaip minėta anksčiau, nedarbo problema labiau paveikė vienas demografinės grupės nei kitas. Be jau aptartų netolygumų tarp lyčių ir skirtingų šalies ūkio sektorių, pastebimi skirtumai ir kitose grupėse:

- ✓ tarp įvairių amžiaus grupių;
- ✓ tarp asmenų, įgijusių skirtingą išsilavinimą;
- ✓ tarp imigrantų;
- ✓ tarp Ispanijos geografinių regionų.

14 paveikslėlyje yra pateiktas nedarbo lygio kitimas Ispanijoje 2004-2012 metais pagal amžiaus grupes. Su didžiausiais sunkumais rasti darbą susiduria jaunimas: 2012 metais nedarbo lygis Ispanijoje tarp 15 ir 24 metų amžiaus žmonių siekė 53,2 procentus. Jaunimo nedarbo problema aktuali ne tik Ispanijoje, bet ir visoje ES. Aukštam jaunimo nedarbo lygiui įtaką daro išsilavinimas bei darbinės

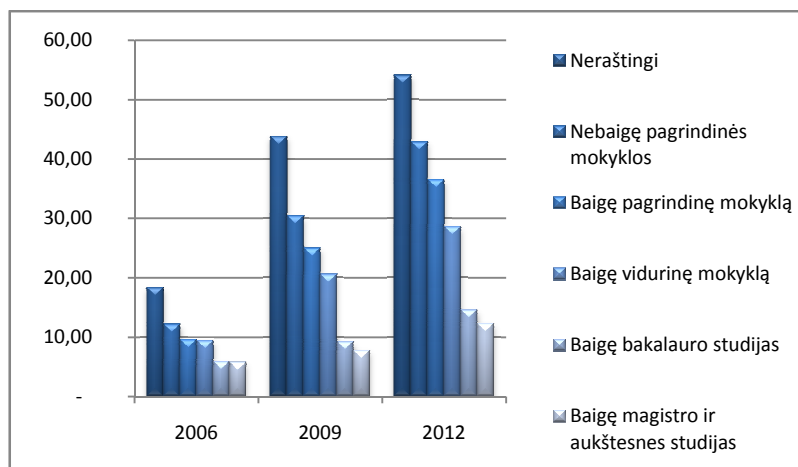
patirties stoka, darbdaviams yra priimtinau samdyti asmenis, kurie jau turi sukaupę reikiamas žinias ir nėra tokio didelio poreikio investuoti į mokymų organizavimą.

Šaltinis: sudaryta pagal OECD duomenis.

14 pav. Nedarbo lygis pagal amžiaus grupes Ispanijoje 2004-2012 m., %

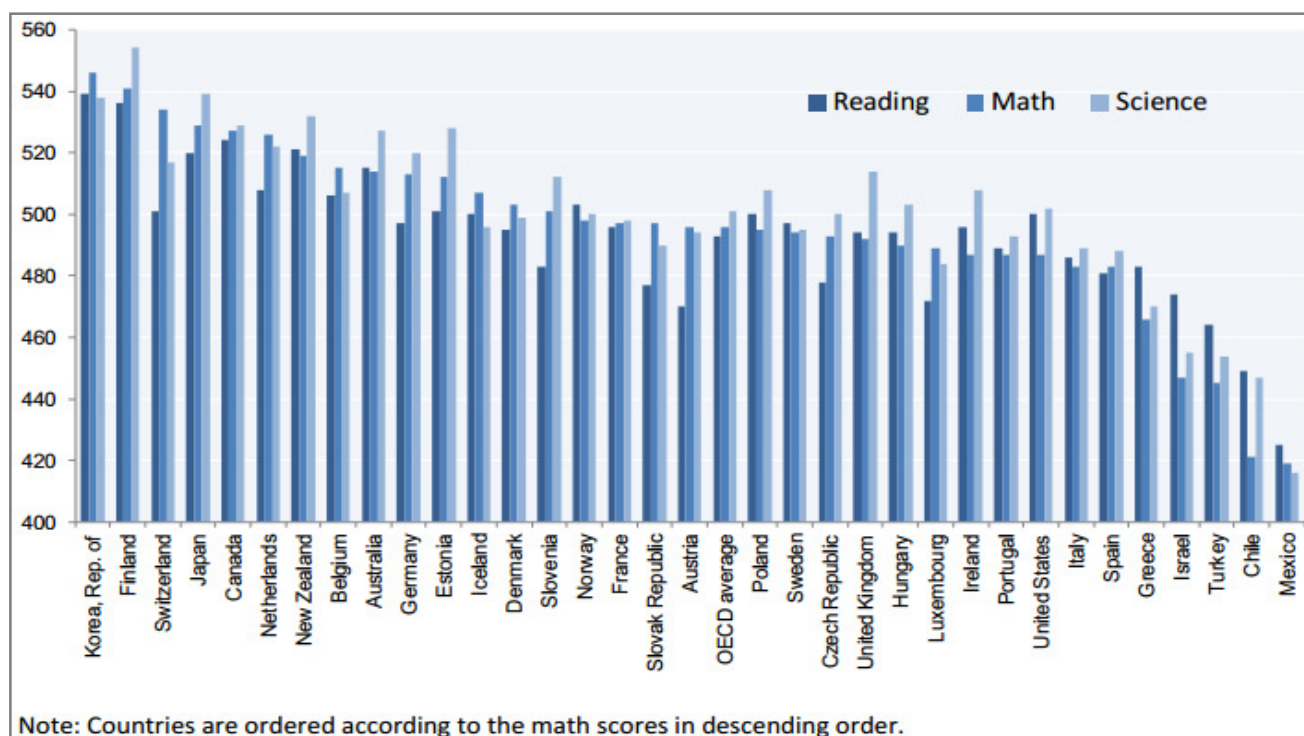
Su ne vienodais sunkumais ieškant darbo susiduria ir asmenys, įgiję skirtingą išsilavinimą. Yra pastebima akivaizdi atvirkštinė priklausomybė tarp įgyto išsilavinimo ir nedarbo lygio (žr. 15 pav.). 2012 metais asmenų, turinčių pagrindinį ir žemesnį išsilavinimą, nedarbo lygis buvo 44,5 procentai. Svarbu paminėti, kad Ispanijoje palyginti su ES-27 dvigubai daugiau jaunų žmonių (tarp 18 ir 24 metų amžiaus), baigę vidurinę mokyklą, netęsia mokslų aukštesnėse mokymo institucijose. 2010 metais jų skaičius Ispanijoje sudarė 26 procentus baigusiujų mokyklą, tuo tarpu ES-27 – 12 procentų (ILO 2011, p. 124). Netęsdami mokslų jauni žmonės anksti įeina į darbo rinką, turėdami silpną paruošimo lygį, ir ieško nekvalifikuoto darbo. Dažnai nesugebėję jo rasti, jie nusivilia ir nebededa daugiau pastangų į paieškas, taip visai išeidami iš darbo rinkos. Be to, negalėdami rasti darbo ir netęsdami mokslų, šie asmenys neugdo gebėjimų, atitolsta nuo aktualijų, kas gali atvesti į socialinę atskirtį.

Šaltinis: sudaryta pagal Ministerio de Empleo y Seguridad Social duomenis.

15 pav. Nedarbo lygis pagal įgytą išsilavinimą Ispanijoje, %

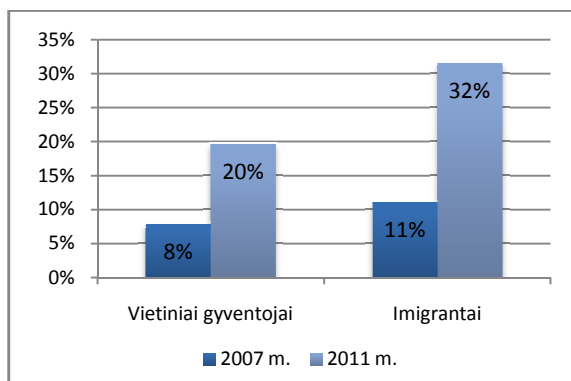
Tačiau mokslų tęsimas dar neužtikrina gebėjimų ugdymo. Pagal 2009 metais pasiektus tarptautinio PISA tyrimo rezultatus, ispanai turi prastas gamtamokslines ir matematinio raštingumo žinias. Iš visų ES valstybių tik Graikijos rezultatai buvo prastesni nei Ispanijos (žr. 16 pav.). Dėl šios priežasties labai svarbu kelti mokymo įstaigų teikiamų paslaugų kokybę, nes globalėjančiame pasaulyje konkurencija tampa aktuali ne tik šalies, bet ir pasauliniu mastu. Norint užtikrinti lygias galimybes, asmenys, baigę mokymo įstaigas, turi būti paruošti įeiti į darbo rinką, turėdami aukštą žinių lygį. Tokiu būdu bus geriau patenkinami darbdavių poreikiai, kils darbo produktyvumas bei daugės inovatyvių įmonių.

Šaltinis: ILO 2011, p. 125.

16 pav. PISA-2009 rezultatai

Kita demografinė grupė susidurianti su aukštesniu nedarbo lygiu Ispanijoje yra imigrantai. Ispanijos statistikos departamento duomenimis 2013 metų pradžioje imigrantų skaičius Ispanijoje buvo lygus 6,157 milijonams gyventojų, arba 13 procentų visų šalies gyventojų. Prasidėjus globalinei ekonominei krizei didesnė dalis imigrantų lyginant su vietiniais gyventojais susidūrė su nedarbo problema. 2007 metais Ispanijos vietinių gyventojų nedarbo lygis siekė 8 procentus, imigrantų – 11 procentų. 2011 metais Ispanijos vietinių gyventojų nedarbo lygis išaugo iki 20 procentų, arba 12 procentinių punktų, tuo tarpu imigrantų nedarbo lygis išaugo iki 32 procentų, arba 21 procentiniu punktu (žr. 17 pav.).

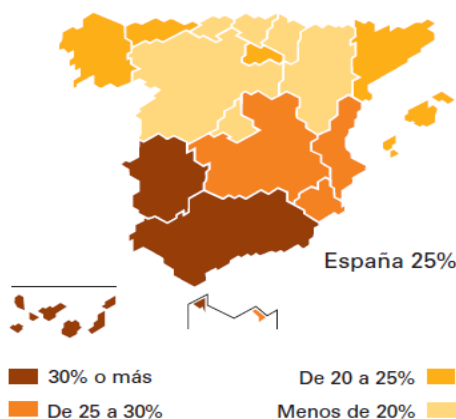

Šaltinis: sudaryta pagal OECD duomenis.

17 pav. Imigrantų ir Ispanijos vietinių gyventojų nedarbo lygis 2007 ir 2011 m., %

Pasak ekonomistų Farber ir Allard (2012), imigrantai susidūrė ne tik su nedarbo problema, bet ir socialine atskirtimi. Didžioji dalis imigrantų yra iš mažiau išsivysčiusių šalių: Afrikos, Pietų Amerikos, Rytų Europos šalių. Imigrantai susidūrė su dilema grįžti į gimtuosius kraštus ar bandyti ieškoti darbo Ispanijoje. Taip pat didžioji dalis imigrantų ikikriziniu laikotarpiu dirbo mažai apmokamą nekvalifikuotą darbą, kurio paklausa gerokai sumažėjo sulėtėjus ekonominiam aktyvumui. Prisitaikymą prie naujų sąlygų apsunkina menkos kalbos žinios, kultūriniai skirtumai, informacijos apie vykdomas programas nepasiekiamumas.

Netolygiai nedarbo lygis pasiskirstęs ir tarp skirtingų Ispanijos regionų. Su didžiausiu nedarbo lygiu susiduria Ispanijos pietūs, kur nedarbo lygis aukštesnis nei 30 procentų. Mažiausias nedarbo lygis yra šiauriniame regione ir Madrido apskrityje (žr. 18 pav.).

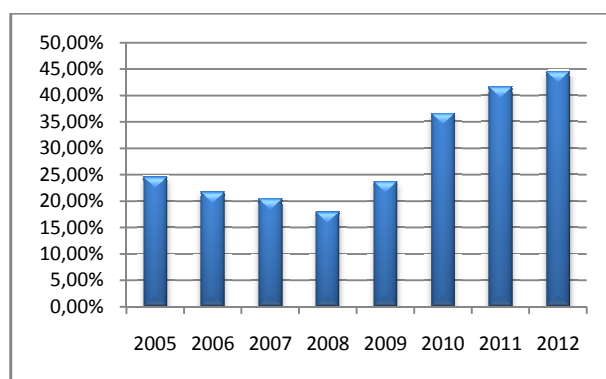

Šaltinis: España en cifras 2013, p. 25.

18 pav. Nedarbo lygis Ispanijos regionuose 2012 m., %

Didele problema taip pat tampa įsivyraujantis ilgalaikis nedarbas Ispanijoje. Nuo 2008 metų iki 2012 metų ilgalaikio nedarbo santykis su bendru nedarbo lygiu šalyje išaugo 26,6 procentiniais punktais nuo 17,9 procentų 2008 metais iki 44,5 procentų 2012 metais (žr. 19 pav.). Kas antras

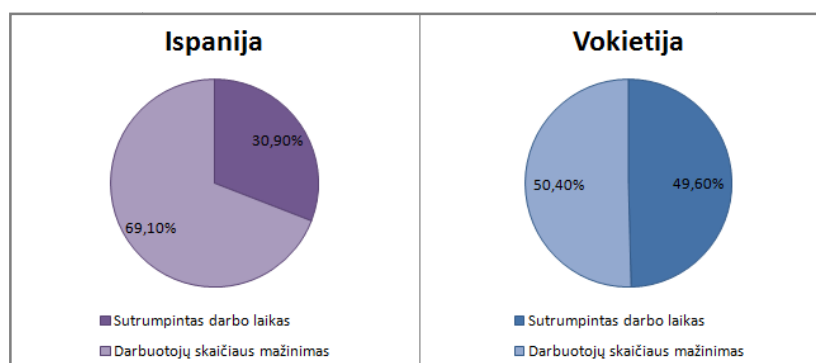
bedarbis Ispanijoje negali rasti darbo ilgiau nei vienerius metus. Ši problema yra ypatingai aktuali ir reikalauja greito sprendimo būdo, nes ilgą laiką nedirbantis asmuo praranda įgytus įgūdžius, patiria psichologinį diskomfortą, nepasitikėjimo savimo jausmą, o tai mažina galimybes įsidarbinti ateityje. Rusų ekonomistas Bazeleris teigia, kad ilgą laiką nedirbdami bedarbiai praranda savo gebėjimus, kvalifikaciją, ko pasekoje susiformuoja įprotis nedirbti (Sakalas, Leščinskienė 2008, p. 667).

Šaltinis: sudaryta pagal OECD duomenis.

19 pav. Ilgaalaikio nedarbo ir bendro nedarbo lygio santykis Ispanijoje 2005-2012 m., %

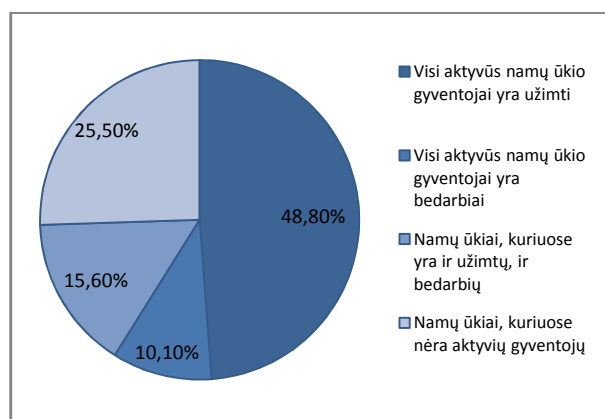
Aukštam Ispanijos nedarbo lygiui įtakos turėjo ir tai, kaip įmonės adaptavosi prie sumažėjusio krūvio dėl prasidėjusios globalinės finansinės krizės. Ispanijoje tik 30,9 procentų visų darbo valandų buvo sumažinti trumpinant darbuotojų dirbamas valandas ir didžioji dalis, t.y. 69,1 procentai visų darbo valandų – atleisdžiant darbuotojus. Ispanijos rodiklį galima palyginti, pavyzdžiui, su Vokietija, kurioje abu rodikliai pasiskirstę maždaug po lygiai, t.y. prie sumažėjusio bendro darbo valandų kiekio buvo prisitaikyta sutrumpinant darbuotojų darbo valandas – 49,6 procentai valandų, ir atleidžiant darbuotojus – 50,4 procentai valandų (žr. 20 pav.). Tokia įmonių politika – mažinti įmonėje dirbamas valandas trumpinant darbuotojų darbo laiką, o ne juos atleidžiant – buvo plačiai skatinama Vokietijos Vyriausybės.

Šaltinis: sudaryta pagal ILO 2011, p. 23.

20 pav. Adaptavimasis prie sumažėjusio darbo krūvio dėl finansinės krizės Ispanijos ir Vokietijos įmonėse, %

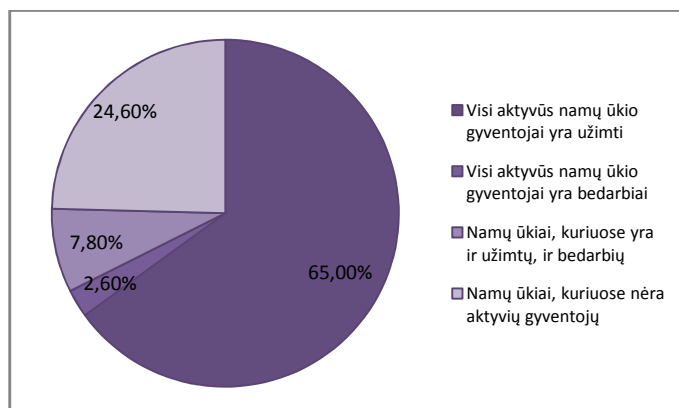
Kadangi Ispanijoje nepavyko šios politikos paversti praktika, Ispanija susidūrė su dar viena problema – su išaugusiu namų ūkių, kuriuose visi ekonomiškai aktyvūs gyventojai yra bedarbiai, skaičiumi. 2012 m. Ispanijoje 25,5 procentuose visų namų ūkių nebuvo nė vieno ekonominiu atžvilgiu aktyvaus gyventojų, 10,1 procentuose visi aktyvūs namų ūkio gyventojai buvo bedarbiai, 15,6 procentuose visų namų ūkių ne visi ekonominiu atžvilgiu aktyvūs gyventojai turėjo darbą ir tik 48,8 procentuose visų namų ūkių visi ekonominiu atžvilgiu aktyvūs gyventojai buvo užimti. (žr. 21 pav.)

Šaltinis: sudaryta pagal España en cifras 2013, p. 25.

21 pav. Namų ūkių pasiskirstymas pagal ekonominiu atžvilgiu aktyvius gyventojus Ispanijoje 2012 m., %

Situacijos rimtumas tampa ypač akivaizdus lyginant duomenis su ikikrizine situacija. 2006 m. Ispanijoje 24,6 procentuose visų namų ūkių nebuvo nė vieno ekonominiu atžvilgiu aktyvaus gyventojų, 2,6 procentuose visi aktyvūs namų ūkio gyventojai buvo bedarbiai, 7,8 procentuose visų namų ūkių ne visi ekonominiu atžvilgiu aktyvūs gyventojai turėjo darbą ir 65 procentuose visų namų ūkių visi aktyvūs gyventojai buvo užimti. (žr. 22 pav.) Per šešerius metus namų ūkių, kuriuose visi ekonominiu atžvilgiu aktyvūs gyventojai yra užimti, sumažėjo nuo 65 procentų iki 48,8 procentų, t.y. 16,2 procentiniais punktais. Tuo tarpu namų ūkių, kuriuose visi ekonominiu atžvilgiu aktyvūs gyventojai, yra bedarbiai padaugėjo nuo 2,6 procentų 2006 metais iki 10,1 procentų 2012 metais, t.y. 7,5 procentiniais punktais. O namų ūkių, kuriuose dalis ekonominiu atžvilgiu aktyvių gyventojų, yra bedarbiai padaugėjo nuo 7,8 procentų 2006 metais iki 15,6 procentų 2012 metais, t.y. 7,8 procentiniais punktais. (žr. 21 ir 22 pav.)

Šaltinis: sudaryta pagal España en cifras 2007, p. 26.

22 pav. Namų ūkių pasiskirstymas pagal ekonominiu atžvilgiu aktyvius gyventojus Ispanijoje 2006 m., %

Trečiame 2013 metų ketvirtyje yra užfiksuotas pagerėjimas namų ūkių pasiskirstyme pagal ekonominiu atžvilgiu aktyvius gyventojus, lyginant su 2013 metų antru ketvirčiu. Per šį laikotarpį namų ūkių, kuriuose visi ekonominiu atžvilgiu aktyvūs gyventojai yra bedarbiai, sumažėjo 13,4 tūkstančiais arba 0,74 procentiniais punktais, tuo tarpu namų ūkių, kuriuose visi ekonominiu atžvilgiu aktyvūs gyventojai yra užimti, padaugėjo 26,7 tūkstančiais arba 0,32 procentiniais punktais. (EPA 2013 m. III ketvirtis) Nors šie duomenys rodo gerėjimą darbo rinkoje, visgi reikia pripažinti, kad jis yra labai lėtas, nes tuos pačius duomenis lyginant su praėjusiais metais situacija ne gerėja, o blogėja. 2013 metų trečiame ketvirtyje lyginant su 2012 metų trečiu ketvirčiu namų ūkių, kuriuose visi ekonominiu atžvilgiu aktyvūs gyventojai yra bedarbiai, padaugėjo 69,8 tūkstančiais arba 3,86 procentiniais punktais, tuo tarpu namų ūkių, kuriuose visi ekonominiu atžvilgiu aktyvūs gyventojai yra užimti, sumažėjo 228,5 tūkstančiais arba 2,76 procentiniais punktais. (EPA 2012 III ketvirtis, EPA 2013 m. III ketvirtis)

2.2 Ispanijos Vyriausybės taikomų fiskalinės politikos priemonių mažinant nedarbą analizė

Kaip minėta 1.3 poskyryje valstybės fiskalinė politika daro didelį poveikį situacijai šalies darbo rinkoje. Šiame poskyryje aptarsiu, kokias priemones taiko Ispanijos Vyriausybė, siekdama sumažinti nedarbo lygį, kuris tapo viena rimčiausių globalinės finansinės krizės sukeltų problemų.

2007 metais, kuomet pasauliniu mastu buvo kalbama apie prasidėjusią globalinę finansinę krizę, Ispanijos makroekonominiai rodikliai buvo geri. Buvo kalbama apie Ispaniją, kaip apie valstybę sugebėsiančią išvengti krizės bei jos padarinių dėl savo stiprios ekonominės situacijos. 2007 metų pabaigoje buvo pastebėti pirmieji signalai apie galimus ekonominius nesklandumus, tačiau šalis tuo metu ruošėsi naujiems rinkimams. Valdžioje buvusi PSOE politinė partija neigė bet kokias kalbas apie

krizės galimybę šalyje. Norėdama parodyti, kad šalis patiria ekonominį pakilimą bei laimėti būsimus rinkimus ne tik nesiėmė taupymo politikos, bet atvirkščiai didino valstybės išlaidas, pavyzdžiui, 2007 metų pabaigoje buvo priimtas įstatymas, kuriuo susilaukus vaiko tėvams buvo mokama 2 500 eurų vienkartinė išmoka. Tokia politinė kampanija pasirodė veiksminga ir 2008 metais PSOE buvo perrinkta naujai kadencijai. Tačiau net ir po perrinkimo PSOE lyderiai atsisakė pripažinti blogėjančią ekonominę situaciją šalyje, neigė bet kokias krizės apraiškas. Blogėjantys ekonominiai rodikliai buvo įvardijami kaip laikini nesklandumai. Tik 2008 metų vasarą tuometinis Ispanijos Ministras Pirmininkas José Luís Rodríguez Zapatero pirmą kartą pavartojo žodį „krizė“ ir pripažino, kad šalis atsidūrė sunkioje situacijoje.

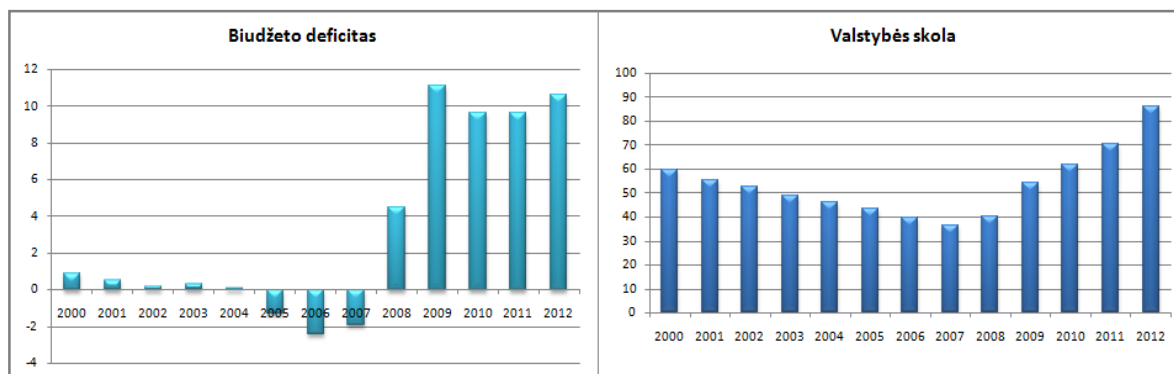
Pripažinus krizės egzistavimą šalyje, buvo imtasi veiksmų, kurie turėjo padėti atsigaivinti šalies ekonomiką:

1. 2008 metais Ispanijos Vyriausybė skyrė 30 milijardų eurų (vėliau šią sumą padidino iki 50 milijardų eurų) sumą finansinio sektoriaus gelbėjimui: buvo įsteigtas *Fondo para la Adquisición de Activos Financieros* (Finansinių aktyvų įsigijimo fondas), kurį vėliau pakeitė *Fondo de Reestructuración Ordenada Bancaria* (Bankinio sektoriaus restruktūrizavimo fondas), kurių tikslas buvo padėti finansinėms institucijoms, susidūrusioms su likvidumo problema. Taip pat buvo padidinta privačių indėlių draudimo suma nuo 20 000 eurų iki 100 000 eurų. Šios pastangos nebuvo pakankamos ir 2012 metais Ispanija tapo ketvirta euro zonos nare, kuriai prireikė išorinės pagalbos. Ispanijos bankams gelbėti atidaryta 100 milijardų eurų kredito linija iš ES ir Tarptautinio valiutos fondo lėšų, iš kurių Ispanija jau panaudojo apie 40 milijardų eurų. Tai lėmė reitingų agentūros Fitch sprendimą sumažinti Ispanijos ilgalaikio skolinimosi reikimą iki BBB reikimo (žemesnis investicinis reitingas). (Country Intelligence Report, 2013, p. 3)
2. 2009 metų sausį buvo parengtas vadinamasis Planas E (*Plan Español para el Estímulo de la Economía y el Empleo*). Plano E buvo įvardytos 82 priemonės, nukreiptos į keturis iškeltus tikslus: namų ūkių parama, nedarbo lygio mažinimas, pagalba finansų sektoriui ir ekonomikos modernizavimas. Plano E įgyvendinimui buvo numatyta skirti 53,4 milijardus eurų. Apie trečdalis šių lėšų buvo skirtos darbo skatinimo programoms, ir apie pusė mokestinėms lengvatoms. Planas E apėmė tiek aktyvias, tiek pasyvias užimtumo politikos priemones. (ILO 2011, p. 31-32)
3. 2009 metų lapkričio mėnesį parengtas ir 2011 metų kovo mėnesį Parlamento patvirtintas Patvaraus ekonomikos augimo įstatymas (*Ley de Economía Sostenible*), kurio tikslas sukurti naują ekonomikos augimo modelį, paremtą inovacijomis, technologijomis, verslo internacionalizavimu ir efektyviu viešuoju administravimu. Iškelti trys pagrindiniai

tikslai: gerinti ekonominę aplinką, didinti konkurenciją ir užtikrinti ekonominio augimo patvarumą. Investavimui į inovatyvius projektus buvo paskirta 20 milijardų eurų suma.

4. Nuo 2010 metų pradėtos vykdyti Ispanijos darbo rinkos reformos pagrindiniai tikslai: padidinti nuolatinių darbo sutarčių patrauklumą darbdaviams, taip mažinant skirtumą tarp terminuotų ir nuolatinių darbo sutarčių paplitimo Ispanijoje. XX amžiaus devinto dešimtmečio viduryje Ispanijos Vyriausybė, norėdama sumažinti aukštą nedarbo lygį šalyje, priėmė įstatymą, kuris įgalino įdarbinti darbuotojus pagal trumpalaikes darbo sutartis, taikant paprastesnes atleidimo procedūras. To pasekoje prieškriziniu laikotarpiu apie 90 procentų naujai užregistruotų darbo sutarčių buvo trumpalaikės (García-Pérez, Muñoz-Bullón, 2011, p. 104). Padidinti nuolatinių darbo sutarčių skaičių bandoma mažinant skirtumą tarp abiem atvejais mokamų išeitinių išmokų dydžio (33-45 dienų darbo užmokesčio suma pirmu atveju ir 12 dienų užmokesčio suma antru atveju). Taip pat remiantis Austrijos patirtimi siekiama sukurti Darbuotojų kapitalo fondą, kuriame darbuotojai patys sau kaupią išeitines išmokas, mokamas darbdavių atleidimo iš darbo atveju, taip kaip yra kaupiama pensija atskaitant procentą nuo darbo užmokesčio. Tokia reforma taip pat tikimasi padidinti nuolatinių darbo sutarčių patrauklumą, be to darbuotojai kaupią išmoką net ir keisdami darbus, o jos nepanaudoję, sukauptą sumą gautų išeidami į pensiją. (Conde-Ruiz ir kt. 2011, p. 4-14)
5. 2011 metų rugpjūtį buvo parengta Ispanijos Konstitucijos reforma, kuria siekiama užtikrinti valstybės biudžeto stabilumą, nustatant biudžeto deficito „lubas“, kurių negalėtų viršyti Vyriausybė rengdama valstybės biudžeto planą. Reformoje numatomos biudžeto deficito „lubos“ lygios ES institucijų keliamiems reikalavimams valstybėms narėms.

Ekonomikos aktyvumo sulėtėjimas bei pagalba po globalinės finansinės krizės nukentėjusiems sektoriams ir namų ūkiams, lėmė valstybės biudžeto deficito bei valstybės skolos augimą. Tarpkriziniu laikotarpiu Ispanijos biudžeto deficitas buvo įgavęs mažėjimo tendenciją, tačiau didelės valstybės išlaidos paramos programoms labai greitai paveikė rodiklį priešinga linkme – biudžeto deficito didėjimu. Valstybės skola iki pat krizės taip pat nebuvo problema Ispanijoje. Pagal Maastrichto kriterijus valstybės skola neturi viršyti 60 procentų BVP. Iki pat 2009 metų šis rodiklis buvo nustatytose ribose, tačiau 2010 metais peržengus 60 procentų ribą, su kiekvienais metais valstybės skola vis gilėjo ir 2012 metais pasiekė 86 procentus nuo BVP. (žr. 23 pav.)

Šaltinis: sudaryta pagal Ispanijos banko duomenis.

23 pav. Ispanijos biudžeto deficito pokytis ir valstybės skolos santykis su BVP 2000-2012 m., %

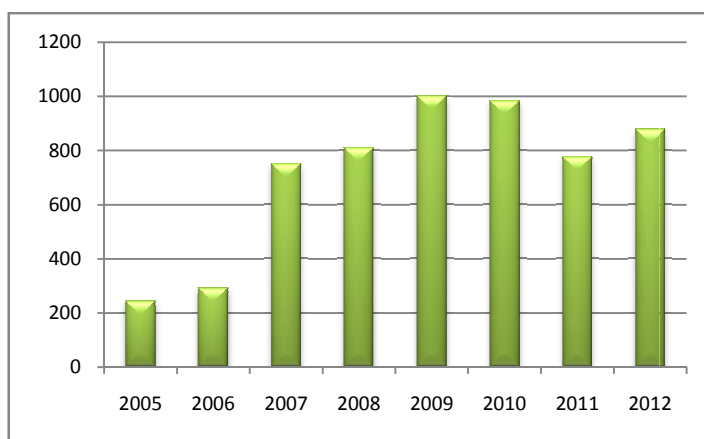
Ispanijos įsiskolinimas, lyginant su kitomis ES šalimis, kelia grėsmę ne tiek savo dydžiu, kiek augimo tempais. Jau dabar reitingų agentūros Fitch Ispanijai skirtas kredito reitingas (BBB) yra žemas, todėl valstybės išlaidos turi būti maksimaliai ribojamos ir skirtos padengti būtiniausiems poreikiams bei nukreipiamos į didžiausią efektyvumą turinčias programas.

Subalansuoti biudžetą ir apkarpyti valstybės išlaidas buvo bandoma nuo pat valstybės skolos pernelyg greito augimo pradžios. Šiuo tikslu Vyriausybė ėmėsi tokių veiksmų:

1. 2010 metais buvo rengtas Fiskalinio konsolidavimo planas. Pagrindinis iškeltas tikslas – biudžeto deficito sumažinimas iki 3 procentų nuo BVP iki 2013 metų. Šį tikslą pasiekti buvo ketinama mažinant valstybės tarnautojų atlyginimus 5 procentais, užimamčių aukštesnes pareigas – 10 procentų; taip pat buvo įvykdyta pensijų reforma: sumažintas pensijų dydis, įskyrus tuos, kurie gauna minimalias pensijas; panaikinta 2 500 eurų vienkartinė išmoka tėvams, susilaukusiems vaiko. (ILO 2011, p. 39-40)
2. 2012 metais buvo imtasi naujų taupymo veiksmų: padidintas PVM nuo 18 iki 21 procento, lengvatinis PVM nuo 8 iki 10 procentų; sumažintos socialinės išmokos bedarbiams: nuo 7 nedarbo mėnesio išmokos dydis sumažintas nuo 60 iki 50 procentų ankstesnių uždirbamų pajamų; sumažintas valstybės tarnautojų skaičius; panaikintos kalėdinės premijos valstybės tarnautojams.

Viena iš problemų, su kuria susiduria Vyriausybė, norėdama apkarpyti išlaidas – Ispanijos gyventojų pasipriešinimas. 24 paveikslėlyje yra parodytas užfiksuotų streikų skaičius 2005-2012 metais. Kaip matyti daugiausia, t.y. 1 985 streikai buvo užfiksuoti 2009-2010 metais – laikotarpiu, kuriuo buvo pradėtos vykdyti reformos, norint padėti šaliai išeiti iš sunkios ekonominės padėties. Bėda ta, kad niekas nenori leisti, kad jam būtų bent kiek pabloginta situacija, nors tai ir reikštų bendros ekonomikos gerėjimą. Vienas iš naujausių streikų sukėlusių didelį pasipiktinimą įvyko 2013 metų lapkritį: buvo bandoma sumažinti šiukšlių išvežėjų Madride skaičių ir likusiųjų atlyginimą. Atsakas į

tai – šiukšlių išvežėjų streikas, kuris truko apie vieną savaitę. Jos metu šiukšlių išvežėjai ne tik neišvežė šiukšlių, bet norėdami padaryti didesnį streiko įspūdį, išversdavo šiukšles iš konteinerių, praplėsdavo maišus, kad šiukšlės labiau pasklistų po gatves, degino šiukšlių konteinerius ir pan. Po tokios savaitės buvo suorganizuotas profesinių sąjungų ir darbdavių atstovų susitikimas, kurio pasekoje šiukšlių išvežėjai pasiekė savo: nebuvo atleistas nė vienas darbuotojas ir nei vienam darbuotojui nebuvo sumažintas atlyginimas. Ir tai tik vienas pavyzdys. Kiekvieną kartą bandant įgyvendinti kažkokius pakeitimus yra susiduriama su dideliu pasipriešinimu. Tokiomis sąlygomis Vyriausybei bandyti apkarpyti valstybės išlaidas yra labai sudėtinga.

Šaltinis: sudaryta pagal Ministerio de Empleo y Seguridad Social duomenis.

24 pav. Užregistruotų streikų skaičius Ispanijoje 2005-2012 m.

Visgi dažni nuogąstavimai, kad fiskalinės drausmės priemonės labiausia paveikia socialinę sritį ir pažeidžiamiausi visuomenės sluoksniai nukenčia labiausia, nebūtinai teisingos. Kaip rodo ES šalių narių patirtis, fiskalinės priemonės nebūtinai susijusios su didelėmis socialinėmis sąnaudomis, ypač tais atvejais, kai jos taikomos kartu su socialinės sistemos reformomis. Laiko veiksnys įgyvendinant fiskalinės drausmės reformas yra labai svarbus. Delsimas vykdyti reformas dažnai susijęs su politikų baime būti nepopuliariems, tačiau tyrimai rodo, kad tos vyriausybės, kurios imasi griežtų fiskalinės drausmės taisyklių taikymo, esant krizinei situacijai valstybėje, dažniausiai pakartotinai laimi rinkimus, ypač jei pradeda reformas savo kadencijos pradžioje ir iki kitų rinkimų visuomenė spėja pajusti teigiamas priimtų sprendimų pasekmes. Reikalingų sprendimų nesiryžtantys priimti politikai tik dar labiau didina reformų kainą. Griežti fiskalinės drausmės sprendimai siekiant palengvinti ūkio augimą bus sėkmingi tik tuo atveju, jei valstybėje vyraus tvirta politinė valia tuos sprendimus įgyvendinti. (Iešmantavičiūtė, 2010, p. 42)

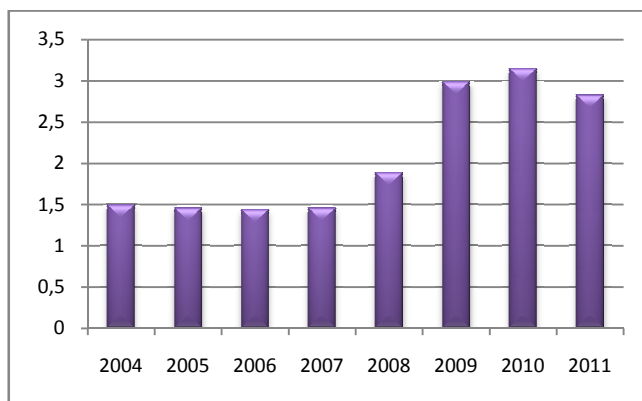
Aptarus, kokių reformų ėmėsi Ispanijos Vyriausybė prasidėjus globalinei finansinei krizei, toliau reiktų detaliau išanalizuoti šiuo metu Ispanijoje vykdomą užimtumo politiką. Tai patogu padaryti įgyvendinamas programas skirstant į pasyvios ir aktyvios užimtumo politikos priemones.

Ispanijos Vyriausybė taiko dvi pagrindines pasyvios užimtumo politikos priemones:

- ✓ socialinės išmokos bedarbiams;
- ✓ ankstyvas išleidimas į pensiją.

Ankstyvam išleidimui į pensiją yra skiriama labai nedidelė visų išlaidų pasyvios užimtumo politikos priemonėms dalis. 2011 metais išlaidų suma šiai programai Ispanijoje tesudarė 1 procentą nuo išlaidų pasyvios užimtumo politikos priemonėms.

25 paveikslėlyje yra pateiktas išlaidų pasyvios užimtumo politikos priemonėms ir BVP santykis Ispanijoje 2004-2011 metų laikotarpyje. Kaip matyti iš grafiko, iki 2008 metų šis santykis buvo ganėtinai stabilus – apie 1,5 procentai nuo BVP, o nuo 2008 metų ėmė didėti ir 2010 metais buvo daugiau nei du kartus didesnis už ikikrizinį lygį.

Šaltinis: sudaryta pagal OECD duomenis.

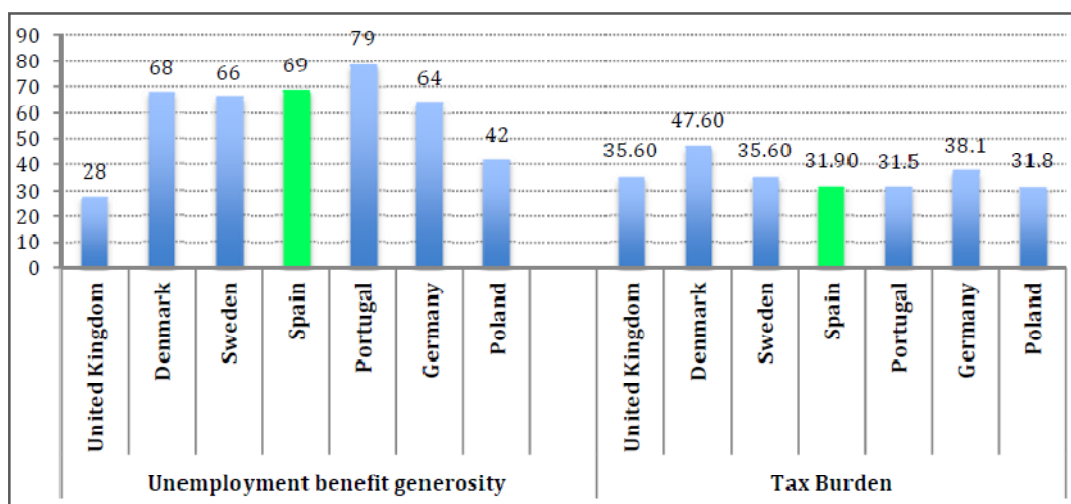
25 pav. Išlaidų pasyvios užimtumo politikos priemonėms ir BVP santykis Ispanijoje 2004-2011 m., %

Socialinės apsaugos sistema yra labai stipri visoje Europos Sąjungoje. Ji saugo žmones nuo neadekvačių pajamų rizikos, susijusios su nedarbu, liga ar neįgalumu, motinyste, vyresniu amžiumi ar sumažėjusiomis pajamomis netekus sutuoktinio ar tėvų (EK, 2009, p. 7). Ispanijos Konstitucijos 41 straipsnis taip pat užtikrina Ispanijos piliečių teisę į socialinę apsaugą „susidūrus su būtinybe, ypač nedarbo atveju“.

Ispanijoje bedarbiams yra mokamos dviejų tipų išmokos: vienų dydis priklauso nuo turimo darbo stažo, kitų nuo šeiminės sudėties. Išmokų nuo darbo stažo dydis pirmus šešis mėnesius po darbo netekimo yra lygus 70 procentų ankstesnių pajamų, vėliau 50 procentų nuo ankstesnių pajamų (iki 2012 metų – 60 procentų) plus papildomas priedas, kurio dydis priklauso nuo turimų vaikų skaičiaus. Išmokų dydis asmenims, neturintiems vaikų, yra nuo 497 eurų per mėnesį iki 1087 eurų per mėnesį, asmenims, auginantiems vieną vaiką, yra mokamos išmokos nuo 665 eurų per mėnesį iki 1242 eurų per mėnesį. Išmokų mokėjimo trukmė priklauso nuo turimo darbo stažo ir gali trukti iki 24 mėnesių asmenims, turintiems ne mažesnę nei 72 mėnesių darbo stažą. (ILO 2011, p. 127)

Bedarbiai, neturintys pakankamo darbo stažo, gali kreiptis dėl pašalpų nuo šeiminės padėties gavimo. Asmenims, neturintiems vaikų arba auginantiems vieną vaiką, pašalpos dydis yra 426 eurai per mėnesį, asmenims, auginantiems daugiau vaikų, yra mokamos didesnės pašalpos. Tokių pašalpų teikimo terminas nuo 12 iki 36 mėnesių. Asmenims virš 52 metų pašalpos gali būti mokamos iki pat išėjimo į pensiją. Į šias pašalpas taip pat turi teisę bedarbiai, kurie per visą bedarbio išmokų nuo darbo stažo gavimo laikotarpį nesugebėjo susirasti darbo. Tokiu būdu bendras išmokų terminas tiek nuo darbo stažo, tiek nuo šeiminės padėties gali užsitęsti net iki 60 mėnesių – 5 metų. (ILO 2011, p. 128)

Nedarbo išmokų dosnumo rodiklis, pateiktas 26 paveikslėlyje, vaizduoja prarastų pajamų padengimo procentą socialinėmis išmokomis pirmaisiais po darbo netekimo metais. Ispanijoje šis rodiklis lygus 69 procentams ir yra vienas aukščiausių tarp Europos Sąjungos šalių. Mokesčių našta yra nustatoma kaip procentinė BVP dalis. Aukščiausias rodiklis yra būdingas Skandinavijos šalims, žemiausias Viduržemio jūros regiono gerovės modelio šalims. Skandinavijos šalyse aukšti mokesčiai yra vertinami teigiamai, nes jie tiesiogiai koreliuoja su gaunamomis socialinėmis paslaugomis iš valstybės. Tuo tarpu Ispanijos rodiklis yra žemesnis nei Skandinavijos šalių, visgi joje yra dosni socialinės apsaugos sistema, kurią išlaikyti tampa ypač sudėtinga dabartinės ekonomikos sąlygomis: vyraujant finansinei krizei, esant aukštam biudžeto deficito, valstybės skolos lygiui bei sulėtėjusiam ekonominiam aktyvumui. (žr. 26 pav.)

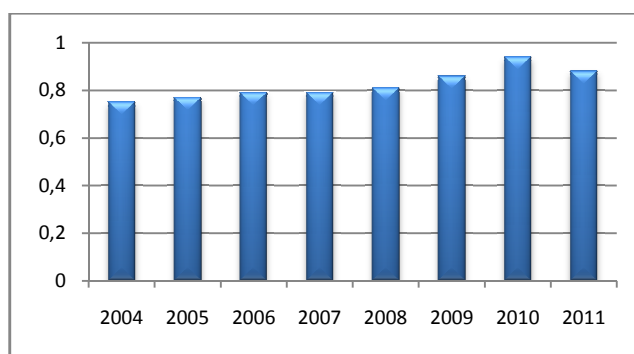
Šaltinis: Aceleanu 2013 p. 144.

26 pav. Nedarbo išmokų dosnumo rodiklis ir mokesčių našta Ispanijoje, %

Aktyvios užimtumo politikos tikslas – padėti darbuotojams prisitaikyti prie kintančių aplinkos sąlygų, naujų technologijų, taip gerinant darbo produktyvumo lygį ir didinant įmonių konkurencingumą. Tuo pačiu aktyvi užimtumo politika gerina situaciją darbo rinkoje, padėdama tiems,

kurie susiduria su didžiausiais sunkumais, susirasti darbą. (Presupuestos Generales del Estado 2007, p. 190)

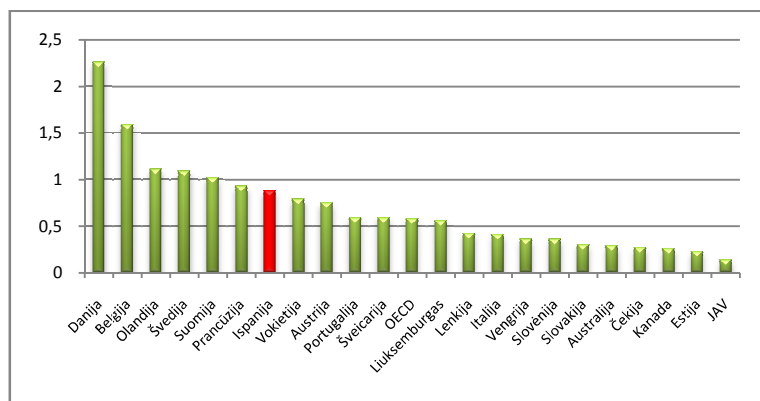
Išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms ir BVP santykio kitimas Ispanijoje 2004-2011 metais yra pateiktas 27 paveikslėlyje. Šis santykis net ir krizės laikotarpiu neviršijo 1 procento nuo BVP ribos.

Šaltinis: sudaryta pagal OECD duomenis.

27 pav. Išlaidų specialioms užimtumo priemonėms ir BVP santykis Ispanijoje 2004-2011 m., %

Lyginant su kitomis šalimis, Ispanijos išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms dydis yra vidutiniškas. Žymiai daugiau skiriančios šalys yra Danija ir Belgija, artimas santykis yra su Prancūzija, Vokietija ir Austrija (žr. 28 pav.).

Šaltinis: sudaryta pagal OECD duomenis.

28 pav. Išlaidų specialioms užimtumo skatinimo priemonėms ir BVP santykis 2011 m., %

Ikikriziniu laikotarpiu svarbiausi suformuoti aktyvios užimtumo politikos tikslai buvo (Presupuestos Generales del Estado 2006-2008):

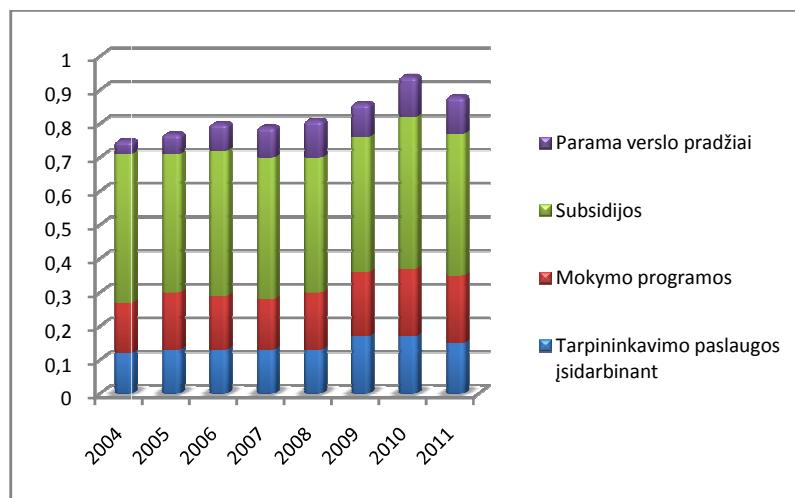
1. sumažinti laikinų darbo sutarčių skaičių, pakeičiant jas nuolatinėmis darbo sutartimis;
2. mažinti nedarbo lygio skirtumus tarp atskirų Ispanijos regionų;
3. palengvinti darbo paieškos procesą;
4. gerinti profesinio paruošimo kokybę.

Vėliau šalia tų pačių tikslų buvo iškeltas dar vienas pagrindinis tikslas: padėti dėl krizės praradusiems darbą prisitaikyti prie naujų sąlygų ir susirasti naują darbo vietą.

Siekiant šių tikslų, Ispanijoje yra taikomos keturios pagrindinės specialios užimtumo politikos priemonės:

1. tarpininkavimo paslaugos įsidarbinant;
2. atskirų darbuotojų grupių darbo užmokesčio subsidijos;
3. mokymo programos;
4. smulkaus ir vidutinio verslo rėmimas.

29 paveikslėlyje yra pateiktas išlaidų specialioms užimtumo skatinimo programoms ir BVP santykis Ispanijoje 2004-2011 metų laikotarpiu. Iš pateikto grafiko matyti, kad didžiausia dalis išlaidų yra skiriama darbo užmokesčio subsidijoms: 2011 metais darbo užmokesčio subsidijos sudarė 48 procentus visų išlaidų, skirtų aktyvios užimtumo politikos priemonėms. Tais pačiais metais mokymo programoms ir tarpininkavimo paslaugoms įsidarbinant atitinkamai buvo skirta 23 ir 17 procentų. Mažiausiai yra skiriama paramai verslo pradžiai: 2011 metais ši parama sudarė 12 procentų visų išlaidų, skirtų aktyvios užimtumo politikos priemonėms.

Šaltinis: sudaryta pagal Ispanijos darbo ir socialinės apsaugos ministerijos duomenis.

29 pav. Išlaidų specialioms užimtumo skatinimo programoms ir BVP santykis Ispanijoje 2004-2011 m., %

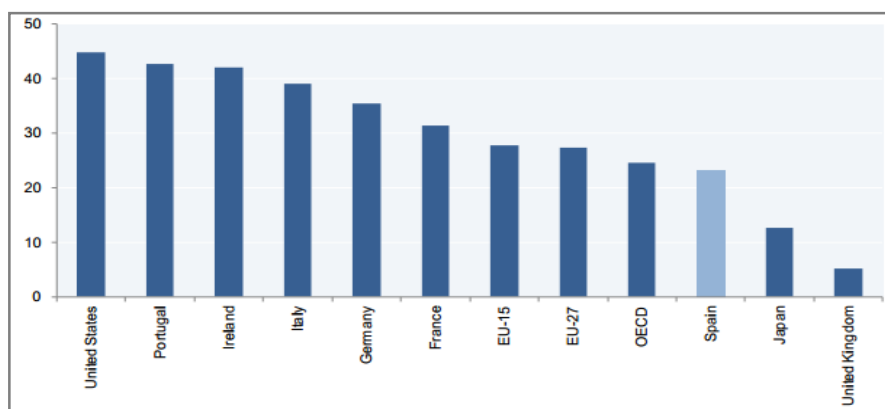
Pastaraisiais metais darbo užmokesčio subsidijos yra orientuotos į konkrečias darbuotojų grupes: jaunimą, asmenis virš 45 metų, neįgalius asmenis ir asmenis, kurie negali rasti darbo ilgiau nei trejus metus. Siekiant padėti šioms demografinėms grupėms yra taikomos tokios priemonės (Ministerio de Hacienda y Administraciones Publicas 2013, p. 112):

- ✓ 100 procentų socialinių mokesčių kompensavimas įmonėms už pasamdytus asmenis, užsiregistravusius darbo biržoje ilgiau nei trejus metus;

- ✓ 100 procentų socialinių mokesčių kompensavimas įmonėms už pasamdytus neįgalius asmenis;
- ✓ 50 procentų socialinių mokesčių kompensavimas individualioms įmonėms už pirmo darbuotojo pasamdymą pagal nuolatinę darbo sutartį;
- ✓ vienkartinė 1500 eurų subsidija už darbuotojo, turinčio išlaikytinių, pasamdymą pagal nuolatinę darbo sutartį;
- ✓ dalies socialinių mokesčių kompensavimas už darbuotojų pasamdymą nepilnai darbo dienai;
- ✓ pelno mokesčio sumažinimas 5 procentais trejus metus smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kurios per tą laikotarpį neatleido nė vieno darbuotojo;
- ✓ socialinių mokesčių kompensavimas 800 eurų suma trejus metus už pasamdytą pagal nuolatinę darbo sutartį asmenį jaunesnį nei 30 metų, turintį tik pagrindinį išsilavinimą ir negalintį rasti darbo ilgiau nei 12 mėnesių;
- ✓ 500 eurų subsidija trejus metus įmonėms, kurios jauną asmenį, įdarbinusios pagal laikiną darbo sutartį, šią sutartį pakeičia nuolatine;
- ✓ 100 procentų socialinių mokesčių kompensavimas įmonėms už sudarytas sutartis su stažuotojais visu stažuotojų tęsimosi laikotarpiu.

Kaip matyti iš išvardytų programų, didelis dėmesys Ispanijoje yra skiriamas jaunimo nedarbo problemai. Ypač yra akcentuojami jauni asmenys, neturintys aukšto išsilavinimo lygio.

Lyginant su kitomis išsivysčiusiomis šalimis Ispanija skiria mažiau lėšų mokymo programoms (žr. 30 pav.). Daugiausia į mokymo programas investuoja Jungtinės Amerikos Valstijos, Portugalija ir Airija, nuo jų nedaug atsilieka Italija ir Vokietija. Šios šalys mokymo programoms išleidžia 40 procentų lėšų, skirtų aktyvios užimtumo politikos priemonėms. Tuo tarpu Ispanija skiria tik 23 procentus.

Šaltinis: ILO 2011, p.122.

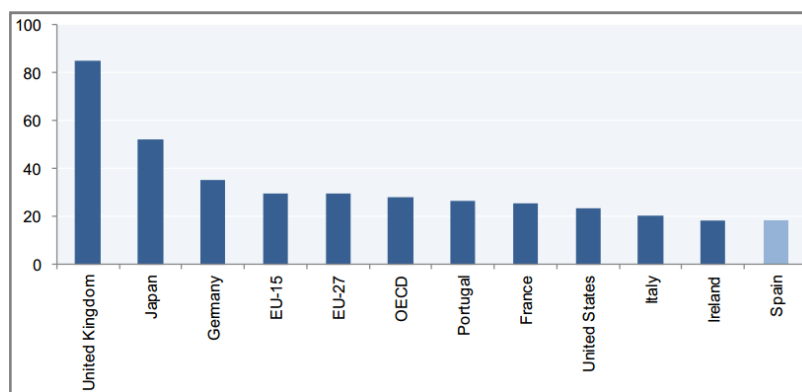
30 pav. Išlaidų mokymo programoms visų išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms santykis 2008 m., %

Ispanijoje mokymo programos yra dalis nacionalinės mokymų sistemos, kuri apjungia tiek darbuotojų kvalifikacijos kėlimo kursus, tiek mokymo programas bedarbiams. Yra siūlomi trys pagrindiniai mokymų tipai (ILO 2011, p. 121):

1. įmonių organizuojami mokymai, skirti parengti asmenis atlikti specifines užduotis;
2. mokymo programos, skirtos didinti bedarbių konkurencingumui darbo rinkoje;
3. programos, kurios apjungia paruošiamuosius kursus ir vėlesnį įsidarbinimą konkrečioje įmonėje.

Bedarbiai, užsiregistravę darbo biržose, mokymo programose gali dalyvauti nemokamai. Kai kurioms bedarbių grupėms mokymai yra privalomi.

Ispanija, lyginant su kitomis išsivysčiusiomis šalimis, mažiau skiria ne tik bedarbių mokymo programoms, bet ir tarpininkavimo paslaugoms įsidarbinant (žr. 31 pav.). Ispanijos išlaidų tarpininkavimo paslaugoms įsidarbinant ir visų išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms santykis (17 procentų) yra vienas mažiausių tarp išsivysčiusių šalių.

Šaltinis: ILO 2011, p.131.

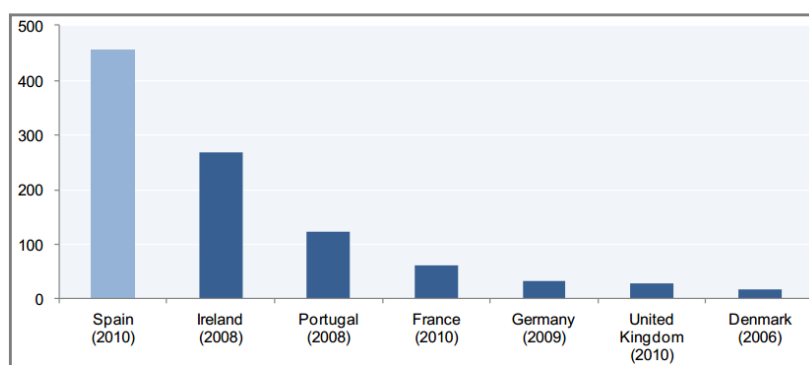
31 pav. Išlaidų tarpininkavimo paslaugoms įsidarbinant ir visų išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms santykis 2008 m., %

Tarpininkavimo paslaugas įsidarbinant Ispanijoje teikia dvi organizacijos: Nacionalinė darbo birža ir Teritorinės darbo biržos. Nacionalinės darbo biržos funkcijos pagrindu apima administravimą ir koordinavimą, ji yra atsakinga už regioninių duomenų bazių apjungimą. Pačios tarpininkavimo paslaugos įsidarbinant bedarbiams yra teikiamos Teritorinėse darbo biržose, kurių Ispanijoje yra po vieną kiekviename iš 17 Ispanijos regionų. Kiekviena Teritorinė darbo birža turi nusistačiusi savo veikimo principus ir yra palyginus nepriklausoma nuo Nacionalinės darbo biržos, nors nuo 2008 metų yra bandoma labiau apjungti ir suvienodinti visų Teritorinių darbo biržų veikimą.

Nors iš vienos pusės decentralizuota Teritorinių darbo biržų veikla gali užtikrinti geresnių paslaugų teikimą bedarbiams, kadangi gali labiau prisitaikyti prie konkretaus regiono darbo rinkos poreikių. Visgi svarbu, kad būtų užtikrintas tinkamas ir savalaikis informacijos apsikeitimas tarp

Teritorinių darbo biržų, siekiant užtikrinti lygias įsidarbinimo galimybes visų Ispanijos regionų gyventojams bei padidinti bedarbių mobilumą, nes, kaip buvo minėta 2.1 poskyryje, egzistuoja dideli netolygumai tarp nedarbo lygio atskiruose Ispanijos regionuose.

Viena pagrindinių problemų, su kuria susiduria Ispanijos darbo biržos, yra galimybė užtikrinti kokybiškų paslaugų teikimą, kadangi prasidėjus globalinei finansinei krizei bedarbių skaičius pasiekė didelį mastą, tačiau Darbo biržų darbuotojų skaičius buvo padidintas palyginti nedaug. Kaip matyti iš 32 paveikslėlio, Ispanijoje bedarbių skaičius, kurį aptarnauja vienas Darbo biržos darbuotojas, yra gerokai aukštesnis nei kitosi išsivysčiusiose šalyse. Ispanijoje 2010 metais vienas Darbo biržos darbuotojas aptarnavo 450 bedarbių, t.y. 15 kartų daugiau nei Vokietijoje ar Didžiojoje Britanijoje.

Šaltinis: ILO 2011, p.132.

32 pav. Santykis tarp bedarbių skaičiaus ir juos aptarnaujančių Darbo biržų darbuotojų

2008 metais Ispanijos Vyriausybė siekdama sumažinti problemos mastą pasamdė 1 500 naujų Darbo biržų darbuotojų aptarnauti bedarbius. Taip pat norint pagerinti teikiamų paslaugų kokybę buvo investuota į internetinių puslapių tobulinimą, didžiausią dėmesį skiriant duomenų bazėms, talpinančioms naujus darbo pasiūlymus. Taip pat 2010 metais buvo praplėstos privačių įdarbinimo agentūrų veiklos sritys, iki tol joms nebuvo leidžiama teikti paslaugų, susijusių su darbo paieška viešajame sektoriuje. (ILO 2011, p.133)

Apibendrinant, 2012 metų Ispanijos nedarbo lygis – 25 procentai – buvo aukščiausias visoje Europos Sąjungoje. Tokią situaciją šalyje lėmė šalies susidūrimas su dvigubos krizės problema: 2008 metais prasidėjusia globaline finansine krize ir nacionaline krize. Dešimties metų iki krizės Ispanijos makroekonominiai rodikliai rodė gerėjančią situaciją šalyje, tačiau „sprogus nekilnojamojo turto rinkos burbului“ paaiškėjo, kad šalies ekonominis vystymasis visgi nebuvo nuoseklus ir pernelyg rėmėsi nekvalifikuota darbo jėga, kurios didelę dalį sudarė imigrantai. Taip pat ikikriziniu laikotarpiu buvo gerokai sumažinti reikalavimai, norinties imti ilgalaikes paskolas, kas iššaukė namų ūkių ir smulkiųjų verslininkų neadekvatų įsiskolinimą. Prasidėjus statybų ir finansų sektorių stagnacijai, šalis

susidūrė su rimtais ekonominiais sunkumais, vienas iš jų nedarbo lygio augimas. Nedarbo lygio pasiskirstymas tarp atskirų demografinių grupių nėra tolygus, aukščiausi nedarbo lygio rodikliai užfiksuoti tarp vyrų, imigrantų, jaunimo, žemą išsilavinimą turinčių asmenų. Taip pat su didesne nedarbo problema susiduria Ispanijos pietinis regionas lyginant su Madrido apskritimi ar šiauriniu regionu. Užsitęsus krizei šalyje, didele problema tapo ilgalaikis nedarbas: kas antras bedarbis Ispanijoje negali rasti darbo ilgiau nei vienerius metus. Siekdama padėti šaliai padidinti ekonominį aktyvumą, Ispanijos Vyriausybė ėmėsi tokių programų: finansinio sektoriaus parama, siekiant padidinti bankų likvidumą, namų ūkių parama, investicijos į inovacijomis paremtus projektus. Visa tai iššaukė naują problemą: biudžeto deficito susiformavimą ir valstybės skolos augimą. Šiuo metu Ispanijos Vyriausybė balansuoja tarp poreikio sumažinti valstybės išlaidas ir noro padėti su finansiniais sunkumais susidūrusiems namų ūkiams ir verslui.

3. ISPANIJOS NEDARBO MAŽINIMO GALIMYBIŲ, TAIKANT VALSTYBĖS FISKALINĖS POLITIKOS PRIEMONES, KRYPTYS

Ispanijos nacionalinį biudžetą sudaro valstybės biudžetas ir autonominių regionų biudžetai. Valstybės biudžetas yra valstybės biudžeto pajamų ir asignavimų planas biudžetiniams metams, kurį tvirtina Parlamentas. Autonominių regionų biudžetas yra autonominių regionų biudžeto pajamų ir asignavimų planas biudžetiniams metams. Kiekvienas autonominis vienetas Ispanijoje turi savarankišką biudžetą.

Ispanijos nacionalinio biudžetų pajamos ir išlaidos matyti 1 lentelėje. Egzistuoja trys būdai, kuriais valstybė gali gauti lėšų finansuoti savo funkcijas: renkant mokesčius, skolinantis arba išleidžiant naujus pinigus į apyvartą. Kadangi Ispanija priklauso euro zonai, ji neturi galimybės finansuoti savo išlaidas spausdindama pinigus, todėl mokesčiai yra efektyviausia priemonė finansuoti valstybės išlaidas. Didžioji dalis pajamų į Ispanijos biudžetus gaunama iš mokesčių. Mokestinės pajamos sudaro apie 85 procentus visų pajamų. Tuo tarpu nemokestinės pajamos ir pajamos iš kapitalo sudaro nedidelę visų pajamų dalį.

Kalbant apie išlaidas, didžioji jų dalis tenka socialinei sferai, t.y. apie 25 procentus, iš kurių daugiausia yra skiriama pensijų ir kitų pašalpų mokėjimui.

1 lentelė. Ispanijos nacionalinis biudžetas 2004-2013 m., milijonais eurų

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pajamos	221.128	235.578	255.749	283.731	308.559	301.435	274.004	272.363	276.390	274.452
Mokestinės pajamos	193.155	210.801	229.492	254.363	273.409	266.383	238.761	225.869	205.363	234.777
Tiesioginiai mokesčiai	153.319	167.750	184.190	203.623	220.046	216.181	198.025	189.727	184.268	194.043
Netiesioginiai mokesčiai	39.836	43.051	45.302	50.740	53.363	50.202	40.736	36.142	21.095	40.734
Nemokestinės pajamos	20.008	19.584	20.107	20.870	22.379	21.832	22.257	20.404	49.622	25.333
Pajamos iš kapitalo	6.235	3.141	3.513	4.364	5.826	6.722	6.727	9.637	8.831	8.997
Pajamos iš finansinės veiklos	1.730	2.052	2.637	4.134	6.945	6.498	6.259	16.453	12.574	5.345
Išlaidos	231.377	249.537	269.831	291.191	314.522	350.213	350.696	315.992	311.777	345.446
Teisėsauga	1.091	1.184	1.333	1.451	1.564	1.658	1.819	1.713	1.613	1.543
Gynyba	6.499	6.758	7.123	7.696	8.149	7.847	7.357	6.868	6.269	5.786
Pensijos	74.156	79.221	84.682	91.458	98.012	106.099	106.283	112.216	115.826	121.557
Specialios užimtumo priemonės	5.828	6.238	6.527	7.287	7.684	7.584	7.751	7.329	5.765	3.772
Bedarbio pašalpos	11.089	12.688	13.578	14.471	15.777	19.616	30.975	30.474	28.805	26.994
Sveikatos apsauga	3.572	3.648	3.961	4.200	4.434	4.623	4.635	4.264	3.976	3.956
Švietimas	1.525	1.620	1.935	2.485	2.933	2.988	3.092	2.843	2.220	1.945
Kultūra	875	936	1.028	1.128	1.220	1.284	1.199	1.104	942	722
Žemės ūkis	8.154	8.297	8.479	8.536	8.849	8.861	8.959	8.575	8.455	7.662
Pramonė ir energetika	1.586	1.765	1.891	2.117	2.324	2.875	3.229	2.801	1.897	4.575
Turizmas	1.164	1.198	1.655	1.169	1.196	1.627	1.511	1.433	1.110	890
Viešasis transportas	1.500	1.309	1.580	1.685	2.266	1.939	1.590	1.619	1.617	1.180
Infrastruktūra	10.471	11.420	12.933	14.237	14.690	13.177	14.325	8.859	6.901	5.966
Valstybės skola	19.004	19.272	17.422	15.925	16.609	17.400	23.200	27.400	28.848	38.590
Kita	84.863	93.983	105.704	117.346	128.815	152.635	134.771	98.494	97.533	120.308
Biudžeto saldo	- 10.249	- 13.959	- 14.082	- 7.460	- 5.963	- 48.778	- 76.692	- 43.629	- 35.387	- 70.994

Šaltinis: sudaryta pagal SEPG duomenis

Ispanijos biudžeto saldo visą nagrinėjamą laikotarpį buvo neigiamas, tačiau iki 2008 metų buvo įgavęs mažėjimo tendenciją. Prasidėjus globalinei finansinei krizei, biudžeto deficitas visą laiką augo.

Siekiant nustatyti, ar egzistuoja ryšys tarp Ispanijos Vyriausybės taikomų fiskalinės politikos priemonių ir nedarbo lygio kitimo, pirmiausia buvo įvertintas ryšys tarp nedarbo lygio ir biudžeto deficito kitimo tendencijų. Kadangi fiskalinės politikos įgyvendinimas yra susijęs su nacionalinio biudžeto formavimu ir naudojimu, tokių rodiklių pasirinkimas atrodė priimtinausias, norint nustatyti, ar apskritai egzistuoja ryšys tarp valstybės taikomų fiskalinių priemonių ir nedarbo lygio. Buvo iškeltos tokios hipotezės:

Hipotezė H_0 : nedarbo lygis nepriklauso nuo Ispanijos biudžeto deficito;

Hipotezė H_1 : nedarbo lygis priklauso nuo Ispanijos biudžeto deficito.

Nustatyti priklausomybei tarp kintamųjų buvo apskaičiuotas *Pearson* koreliacijos koeficientas su reikšmingumo lygmeniu $\alpha = 0,05$.

2 lentelė. **Pearson koreliacijos koeficientas tarp nedarbo lygio ir biudžeto deficito**

		Nedarbo lygis	Biudžeto deficitas
Pearson Correlation	Nedarbo lygis	1,000	,824
	Biudžeto deficitas	,824	1,000
Sig. (1-tailed)	Nedarbo lygis	.	,002
	Biudžeto deficitas	,002	.
N	Nedarbo lygis	10	10
	Biudžeto deficitas	10	10

Šaltinis: sudaryta autorės.

Koreliacijos koeficientas tarp nedarbo lygio ir Ispanijos biudžeto deficito yra 0,824 (žr. 2 lentelę). Pagal 20 puslapyje pateiktą koreliacinių koeficientų įverčių skalę ryšys tarp šių dviejų kintamųjų yra stiprus. Kadangi gautas stebimasis reikšmingumo lygmuo ($p = 0,002$) yra mažesnis už pasirinktą reikšmingumo lygmenį $\alpha = 0,05$, nulinę hipotezę turime atmesti ir priimti alternatyvią hipotezę, kad nedarbo lygis priklauso nuo Ispanijos biudžeto deficito.

Biudžeto deficitas yra dengiamas skolinantis. Kaip buvo aptarta 2.2 poskyryje, Ispanijos įsiskolinimas nuo pat krizės pradžios visą laiką augo ir 2012 metais valstybės skola pasiekė 86 procentus nuo BVP, taip pat skolos augimo tempai yra labai greiti, nes dar 2009 metais Ispanijos valstybės skola nebuvo peržengusi 60 procentų nuo BVP, nustatyto Maastrichto kriterijuose.

Nustačius, kad egzistuoja ryšys tarp Ispanijos Vyriausybės taikomų fiskalinės politikos priemonių ir nedarbo lygio kitimo, reikia išsiaiškinti, kokios priemonės yra efektyviausios. Valstybės fiskalinės politikos priemonės susideda iš dviejų pusių: pajamų ir išlaidų.

Kaip minėta anksčiau, didžiausia pajamų dalis į Ispanijos nacionalinį biudžetą patenka mokesčių pavidalu. Mokesčių sistemos efektyvumas priklauso nuo įvairių faktorių, tokių kaip santykis tarp

tiesioginių ir netiesioginių mokesčių, pasirinkimas tarp proporcinių ar progresinių mokesčių, galimybė nuslėpti mokesčius ir kt. Ispanijoje yra surenkama apie 5 kartus daugiau tiesioginių mokesčių nei netiesioginių (žr. 1 lentelę).

Kalbant apie nedarbo lygį, aktualūs yra du pagrindiniai mokesčiai: PVM ir pelno mokestis, kadangi jie yra labiausiai susiję su įmonių veikla. Sumažinus mokesčius įmonėms, jos gali atsiradusį skirtumą panaudoti samdant daugiau darbuotojų.

PVM ikikriziniu laikotarpiu buvo lygus 16 procentų, lengvatinis PVM – 7 procentams. Prasidėjus globalinei finansinei krizei ir stipriai išaugus biudžeto deficitui, 2010 metais PVM buvo padidintas iki 18 procentų, lengvatinis PVM – iki 8 procentų. 2012 metais dar kartą padidintas PVM iki 21 procento, lengvatinis PVM iki 10 procentų. Pelno mokestis Ispanijoje siekia 30 procentų, jo dydis nebuvo keičiamas, tačiau buvo taikomos tam tikros lengvatos, susijusios su išaugusiu nedarbo lygiu: pelno mokesčio sumažinimas 5 procentais trejus metus smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kurios per tą laikotarpį neatleido nė vieno darbuotojo.

Su nedarbo lygiu susijusi biudžeto išlaidų dalis gali būti įvardyta kaip Vyriausybės vykdoma užimtumo politika. Siekiant nustatyti ryšį tarp Ispanijos Vyriausybės taikomų užimtumo politikos priemonių ir nedarbo lygio kitimo buvo iškeltos dvi hipotezės:

1. nedarbo lygis priklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų aktyvios užimtumo politikos priemonių;
2. nedarbo lygis priklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų pasyvios užimtumo politikos priemonių.

Nustatyti priklausomybėms tarp kintamųjų buvo apskaičiuoti *Pearson* koreliacijos koeficientai su reikšmingumo lygmeniu $\alpha = 0,05$.

Hipotezė H_0 : nedarbo lygis nepriklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų aktyvios užimtumo politikos priemonių;

Hipotezė H_1 : nedarbo lygis priklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų aktyvios užimtumo politikos priemonių.

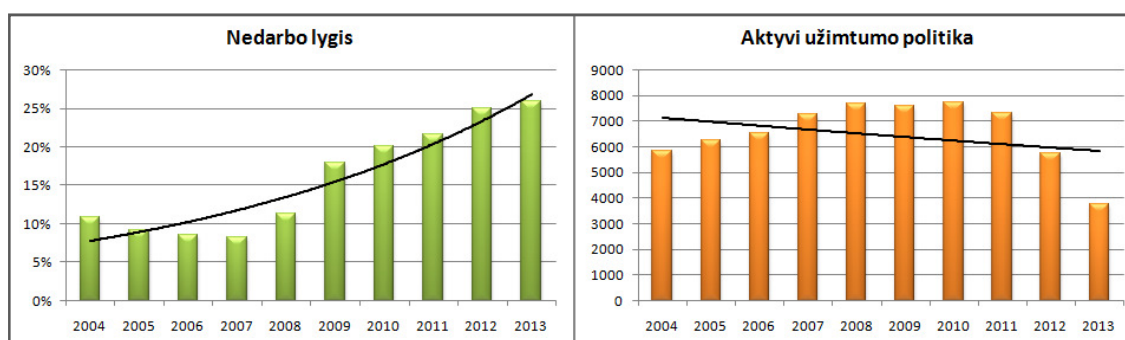
3 lentelė. *Pearson* koreliacijos koeficientas tarp nedarbo lygio ir aktyvios užimtumo politikos

		Nedarbo lygis	Aktyvi užimtumo politika
Pearson Correlation	Nedarbo lygis	1,000	-,361
	Aktyvi užimtumo politika	-,361	1,000
Sig. (1-tailed)	Nedarbo lygis	.	,153
	Aktyvi užimtumo politika	,153	.
N	Nedarbo lygis	10	10
	Aktyvi užimtumo politika	10	10

Šaltinis: sudaryta autorės.

Koreliacijos koeficientas tarp nedarbo lygio ir aktyvios užimtumo politikos priemonių yra -0,361 (žr. 3 lentelę). Pagal 20 puslapyje pateiktą koreliacinių koeficientų įverčių skalę ryšys tarp šių dviejų kintamųjų yra silpnas. Kadangi gautas stebimasis reikšmingumo lygmuo ($p = 0,153$) yra didesnis už pasirinktą reikšmingumo lygmenį $\alpha = 0,05$, nulinę hipotezę turime priimti, t.y. turimais statistikos duomenimis patvirtinome, kad nedarbo lygis nepriklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų aktyvios užimtumo politikos priemonių.

33 paveikslėlyje yra pateiktas nedarbo lygio ir išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms trendo linijų palyginimas 2004-2013 m., iš kurio vizualiai matyti, kad šių dviejų kintamųjų trendo linijos yra skirtingos.

Šaltinis: sudaryta pagal Eurostat ir SEPG duomenis.

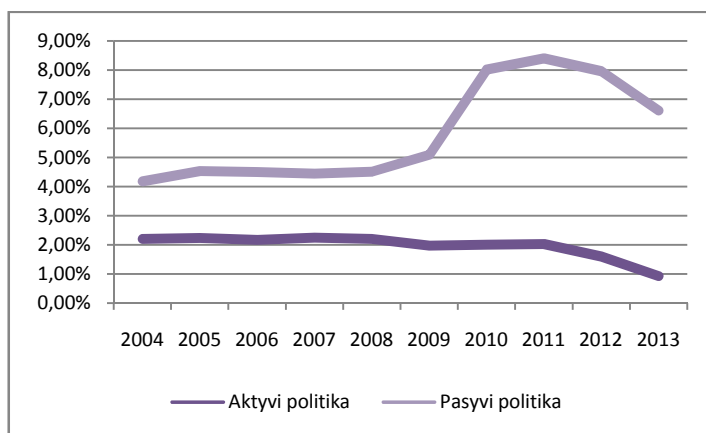
33 pav. Nedarbo lygio (%) ir išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms (mln. EUR) trendo linijų palyginimas 2004-2013 m.

Tai, kad nėra stiprios koreliacijos tarp nedarbo lygio ir išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms gali būti paaiškinta tuo, kad:

1. aktyvios užimtumo politikos priemonėms yra skiriama nepakankamai lėšų, kad būtų pasiekti norimi rezultatai;
2. aktyvios užimtumo politikos programos yra orientuotos į konkrečias bedarbių grupes, tačiau neturi įtakos bendram nedarbo lygiui.

Pirmoji prielaida, kad aktyvios užimtumo politikos priemonėms yra skiriama nepakankamai lėšų. 34 paveikslėlyje yra pateiktas palyginimas tarp išlaidų, skirtų aktyvioms ir pasyvioms užimtumo politikos priemonėms 2004-2013 metų laikotarpiu Ispanijoje. Ikikriziniu laikotarpiu aktyvios užimtumo politikos priemonėms buvo vidutiniškai skiriama 2,2 procentai nuo Ispanijos biudžeto. Prasidėjus globalinei finansinei krizei, kuomet nedarbo problema tapo ypač aktuali, šioms priemonėms su kiekvienais metais buvo skiriama vis mažiau lėšų: nuo 2,2 procentų 2008 metais iki 0,92 procentų 2013 metų biudžete. Pasyvios užimtumo politikos priemonėms visu nagrinėjamu laikotarpiu buvo skiriamas daug didesnis dėmesys. Ikikriziniu laikotarpiu pasyvios užimtumo politikos priemonėms buvo skiriama dvigubai daugiau lėšų nei aktyvios užimtumo politikos programoms. 2010-2012 metų

laikotarpiu pasyvios užimtumo politikos priemonėms Ispanijoje buvo išleidžiama keturis kartus daugiau nei aktyvios užimtumo politikos priemonėms (žr. 34 pav.).

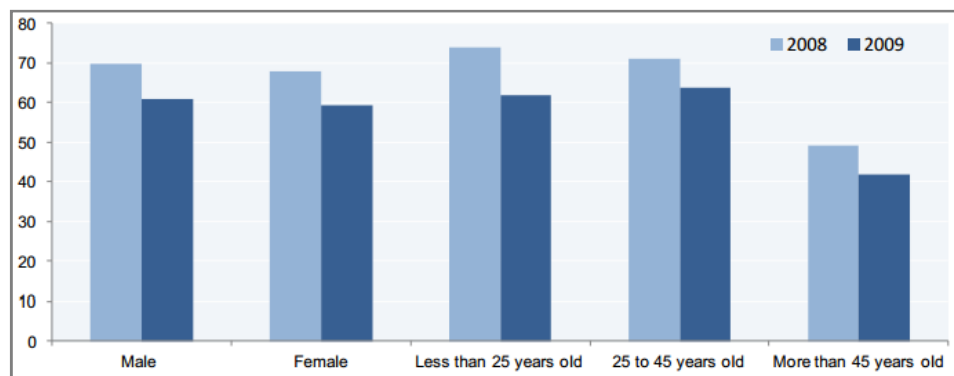
Šaltinis: sudaryta pagal SEPG duomenis.

34 pav. Aktyvių ir pasyvių užimtumo politikos priemonių dalis Ispanijos biudžete 2004-2013 m., %

Antroji iškelta prielaida, kad aktyvios užimtumo politikos programos yra orientuotos tik į tam tikras atskiras bedarbių grupes. 2.2 poskyryje yra pateikta aktyvios užimtumo politikos priemonių analizė, kurios metu buvo įvardytos Ispanijos Vyriausybės remiamos programos. Tolesniam tyrimui buvo pasirinktos šios programos:

1. mokesstinės lengvatos įmonėms, įdarbinusioms neįgalius asmenis;
2. parama verslo pradžiai;
3. mokymo programos.

Mokymo programų efektyvumas pateiktas 35 paveikslėlyje. Įskyrus asmenis virš 45 metų amžiaus, iš visų kitų demografinių grupių atstovų, dalyvavusių mokymo programose 2008 ir 2009 metais, 60 procentų ir daugiau susirado darbus baigę mokymus. Tai, kad mokymo programų efektyvumas buvo mažesnis tarp asmenų virš 45 metų amžiaus, gali būti paaiškinta tuo, jog darbdaviai yra mažiau linkę samdyti vyresnius asmenis, įgijusius naują profesiją ir neturinčius su ja susijusios darbinės patirties, todėl šie asmenys galėjo susidurti su didesniais iššūkiais. Visgi iš šios grupės dalyvių 45 procentai taip pat susirado darbą baigę mokymus.

Šaltinis: ILO 2011, p 123.

35 pav. Mokymo programų dalyviai, susiradę darbą baigę mokymus, %

Norint nustatyti kitų dviejų programų veiksmingumą buvo iškeltos tokios hipotezės:

1. sudarytų darbo sutarčių su neįgaliais asmenimis skaičius priklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų mokestinių lengvatų šiai demografinėi grupei;
2. aktyvių įmonių skaičius priklauso nuo Ispanijos Vyriausybės paramos verslo pradžia.

Nustatyti priklausomybės tarp kintamųjų buvo apskaičiuoti *Pearson* koreliacijos koeficientai su reikšmingumo lygmeniu $\alpha = 0,05$.

Hipotezė H_0 : sudarytų darbo sutarčių su neįgaliais asmenimis skaičius nepriklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų mokestinių lengvatų šiai demografinėi grupei;

Hipotezė H_1 : sudarytų darbo sutarčių su neįgaliais asmenimis skaičius priklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų mokestinių lengvatų šiai demografinėi grupei.

4 lentelė. *Pearson* koreliacijos koeficientas tarp subsidijų įmonėms, įdarbinusioms neįgaliuosius, ir darbo sutarčių, sudarytų su neįgaliaisiais, skaičiaus

		Subsidijos	Darbo sutarčių skaičius
Pearson Correlation	Subsidijos	1,000	,819
	Darbo sutarčių skaičius	,819	1,000
Sig. (1-tailed)	Subsidijos	.	,006
	Darbo sutarčių skaičius	,006	.
N	Subsidijos	8	8
	Darbo sutarčių skaičius	8	8

Šaltinis: sudaryta autorės.

Koreliacijos koeficientas tarp Ispanijos Vyriausybės subsidijų įmonėms, įdarbinusioms neįgaliuosius, ir darbo sutarčių, sudarytų su neįgaliais asmenimis, skaičiaus yra 0,819 (žr. 4 lentelę). Pagal 20 puslapyje pateiktą koreliacinių koeficientų įverčių skalę ryšys tarp šių dviejų kintamųjų yra stiprus. Kadangi gautas stebimasis reikšmingumo lygmuo ($p = 0,06$) yra mažesnis už pasirinktą

reikšmingumo lygmenį $\alpha = 0,05$, nulinę hipotezę turime atmesti ir priimti alternatyvią hipotezę, kad sudarytų darbo sutarčių su neįgaliais asmenimis skaičius priklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų mokestinių lengvatų šiai demografiniai grupei.

Hipotezė H_0 : *aktyvių įmonių skaičius nepriklauso nuo Ispanijos Vyriausybės paramos verslo pradžiai;*

Hipotezė H_1 : *aktyvių įmonių skaičius priklauso nuo Ispanijos Vyriausybės paramos verslo pradžiai.*

5 lentelė. **Pearson koreliacijos koeficientas tarp paramos verslo pradžiai ir įmonių skaičiaus indeksas**

		Parama verslo pradžiai	Įmonių skaičiaus indeksas
Pearson Correlation	Parama verslo pradžiai	1,000	,880
	Įmonių skaičiaus indeksas	,880	1,000
Sig. (1-tailed)	Parama verslo pradžiai	.	,002
	Įmonių skaičiaus indeksas	,002	.
N	Parama verslo pradžiai	8	8
	Įmonių skaičiaus indeksas	8	8

Šaltinis: sudaryta autorės.

Koreliacijos koeficientas tarp Ispanijos Vyriausybės paramos verslo pradžiai ir aktyvių įmonių skaičiaus Ispanijoje yra 0,88 (žr. 5 lentelę). Pagal 20 puslapyje pateiktą koreliacinių koeficientų įverčių skalę ryšys tarp šių dviejų kintamųjų yra stiprus. Kadangi gautas stebimasis reikšmingumo lygmuo ($p = 0,02$) yra mažesnis už pasirinktą reikšmingumo lygmenį $\alpha = 0,05$, nulinę hipotezę turime atmesti ir priimti alternatyvią hipotezę, kad aktyvių įmonių skaičius priklauso nuo Ispanijos Vyriausybės paramos verslo pradžiai.

Remiantis atliktais skaičiavimais, galima daryti išvadą, kad Ispanijos Vyriausybės taikomos aktyvios užimtumo politikos priemonės yra veiksmingos, tačiau norint pasiekti bendro nedarbo lygio mažėjimą šalyje, jos nėra pakankamos, reikėtų daugiau investuoti į demografines grupes, susiduriančias su didžiausiais sunkumais ieškant darbo.

Siekiant nustatyti ryšį tarp Ispanijos Vyriausybės taikomų užimtumo politikos priemonių ir nedarbo lygio kitimo buvo iškeltos dvi hipotezės. Antra iškelta hipotezė: nedarbo lygis priklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų pasyvios užimtumo politikos priemonių.

Nustatyti priklausomybei tarp kintamųjų buvo apskaičiuotas *Pearson* koreliacijos koeficientas su reikšmingumo lygmeniu $\alpha = 0,05$.

Hipotezė H_0 : nedarbo lygis nepriklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų pasyvios užimtumo politikos priemonių;

Hipotezė H_1 : nedarbo lygis priklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų pasyvios užimtumo politikos priemonių.

6 lentelė. Pearson koreliacijos koeficientas tarp nedarbo lygio ir pasyvios užimtumo politikos

		Nedarbo lygis	Pasyvi užimtumo politika
Pearson Correlation	Nedarbo lygis	1,000	-,907
	Pasyvi užimtumo politika	-,907	1,000
Sig. (1-tailed)	Nedarbo lygis	.	,000
	Pasyvi užimtumo politika	,000	.
N	Nedarbo lygis	10	10
	Pasyvi užimtumo politika	10	10

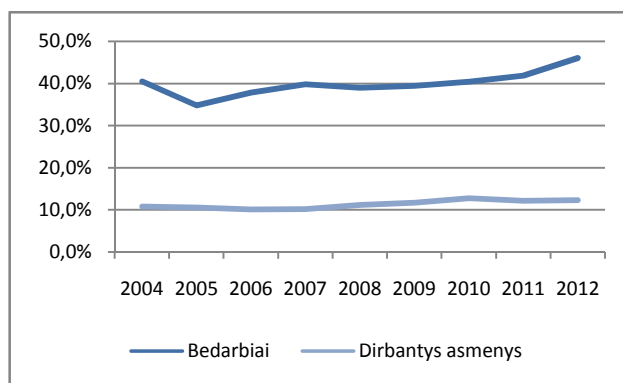
Šaltinis: sudaryta autorės.

Koreliacijos koeficientas tarp nedarbo lygio ir pasyvios užimtumo politikos priemonių yra -0,907 (žr. 6 lentelę). Pagal 20 puslapyje pateiktą koreliacinių koeficientų įverčių skalę tarp šių dviejų kintamųjų yra labai stiprus atvirkštinis ryšys. Kadangi gautas stebimasis reikšmingumo lygmuo ($p = 0,000$) yra mažesnis už pasirinktą reikšmingumo lygmenį $\alpha = 0,05$, nulinę hipotezę turime atmesti ir priimti alternatyvią hipotezę, kad nedarbo lygis priklauso nuo Ispanijos Vyriausybės taikomų pasyvios užimtumo politikos priemonių.

Reikia nepamiršti, kad Pearson koreliacijos koeficientas rodo tik tai, ar tarp nagrinėjamų kintamųjų yra priklausomybė, tačiau neparodo tos priklausomybės priežastingumo. Šiuo konkrečiu atveju ryšys tarp kintamųjų yra abipusis: tiek pasyvios užimtumo politikos priemonės priklauso nuo nedarbo lygio, tiek nedarbo lygis priklauso nuo pasyvios užimtumo politikos priemonių.

Pirmasis ryšys gali būti paaiškintas labai paprastai: kuo daugiau žmonių netenka darbo, tuo didesnei žmonių grupei valstybė turi mokėti bedarbio pašalpas. Natūralu, kad prasidėjus globalinei finansinei krizei ir Ispanijai susidūrus su aukšto nedarbo lygio problema, išlaidos socialinėms išmokoms bedarbiams gerokai išaugo (žr. 34 pav.). Juk pasyvios užimtumo politikos priemonės yra pirmiausia skirtos sušvelninti pajamų praradimo pasekmes. Visgi kaip matyti iš 36 paveikslėlio, skurdo rizikos lygis tarp bedarbių ir dirbančių asmenų Ispanijoje yra labai žymus. 2004-2012 metų laikotarpio bedarbių skurdo rizikos lygio vidurkis Ispanijoje buvo 39,9 procentai, tuo tarpu dirbančių asmenų skurdo rizikos lygio vidurkis tuo pačiu laikotarpiu buvo 11,3 procentai: bedarbių skurdo rizikos lygis net 4 kartus didesnis už dirbančių asmenų skurdo rizikos lygį. Tai leidžia daryti išvadą, kad pasyvios užimtumo politikos priemonės nėra pakankamos išspręsti problemas, su kuriomis susiduria bedarbiai,

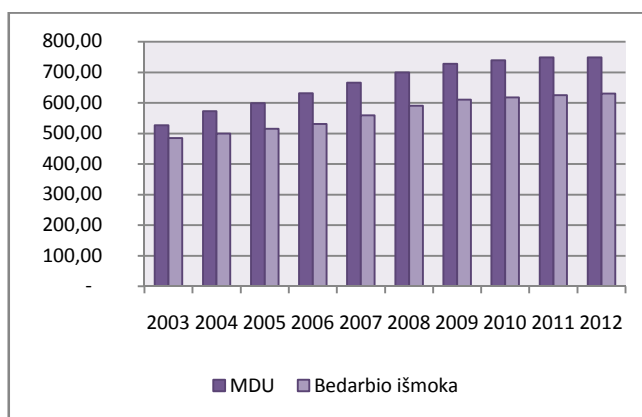
jos turi būti derinamos su aktyviomis užimtumo skatinimo programomis, kurios padėtų didesnei daliai bedarbių susirasti darbą. Tai taip pat turėtų teigiamos įtakos valstybės biudžetui, nes išaugtų surenkamų mokesčių suma ir sumažėtų valstybės išlaidos socialinėms transferoms (Aceleanu 2013, p. 136).

Šaltinis: sudaryta pagal Eurostat duomenis.

36 pav. Bedarbių ir dirbančių asmenų skurdo rizikos lygis Ispanijoje 2004-2012 m., %

Kita vertus, nedarbo lygis taip pat yra veikiamas pasyvių užimtumo politikos priemonių. Kaip buvo minėta 2.2 poskyryje, Ispanijoje bedarbiams socialinių pašalpų mokėjimas gali trukti net iki penkerių metų. Toks ilgas periodas neskatina skubėti ieškoti kito pajamų šaltinio, ypač atsižvelgus į tai, kiek nedaug skiriasi minimalus darbo užmokestis nuo vidutinės bedarbio pašalpos dydžio. 2012 metais minimalus darbo užmokestis Ispanijoje buvo 748,3 eurai, o vidutinė bruto bedarbio pašalpa siekė 630,52 eurų, skirtumas tarp jų tik 117,78 eurų arba 18,68 procentai (žr. 37 pav.). Toks skirtumas neskatina bedarbių imtis pirmo pasitaikiusio darbo, nes jie jaučiasi pakankamai saugūs gaudami socialines išmokas. Ilgą laiką nedirbdami žmonės pripranta prie naujo gyvenimo būdo, praranda turėtus įgūdžius, todėl tampa vis sunkiau rasti motivacijos imtis aktyvių priemonių susirasti darbą, tokie asmenys tampa valstybės, o vėliau savo šeimos narių išlaikytiniai.

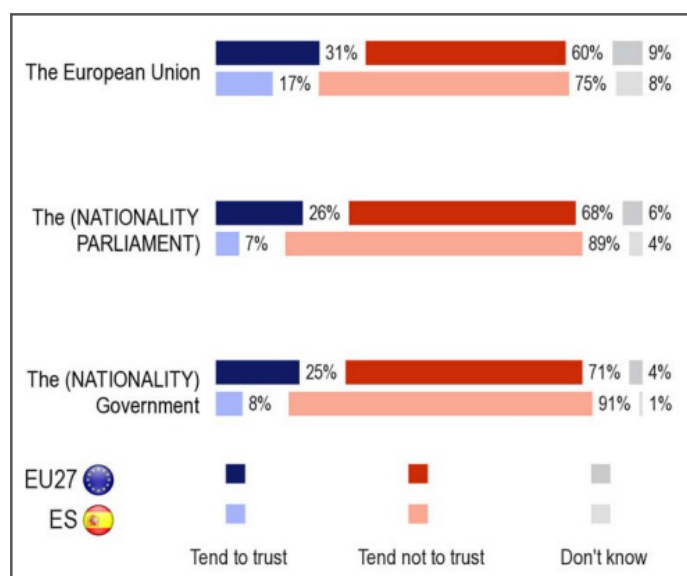

Šaltinis: sudaryta pagal Eurostat ir Ministerio de Empleo y Seguridad Social duomenis.

37 pav. Minimalaus darbo užmokesčio ir vidutinės bedarbio pašalpos dydžių skirtumas Ispanijoje 2003-2012 m., EUR

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad egzistuoja stiprus ryšys tarp Ispanijos Vyriausybės vykdomos fiskalinės politikos ir nedarbo lygio. Ispanijos Vyriausybė dėl prasidėjusios globalinės finansinės krizės buvo priversta didinti mokesčius, o lengvatas taikė konkrečioms įmonėms, kurios prisidėjo prie nedarbo lygio mažinimo. Kalbant apie užimtumo politiką, Ispanijos Vyriausybė didesnę dėmesį skiria pasyvios, nei aktyvios užimtumo politikos priemonėms. Ikikriziniu laikotarpiu pasyvios užimtumo politikos priemonėms buvo skiriama 2 kartus daugiau, prasidėjus krizei net 4 kartus daugiau lėšų nei aktyvios užimtumo politikos priemonėms. Egzistuoja stipri koreliacija tarp išlaidų pasyvios užimtumo politikos priemonių ir nedarbo lygio. Šis ryšys yra abipusis: tiek nedarbo lygis veikia išlaidas pasyvios užimtumo politikos priemonėms, nes išaugus nedarbo lygiui, padidėja bedarbių, priklausomų nuo valstybės išmokų, skaičius; tiek išlaidos pasyvioms užimtumo politikos priemonėms veikia nedarbo lygį, nes esant pernelyg dosnioms ir ilgalaikėms socialinėms išmokoms, bedarbiai nėra skatinami dirbti. Tarp išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms ir nedarbo lygio ryšys yra silpnas. Tai gali būti paaiškinta tuo, jog Ispanijos Vyriausybė skiria nepakankamą dėmesį šioms programoms, kad jos paveiktų bendrą nedarbo lygį. Vertinant ryšio stiprumą tarp atskirų demografinių grupių nedarbo lygio ir į jas orientuotų programų išlaidų, yra nustatytas stiprus ryšys, kas patvirtina prielaidą, kad aktyvios politikos programos yra veiksmingos, tačiau šiuo metu į jas nėra pakankamai investuojama.

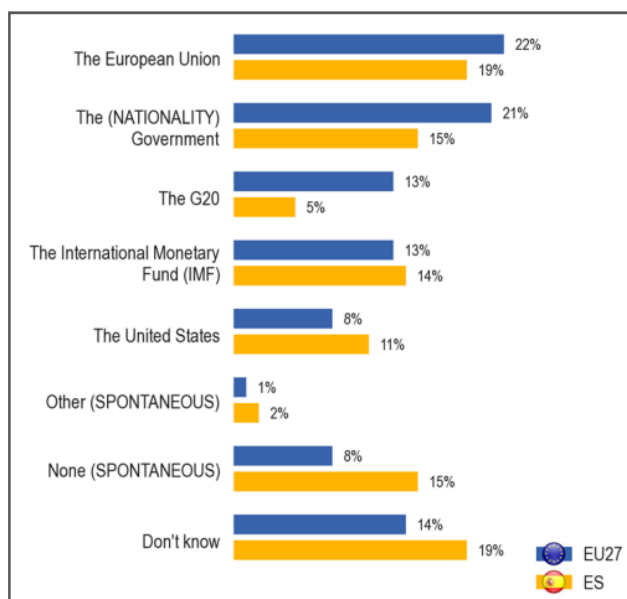
Nors Ispanijos Vyriausybė ir vykdo reformas gerinti ekonominei situacijai, šalies gyventojai dėl patiriamų sunkumų linkę nepasitikėti valdžia. 2013 metais įvykdyta apklausa rodo, kad absoliuti dauguma Ispanijos piliečių nepasitiki nei nacionaline valdžia, nei Europos Sąjungos institucijomis (žr. 38 pav.).

Šaltinis: Eurobarometras 79, 2013.

38 pav. Ispanijos piliečių nuomonė apie nacionalines ir ES institucijas

O į klausimą, kas imasi efektyviausių veiksmų įveikti globalinės finansinės krizės padarinius, tik 15 procentų Ispanijos gyventojų įvardijo šalies Vyriausybę (žr. 39 pav.).

Šaltinis: Eurobarometras 79, 2013.

39 pav. Ispanijos piliečių nuomonė apie institucijų efektyvumą, įveikiant krizės padarinius

Tokia piliečių nuomonė leidžia spręsti, kad jie nėra patenkinti dabartiniais valdžios veiksmais ir norėtų, kad Vyriausybė imtųsi aktyvesnių veiksmų išspręsti susidariusiai situacijai.

IŠVADOS

1. Nedarbas – tai rinkos ekonomikos šalims būdingas socialinis reiškiny, kurio esmė ta, kad dalis šalies gyventojų, galinčių ir norinčių dirbti samdomąjį darbą, neturi darbo. Istorijos tėkmėje susiformavo du pagrindiniai požiūriai į nedarbą lemiančius veiksnius bei priemonės šiai problemai įveikti. Neoklasikinis požiūris sieja nedarbą su rinkos sąlygų iškraipymu, kuris atsiranda dėl vyriausybės vykdomos politikos: minimalaus darbo užmokesčio nustatymas, bedarbių pašalpos ir pan.; ar profesinių sąjungų veiklos. Jų nuomone, geriausias būdas įveikti nedarbą, leisti rinkai pačiai nustatyti pusiausvyros darbo užmokesčio lygį, naikinant minimalaus darbo užmokesčio įstatymus, apribojant profesinių sąjungų veiklą, mažinant bedarbio pašalpas, kurios neskatina prisiimti už save atsakomybę ir lemia „valstybės išlaikytinių“ skaičiaus augimą. Tuo tarpu keinsistai nedarbo lygio kitimus sieja su cikliniais ekonomikos svyravimais, todėl nedarbo problemą siūlo įveikti skatinant bendrąją paklausą. Tą padaryti gali vyriausybė ekonominio nuosmukio metu didindama valstybės išlaidas ir taip skatindama ekonominį aktyvumą.
2. Šiuolaikinėse išsivysčiusiose visuomenėse vyriausybių vaidmuo neatsiejamas nuo visuomeninio ir ekonominio šalies gyvenimo, todėl kiekvienos valstybės vyriausybė mažesniu ar didesniu mastu vykdo fiskalinę politiką, kurios įgyvendinimas susijęs su nacionalinio biudžeto formavimu ir naudojimu. Fiskalinės politikos vykdymas susijęs su dviem biudžeto pusėm: pajamų surinkimu į biudžetą ir asignavimų skyrimu vykdomoms programoms. Su darbo rinka susijusios programos gali apibendrintai būti įvardytos kaip valstybės užimtumo skatinimo politika. Užimtumo skatinimo politiką sudaro dvi dalys: pasyvi ir aktyvi politika. Pasyvios užimtumo politikos tikslas: padėti bedarbiams, susidūrusiems su laikiniais finansiniais sunkumais. Aktyvi užimtumo politika yra nukreipta į naujų darbo vietų kūrimą bei darbuotojų patrauklumo darbdaviams didinimą, vykdamas perkvalifikavimo programas, teikiant subsidijas, taikant mokesčių lengvatas ir kt.
3. Svarbiausias nedarbo rodiklis – nedarbo lygis. 2012 metų Ispanijos nedarbo lygis siekė 25 procentus ir buvo aukščiausias visoje Europos Sąjungoje. Nedarbo lygio pasiskirstymas tarp atskirų demografinių grupių Ispanijoje nėra tolygus, aukščiausi nedarbo lygio rodikliai užfiksuoti tarp vyrų, imigrantų, jaunimo, žemą išsilavinimą turinčių asmenų. Taip pat su didesne nedarbo problema susiduria Ispanijos pietinis regionas lyginant su Madrido apskritimi ar šiauriniu regionu. Taip pat didele problema tapo ilgalaikis nedarbas: kas antras bedarbis Ispanijoje negali rasti darbo ilgiau nei vienerius metus.

4. Aukštas nedarbo lygis Ispanijoje buvo nulemtas dviejų pagrindinių aplinkybių: Ispanijos ekonomikos vystymosi specifikos tarpkriziniu laikotarpiu bei 2008 metais prasidėjusios globalinės finansinės krizės. 1995-2007 metų laikotarpis yra vadinamas Ispanijos „aukso amžiumi“. Jo metu Ispanijos ekonominiai rodikliai rodė vis gerėjančią situaciją šalyje ir netgi lenkė daugelį kitų ES šalių. Tačiau 2008 metais prasidėjusi finansinė globalinė krizė atskleidė, kad šalies ekonominis vystymasis nebuvo nuoseklus. Realiojo BVP augimui Ispanijoje įtakos turėjo statybų sektoriaus plėtra, Ispanijos statybų sektoriaus santykis su BVP 2000-2009 metų laikotarpiu beveik dvigubai viršijo ES-27 ir euro zonos santykį. Statybų sektoriaus augimas buvo susijęs su būsto kainų augimu, namų ūkių įsiskolinimu, žema būsto palūkanų norma bei prailgintu būsto paskolų teikimo laikotarpiu. Kitaip sakant, tarpkriziniu laikotarpiu buvo plačiai išduodamos būsto paskolos, o joms gauti reikalavimai sumažinti iki minimumo. „Sproguš nekilnojamojo turto burbului“ ir finansiniam sektoriui susidūrus su likvidumo problemomis, Ispanija susidūrė su rimtais ekonominiais sunkumais.
5. Siekdama padėti šaliai padidinti ekonominį aktyvumą, Ispanijos Vyriausybė ėmėsi tokių programų: finansinio sektoriaus parama, siekiant padidinti bankų likvidumą, namų ūkių parama, investicijos į inovacijomis paremtus projektus. Visa tai iššaukė naują problemą: biudžeto deficito susiformavimą ir valstybės skolos augimą. Šiuo metu Ispanijos Vyriausybė balansuoja tarp poreikio sumažinti valstybės išlaidas ir noro padėti su finansiniais sunkumais susidūrusiems namų ūkiams ir verslui.
6. Norint nustatyti ryšį tarp Ispanijos nedarbo lygio ir Ispanijos Vyriausybės taikomų fiskalinių priemonių, buvo pasirinktas biudžeto deficito rodiklis, nes jis parodo bendrą fiskalinės politikos tendenciją. Statistiniais skaičiavimais nustatytas stiprus ryšys tarp nedarbo lygio ir biudžeto deficito. Tai rodo, kad fiskalinė politika daro įtaką nedarbo lygiui.
7. Fiskalinės politikos priemonės susideda iš dviejų pagrindinių dalių: pajamų į biudžetą surinkimo būdų ir asignavimų taikomoms programoms, šiuo atveju užimtumo politikos programoms. Ispanijos nacionalinis biudžetas daugiausia pajamų (apie 85 procentus) surenka iš mokesčių. Kalbant apie nedarbo lygį, aktualūs yra du pagrindiniai mokesčiai: PVM ir pelno mokestis, kadangi jie yra labiausiai susiję su įmonių veikla. Sumažinus mokesčius įmonėms, jos gali atsiradusį skirtumą panaudoti samdant daugiau darbuotojų. PVM ikikriziniu laikotarpiu buvo lygus 16 procentų, lengvatinis PVM – 7 procentams. Prasidėjus globalinei finansinei krizei ir stipriai išaugus biudžeto deficitui, 2010 metais PVM buvo padidintas iki 18 procentų, lengvatinis PVM – iki 8 procentų. 2012 metais dar kartą padidintas PVM iki 21 procento, lengvatinis PVM iki 10 procentų. Pelno mokestis Ispanijoje siekia 30 procentų, jo dydis nebuvo keičiamas, tačiau buvo taikomos tam tikros lengvatos, susijusios su išaugusiu nedarbo

- lygiu: pelno mokesčio sumažinimas 5 procentais trejus metus smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kurios per tą laikotarpį neatleido nė vieno darbuotojo.
8. Kadangi Ispanija priklauso euro zonai, ji neturi galimybės pati išleisti daugiau pinigų į apyvartą, todėl biudžeto deficitą dengia skolinimosi būdu. Ispanijos įsiskolinimas, lyginant su kitomis ES šalimis, kelia grėsmę ne tiek savo dydžiu, kiek augimo tempais. Jau dabar reitingų agentūros Fitch Ispanijai skirtas kredito reitingas (BBB) yra žemas, todėl valstybės išlaidos turi būti maksimaliai ribojamos ir skirtos padengti būtiniausiems poreikiams bei nukreipiamos į didžiausią efektyvumą turinčias programas.
 9. Kita biudžeto pusė – asignavimai užimtumo politikos programoms. Ispanijos Vyriausybė didesnę dėmesį skiria pasyvios užimtumo politikos priemonėms nei aktyvios. Ikikriziniu laikotarpiu šioms priemonėms – išmokoms bedarbiams ir ankstyvam išleidimui į pensiją – buvo skiriama du kartus daugiau, prasidėjus krizei – keturis kartus daugiau lėšų. Egzistuoja stipri koreliacija tarp išlaidų pasyvios užimtumo politikos priemonių ir nedarbo lygio. Šis ryšys yra abipusis: tiek nedarbo lygis veikia išlaidas pasyvios užimtumo politikos priemonėms, nes išaugus nedarbo lygiui, padidėja bedarbių, priklausomų nuo valstybės išmokų, skaičius; tiek išlaidos pasyvioms užimtumo politikos priemonėms veikia nedarbo lygį, nes esant pernelyg dosnioms ir ilgalaikėms socialinėms išmokoms, bedarbiai nėra skatinami dirbti.
 10. Aktyvios užimtumo politikos tikslas – padėti darbuotojams prisitaikyti prie kintančių aplinkos sąlygų, naujų technologijų, taip gerinant darbo produktyvumo lygį ir didinant įmonių konkurencingumą. Tuo pačiu aktyvi užimtumo politika gerina situaciją darbo rinkoje, padėdama tiems, kurie susiduria su didžiausiais sunkumais, susirasti darbą. Ispanijos Vyriausybė taiko keturias pagrindines aktyvios užimtumo politikos priemones: tarpininkavimo paslaugos įsidarbinant; atskirų darbuotojų grupių darbo užmokesčio subsidijos; mokymo programos; smulkaus ir vidutinio verslo rėmimas. Nors tarp išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms ir nedarbo lygio nustatytas silpnas koreliacinis ryšys, visgi šios programos yra efektyvesnės įveikiant nedarbo problemą nei pasyvios. Įvertinant atskirų aktyvių programų efektyvumą Ispanijoje, buvo gauti rezultatai, patvirtinantys, kad tinkamai nukreipus aktyvios užimtumo politikos programas yra pasiekiamas svarbiausias tikslas – situacijos darbo rinkoje gerinimas.
 11. Taigi valstybės fiskalinė politika yra svarbus įrankis, siekiant pagerinti situaciją darbo rinkoje. Ispanijos Vyriausybė, norėdama pasiekti geresnius rezultatus, turėtų stengtis išlaikyti daugiau nuoseklumo. Krizės pradžioje buvo taikoma skatinančioji fiskalinė politika: nekeliant mokesčių tarifų skiriamos lėšos paramai finansų sektoriui, verslui bei namų ūkiams. Susidūrus su stipriai išaugusios valstybinės skolos problema, 2011 metais išrinkta nauja Vyriausybė pradėjo imtis

fiskalinės drausmės priemonių, siekiant sumažinti biudžeto deficito ir valstybės skolos lygį buvo padidinti kai kurių mokesčių tarifai. Visgi išlaidų karpymas sunkiai braunasi kelią Ispanijoje dėl didelės profesinių sąjungų įtakos, nuolatinių streikų ir visuomenės nenoro bendradarbiauti. Ispanijos Vyriausybei reikėtų ryžtis imtis aktyvesnių fiskalinės drausmės priemonių, nes kaip rodo kitų ES šalių patirtis griežti fiskalinės drausmės sprendimai siekiant palengvinti ūkio augimą sėkmingi tik tuo atveju, jei valstybėje vyrauja tvirta politinė valia tuos sprendimus įgyvendinti. Be to, laiko faktorius yra ypač svarbus. Ispanijoje egzistuoja viena iš dosniausių išmokų sistemų ES, o mokesčių naštos lygis žemas. Reikėtų mažinti socialines išmokas ir daugiau dėmesio skirti aktyvių programų vykdymui ir jas labiau orientuoti į šiuo metu pažeidžiamiausias demografines grupes: jaunimą, žemą kvalifikaciją turinčius asmenis, imigrantus, nes aktyvių programų efektyvumas yra didesnis, gerinant situaciją darbo rinkoje.

LITERATŪRA

1. **Aceleanu M. I.** The Labour Market in the Post-crisis Economy: the Case of Spain // Theoretical and Applied Economics. – 2013, Volume XX No 3(580), p. 135-146
<http://web.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/detail?vid=6&sid=b8de15c6-49f4-4012-897e-df8361cca05a%40sessionmgr4002&hid=4106&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=86738367> [žiūrėta 2013-11-30]
2. **Banco de España.** Boletín Estadístico 2007-2013
<http://www.bde.es/webbde/en/estadis/infoest/bolest.html> [žiūrėta 2013-11-30]
3. **Conde-Ruiz J. I. ir kt.** Reforma Laboral 2010: Una primera evaluación y propuestas de mejora. – 2011, p. 35 <http://www.fedea.net/documentos/pubs/ee/2011/01-2011.pdf> [žiūrėta 2013-11-30]
4. **Constitución Española.** – Boletín Oficial del Estado, 1978, Nr. 311, p. 112. – BOE-A-1978-31229
5. **Country Intelligence Report: Spain,** June 2013. – p. 34
<http://web.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/detail?vid=23&sid=b8de15c6-49f4-4012-897e-df8361cca05a%40sessionmgr4002&hid=4106&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=88014281> [žiūrėta 2013-11-30]
6. **Čekanavičius V.** Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose
http://www.lidata.eu/en/index.php?file=files/mokymai/trast/trast.html&course_file=trast_turiny.s.html [žiūrėta 2013-11-30]
7. **Černiauskas N.** Kada Lietuvoje atsirado nedarbas? // Lietuvos istorijos studijos. – Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, Nr. 28, p. 77-90. – ISBN 1392-0448.
8. **Ekonomikos terminų žodynas**
<http://www.ekonomika.lt/ekonomikos-terminu-zodynas/nedarbas> [žiūrėta 2013-11-30]
9. **Eurobarometras 79, 2013**
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb79/eb79_fact_es_en.pdf [žiūrėta 2013-11-30]
10. **Europos Komisija.** 2009 m. bendra socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties ataskaita. – Liuksemburgas, 2009. – ISBN 978-92-79-13141-7
11. **Europos Komisijos reglamentas Nr. 1897/2000**
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:228:0018:0021:EN:PDF>
 [žiūrėta 2013-11-30]

12. **Eurostat.** Nedarbo lygis Europos Sąjungos šalyse
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_lfs/data/main_tables [žiūrėta 2013-11-30]
13. **Eurostat.** Euribor 1 metai
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/interest_rates/data/main_tables [žiūrėta 2013-11-30]
14. **Eurostat.** Bedarbių skurdo rizikos lygis Ispanijoje
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/income_social_inclusion_living_conditions/data/main_tables [žiūrėta 2013-11-30]
15. **Eurostat.** Dirbančiųjų skurdo rizikos lygis Ispanijoje
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/income_social_inclusion_living_conditions/data/main_tables [žiūrėta 2013-11-30]
16. **Eurostat.** Minimalaus darbo užmokesčio dydis Ispanijoje
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/earnings/main_tables [žiūrėta 2013-11-30]
17. **Farber V., Allard G.** Occupational Segregation in Spain: Differential Treatment of Immigrants // Thunderbird International Business Review. – 2012, Nr. 54(1), p. 29-43
<http://web.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/detail?vid=8&sid=c9117948-12dd-4149-abe1-bea7414f95b0%40sessionmgr4002&hid=4109&bdata=JnNpdGU9ZW9vc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=69734436> [žiūrėta 2013-11-30]
18. **García del Barrio P., Gil-Alana L. A.** New Revelations about Unemployment Persistence in Spain: Time-Series and Panel Data Approaches Using Region Data // Applied Economics. – 2009, Nr. 41, p. 219-236
<http://web.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/detail?vid=10&sid=c9117948-12dd-4149-abe1-bea7414f95b0%40sessionmgr4002&hid=4109&bdata=JnNpdGU9ZW9vc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=36136896> [žiūrėta 2013-11-30]
19. **García-Pérez J. I., Muñoz-Bullón F.** Transitions into Permanent Employment in Spain: An Empirical Analysis for Young Workers // British Journal of Industrial Relations. – 2011, Nr. 49(1), p. 103-143
<http://web.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/detail?vid=6&sid=c9117948-12dd-4149-abe1-bea7414f95b0%40sessionmgr4002&hid=4109&bdata=JnNpdGU9ZW9vc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=36136896>

- bea7414f95b0%40sessionmgr4002&hid=4109&bdata=JnNpdGU9ZWWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=57318143 [žiūrėta 2013-11-30]
20. **Giddens A.** Sociologija. – Kaunas: UAB Poligrafija ir informatika, 2005. – 684 p. – ISBN 9986-850-54-1
 21. **Guogis A.** Pietų Europos gerovės modelis: Ispanijos atvejo problemos // Viešoji politika ir administravimas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012 T11, Nr. 2, p. 213-221. – ISBN 1648-2603
 22. **ICTWSS.** Kolektyvinių sutarčių padengimo koeficientas <http://www.uva-aias.net/208> [žiūrėta 2013-11-30]
 23. **Iešmantavičiūtė L.** Fiskalinė politika ir ekonomikos plėtra Europos Sąjungos šalyse // Viešasis administravimas. – 2010, Nr. 3/4(27/28), p. 37-44
<http://web.ebscohost.com/skaiitykla.mruni.eu/ehost/detail?vid=20&sid=b8de15c6-49f4-4012-897e-df8361cca05a%40sessionmgr4002&hid=4106&bdata=JnNpdGU9ZWWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=74016468> [žiūrėta 2013-11-30]
 24. **Instituto Nacional de Estadística.** Aktyvių įmonių skaičius Ispanijoje 2004-2011 m. <http://www.ine.es/jaxiBD/tabla.do?per=12&type=db&divi=DIR&idtab=1> [žiūrėta 2013-11-30]
 25. **Instituto Nacional de Estadística.** Būsto paskolų palūkanų norma Ispanijoje <http://www.ine.es/jaxi/menu.do?type=pcaxis&path=/t38/bme2/t30/b092/&file=pcaxis> [žiūrėta 2013-11-30]
 26. **Instituto Nacional de Estadística.** Encuesta de Población Activa 2012-2013
http://www.ine.es/ss/Satellite?L=es_ES&c=INEPublicacion_C&cid=1259937965807&p=1254735110606&pagename=ProductosYServicios%2FPYSLayout¶m1=PYSDetalle&titema=Mercado+laboral [žiūrėta 2013-11-30]
 27. **Instituto Nacional de Estadística.** España en cifras 2008-2013
http://www.ine.es/ss/Satellite?L=es_ES&c=INEPublicacion_C&cid=1259924856416&p=1254735110672&pagename=ProductosYServicios%2FPYSLayout¶m1=PYSDetalleGratuitas [žiūrėta 2013-11-30]
 28. **Instituto Nacional de Estadística.** Statybų sektoriaus dalis BVP 2000-2009 m. <http://www.ine.es/jaxi/tabla.do> [žiūrėta 2013-11-30]
 29. **Instituto Nacional de Estadística.** Vidutinis metinis darbo užmokestis Ispanijoje <http://www.ine.es/jaxi/menu.do?type=pcaxis&path=/t22/p131/e01&file=pcaxis> [žiūrėta 2013-11-30]

30. **International Labour Organization.** Studies on Growth with Equity: Spain Quality Jobs for New Economy. – Geneva: ILO Publications, 2011. – p.141 – ISBN 978-92-9014-988-0
31. **Ley de Economía Sostenible.** – Boletín Oficial del Estado, 2011, Nr. 55, p. 203. – BOE-A-2011-4117
32. **Ministerio de Empleo y Seguridad Social.** Nedarbo lygis pagal įgytą išsilavinimą Ispanijoje http://www.empleo.gob.es/estadisticas/ANUARIO2012/EPA/epa16_top_EXCEL.htm [žiūrėta 2013-11-30]
33. **Ministerio de Empleo y Seguridad Social.** Užregistruotų streikų skaičius Ispanijoje http://www.empleo.gob.es/estadisticas/ANUARIO2012/HUE/hue02_top_EXCEL.htm [žiūrėta 2013-11-30]
34. **Ministerio de Empleo y Seguridad Social.** Vidutinės bedarbio pašalpos dydis Ispanijoje <http://www.empleo.gob.es/estadisticas/ANUARIO2012/PRD/index.htm> [žiūrėta 2013-11-30]
35. **Ministerio de Fomento.** Būsto kainų indeksas Ispanijoje 1996-2013 m. <http://www.fomento.gob.es/BE2/?nivel=2&orden=35000000> [žiūrėta 2013-11-30]
36. **Ministerio de Hacienda y Administraciones Publicas.** Libro amarillo 2013, p. 303 <http://www.sepg.pap.minhap.gob.es/sitios/sepg/es-ES/Presupuestos/pge2013/Documents/LIBROAMARILLO2013.pdf> [žiūrėta 2013-11-30]
37. **Moskvina J., Skučienė D.** Saugumas lanksčioje darbo rinkoje // Socialinis darbas: mokslo darbai. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, Nr. 8(2), p. 25-35. – ISBN 1648-4789
38. **Presupuestos Generales del Estado 2004-2013** <http://www.sepg.pap.minhap.gob.es/Presup/PGE2013Ley/MaestroDocumentos/PGE-ROM/MnSerieRoja.htm> [žiūrėta 2013-11-30]
39. **Rakauskienė O. G.** Valstybės ekonominė politika. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. – 768 p. – ISBN 9955-19-032-9
40. **Reforma del artículo 135 de la Constitución Española.** – Boletín Oficial del Estado, 2011, Nr. 233, p. 11. – BOE-A-2011-15210
41. **Rohlfer S.** Perspectives on Social Pacts in Spain: Social Dialogue and the Social Partners // Management Revue. – 2012, Nr. 23(1), p. 49-65 <http://web.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/detail?vid=12&sid=c9117948-12dd-4149-abe1-bea7414f95b0%40sessionmgr4002&hid=4109&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=71533759> [žiūrėta 2013-11-30]

42. **Sakalas A., Leščinskienė E.** Nedarbo mažinimo ypatumai Lietuvoje socialinių išmokų aspektu // *Ekonomika ir vadyba*. – Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2008, Nr. 13, p. 666-672. – ISBN 1822-6515
43. **Schwartz P.** The Welfare State as an Underlying Cause of Spain's Debt Crisis // *CATO Journal* – 2013, Nr. 33(2), p. 275-285
<http://web.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/detail?vid=4&sid=c9117948-12dd-4149-abe1-bea7414f95b0%40sessionmgr4002&hid=4109&bdata=JnNpdGU9ZWhtvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=87693004> [žiūrėta 2013-11-30]
44. **Secretaría de Estado de Presupuestos y Gastos.** Išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms dalis Ispanijos biudžete <http://www.sepg.pap.minhap.gob.es/sitios/sepg/es-ES/Presupuestos/Estadisticas/Documents/2013/Estadisticas%20Presupuestos%20Generales%20del%20Estado%20hasta%202013.pdf> [žiūrėta 2013-11-30]
45. **Secretaría de Estado de Presupuestos y Gastos.** Išlaidų pasyvios užimtumo politikos priemonėms dalis Ispanijos biudžete <http://www.sepg.pap.minhap.gob.es/sitios/sepg/es-ES/Presupuestos/Estadisticas/Documents/2013/Estadisticas%20Presupuestos%20Generales%20del%20Estado%20hasta%202013.pdf> [žiūrėta 2013-11-30]
46. **Servicio Público de Empleo Estatal.** Darbo sutarčių, sudarytų su neįgaliais asmenimis, skaičius
http://www.sepe.es/contenido/estadisticas/datos_estadisticos/contratos/datos/2013/enero_2013/ESTADISTICA_DE_CONTRATOS_MES.pdf [žiūrėta 2013-11-30]
47. **Simanavičienė A., Užkurytė L.** Pokyčiai darbo rinkoje ekonominio nuosmukio metu // *Ekonomika ir vadyba*. – Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2009, Nr. 14, p. 940-946. – ISBN 1822-6515
48. **Sinevičienė L., Vasiliauskaitė A.** Fiskalinės politikos ypatumai ciklinio ekonomikos vystymosi kontekste // *Ekonomika ir vadyba*. – Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2010, Nr. 15, p. 1024-1030. – ISBN 1822-6515
49. **Skominas V.** Makroekonomika. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006. – 279 p. – ISBN 9986-19-949-2
50. **Sniečka V. ir kt.** Makroekonomika. – Kaunas: Technologija, 2001. – 615 p. – ISBN 9986-13-935-X
51. **Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.** Ilgalaikio nedarbo lygis Ispanijoje http://www.oecd-ilibrary.org/employment/long-term-unemployment-12-months-and-over_20752342-table3 [žiūrėta 2013-11-30]

52. **Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.** Imigrantų nedarbo lygis Ispanijoje
http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-spain_20752288-table-esp
 [žiūrėta 2013-11-30]
53. **Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.** Išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms ir BVP santykis Ispanijoje
<http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=LMPEXP> [žiūrėta 2013-11-30]
54. **Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.** Išlaidų pasyvios užimtumo politikos priemonėms ir BVP santykis Ispanijoje
<http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=LMPEXP> [žiūrėta 2013-11-30]
55. **Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.** Nedarbo lygis pagal amžiaus grupes Ispanijoje http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=LFS_SEXAGE_I_R
 [žiūrėta 2013-11-30]
56. **Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.** Parama verslo pradžiai Ispanijoje <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=LMPEXP> [žiūrėta 2013-11-30]
57. **Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.** Subsidijų įmonėms, įdarbinusioms neįgalius asmenis, dydis Ispanijoje
<http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=LMPEXP> [žiūrėta 2013-11-30]
58. **Vetlov I., Virbickas E.** Lietuvos darbo rinkos lankstumas // Pinigų studijos. – Vilnius: Lietuvos Bankas, 2006, Nr. 10(1), p. 5-22
<http://web.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/detail?vid=16&sid=b8de15c6-49f4-4012-897e-df8361cca05a%40sessionmgr4002&hid=4106&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=31447294> [žiūrėta 2013-11-30]

Bendaravičiūtė E. Nedarbo lygio mažinimo galimybės, taikant valstybės fiskalinės politikos priemones / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. A. Dodravolskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013. – 70 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamasis darbas nagrinėja nedarbo mažinimo galimybes, taikant valstybės fiskalinės politikos priemones. Darbas sudarytas iš trijų dalių. Pirmoje dalyje yra atskleista nedarbo teorija: nedarbo vertinimo kriterijai, nedarbą sąlygojantys veiksniai bei valstybės vaidmuo siekiant įveikti nedarbo problemą. Antroje dalyje pateikta nedarbo lygio mažinimo galimybių, taikant valstybės fiskalinės politikos priemones, metodologija: išanalizuoti nedarbo rodikliai bei valstybės taikomos priemonės siekiant įveikti nedarbo problemą. Trečioje dalyje įvertintos nedarbo lygio mažinimo galimybės, taikant valstybės fiskalinės politikos priemones. Pagrindiniai šio darbo aspektai yra apibendrinti išvadose.

Pagrindinės sąvokos: nedarbo lygis, nedarbo priežastys, fiskalinė politika, aktyvios ir pasyvios užimtumo skatinimo priemonės.

Bendaravičiūtė E. Unemployment Reduction Possibilities by State Fiscal Policy Measures / Public Sector's Economics master thesis. Supervisor assoc. prof. dr. A. Dodravolskas. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Finance Management, 2013. – 70 p.

ANOTATION

Master thesis examines the unemployment reduction possibilities by state fiscal policy measures. Work consists of three parts. The first part discloses the concepts of unemployment and identifies the reasons promoting unemployment. It also shows different approaches to the role of the state in the social life of the country. The second part analyzes the unemployment measurement indicators and settles the state measures to combat unemployment. The third part evaluates the effectiveness of state fiscal policy measures in order to reduce unemployment rate. Key aspects of this work are summarized in the conclusions.

Key words: unemployment, causes of unemployment, fiscal policy, active and passive labour market policies.

Bendaravičiūtė E. Nedarbo lygio mažinimo galimybės, taikant valstybės fiskalinės politikos priemones / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. A. Dodravolskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013. – 70 p.

SANTRAUKA

Nedarbas – tai rinkos ekonomikos šalims būdingas socialinis reiškinys, kurio esmė ta, kad dalis šalies gyventojų, galinčių ir norinčių dirbti samdomąjį darbą, neturi darbo.

2012 metų Ispanijos nedarbo lygis – 25 procentai – buvo aukščiausias visoje Europos Sąjungoje. Tokią situaciją šalyje lėmė šalies susidūrimas su dvigubos krizės problema: 2007 metais prasidėjusia globaline finansine krize ir nacionaline krize. Nedarbo lygio pasiskirstymas tarp atskirų demografinių grupių nėra tolygus, aukščiausi nedarbo lygio rodikliai užfiksuoti tarp vyrų, imigrantų, jaunimo, žemą išsilavinimą turinčių asmenų. Taip pat su didesne nedarbo problema susiduria Ispanijos pietinis regionas lyginant su Madrido apskritimi ar šiauriniu regionu. Užsitęsus krizei šalyje, didele problema tapo ilgalaikis nedarbas: kas antras bedarbis Ispanijoje negali rasti darbo ilgiau nei vienerius metus.

Šiuolaikinėse išsivysčiusiose visuomenėse vyriausybės vaidmuo neatsiejamas nuo visuomeninio ir ekonominio šalies gyvenimo, todėl kiekvienos valstybės vyriausybė mažesniu ar didesniu mastu vykdo užimtumo skatinimo politiką, kurią sudaro dvi dalys: pasyvi ir aktyvi politika.

Siekdama padėti šaliai padidinti ekonominį aktyvumą, Ispanijos Vyriausybė ėmėsi tokių programų: finansinio sektoriaus parama, siekiant padidinti bankų likvidumą, namų ūkių parama, investicijos į inovacijomis paremtus projektus. Ispanijos Vyriausybė didesnę dėmesį skiria pasyvios, ne ne aktyvios užimtumo politikos priemonėms. Egzistuoja stiprus abipusis ryšys tarp išlaidų pasyvios užimtumo politikos priemonių ir nedarbo lygio: tiek nedarbo lygis veikia išlaidas pasyvios užimtumo politikos priemonėms, nes išaugus nedarbo lygiui, padidėja bedarbių, priklausomų nuo valstybės išmokų, skaičius; tiek išlaidos pasyvioms užimtumo politikos priemonėms veikia nedarbo lygį, nes esant pernelyg dosnioms ir ilgalaikėms socialinėms išmokoms, bedarbiai nėra skatinami dirbti. Tarp išlaidų aktyvios užimtumo politikos priemonėms ir nedarbo lygio ryšys yra silpnas. Tai gali būti paaiškinta tuo, jog Ispanijos Vyriausybė skiria nepakankamą dėmesį šioms programoms, kad jos paveiktų bendrą nedarbo lygį.

Pagrindinės sąvokos: nedarbo lygis, nedarbo priežastys, fiskalinė politika, aktyvios ir pasyvios užimtumo skatinimo prie

Bendaravičiūtė E. Unemployment Reduction Possibilities by State Fiscal Policy Measures / Public Sector's Economics master thesis. Supervisor assoc. prof. dr. A. Dodravolskas. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Finance Management, 2013. – 70 p.

SUMMARY

Unemployment is a social phenomenon, which is characteristic for a market-based economy, with the essence that part of the population, which is able and willing to work, does not find a job.

The unemployment rate in Spain in 2012 equaled 25 percent and was the highest rate in the European Union. Spain faced this situation as a result of a dual crisis: the global financial crisis, which began in 2007, and the national crisis. The unemployment rate distribution between different demographic groups is not equal. The highest rate of unemployment was recorded among men, immigrants, youth and people with low education. Also the southern region of Spain is facing deeper unemployment problems compared with the capital or northern region. Long-term unemployment is a result of a prolonged crisis in the country:

In modern industrialized societies, the role of government is inseparable from the social and economic life of the country, and each state government – to a lesser or greater extent – carries out the unemployment policy, which consists of two parts: the passive and active policies.

In order to help boost economic activity in the country, the Spanish Government has adopted the following programs: support of the financial sector in order to increase the liquidity of the banks, support of households, and investment in innovation-based projects. The Spanish Government had a greater focus on passive unemployment policy measures compared with active measures. There is a strong mutual relationship between the investment into the passive employment policies and the unemployment rate. Increasing unemployment rate increases the need for investment as and more and more people become dependent on State support. Also generous unemployment benefits increases the unemployment rate as people in unemployment lose the interest to provide for themselves. Weak correlation between active unemployment policy measures and the unemployment rate can be explained by the fact that the Spanish Government is paying insufficient attention to these programs; therefore active measures do not affect the overall unemployment rate.

Key words: unemployment, causes of unemployment, fiscal policy, active and passive labour market policies.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

DUOMENYS, NAUDOTI SKAIČIAVIMAMS SPSS STATISTICS PROGRAMA, IR JŲ ŠALTINIAI

	Nedarbo lygis	Išlaidos aktyvios užimtumo politikos priemonėms	Išlaidos pasyvios užimtumo politikos priemonėms	Subsidijos įmonėms, įdarbinusioms neigaliuosius	Darbo sutarčių, sudarytų su neigaliaisiais, skaičius	Parama verslo pradžiai	Aktyvių įmonių skaičiaus indeksas
	%	mln. EUR	mln. EUR	mln. EUR	vnt.	% nuo BVP	2000 = 100
2004 m.	10,90	5.828,00	11.089,00	75,72	11.093,00	0,04	113,38
2005 m.	9,20	6.238,00	12.688,00	81,84	12.646,00	0,06	118,06
2006 m.	8,50	6.527,00	13.578,00	88,70	14.775,00	0,08	122,31
2007 m.	8,30	7.287,00	14.471,00	94,78	16.739,00	0,09	128,56
2008 m.	11,30	7.684,00	15.777,00	97,90	15.327,00	0,11	131,86
2009 m.	18,00	7.584,00	19.616,00	94,22	13.135,00	0,10	129,30
2010 m.	20,10	7.751,00	30.975,00	94,11	14.485,00	0,12	126,81
2011 m.	21,70	7.329,00	30.474,00	94,17	15.416,00	0,11	125,24
2012 m.	25,00	5.765,00	28.805,00				
2013 m.	25,98	3.772,00	26.994,00				
Šaltinis	<i>Eurostat</i>	<i>SEPG</i>	<i>SEPG</i>	<i>OECD</i>	<i>SEPE</i>	<i>OECD</i>	<i>INE</i>